

B I DE BAPTISMO

- i. Que esse propria diuine² Trinitatis senserint catholici tractatores
ii. Quod baptismus quamuis ab immundo detur non tamen eius
immunditia contaminatur
iii. De eodem
iiii. De his qui ab hereticis baptizati sunt recipiendis
v. Solutio Augustini ad questiones Orosii de baptismo
vi.³ De baptismo a non⁴ baptizato dato
vii. De his qui orbis rebaptizare conantur unitatem
viii. De his qui a non⁵ catholicis baptizati de hac uita migrauerint
viii. De his qui⁶ paruulos suos ferunt ad baptismum ut eius remedio
temporalem recipiant sanitatem
x. Quod aliquando passio uicem implet baptismi
xi. Non esse putandum omne quod in homine est cum baptizatur⁷ cum
eodem sanctificari [fo.133rb]
xii. Quod laici urgente necessitate possint baptizare
xiii. Vt omnis presbiter uas baptismale habeat
xiii. De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt⁸
xv. De his qui bis uel ter⁹ confirmati sunt¹⁰
xvi. De his qui bis baptizati sunt
xvii¹¹. De his qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopo
tenuerint
xviii¹². De his¹³ qui filios suos in baptismate susceperint¹⁴
xviii. Ne aliquis patris sui filiolum¹⁵ in matrimonio ducat
xx. De eodem
xxi. An¹⁶ mulier nubere possit uiro cuius filium ex alia genitum femina de
sacro suscepit¹⁷ baptismate
xxii. Quod uir duas commatres habere non possit in coniugio
xxiii. De presbitero qui baptizans ignorantia Romane loquutionis non sicut
debutit que dixit pronunciauit

Incipit de fide et sacramento fidei¹⁸

¹ capitulatio om. ZJTOGHQA; in CLRXSWNDMBP

² diuinitatis P

³ unnumbered, so one out henceforward P

⁴ a non CL²RSND²M; ante LS²WDBP

⁵ a non C²L²RDBP; non CN; non a L; ante SW; non a M²

⁶ qui CLRSWDB; om. N

⁷ cum -atur LRXWNBP; ? C; cum eo baptizari S

⁸ corr. fr. -int C

⁹ ab episcopis add. M

¹⁰ xv. (xiii P) De - sunt CLR²XSWMBP; om. RND

¹¹ unnumbered D

¹² unnumbered D

¹³ hii L

¹⁴ -erint CLRX²SNDMP; suscep... X; -erunt WB

¹⁵ corr. from fiolum B

¹⁶ Quod P

¹⁷ -it RXSWNBP; -erit C; om. L

¹⁸ Incipit - fidei CLRXSWDBJ; om. P; De sacramento fidei N

1

Que esse propria diuine Trinitatis senserint catholici tractatores.¹ Augustinus in² libro de Trinitate³

Omnes quos legere potui qui ante me scripserunt de Trinitate que Deus est diuinorum librorum ueterum et nouorum catholici tractatores hoc intenderunt secundum scripturas docere, quod Pater et Filius et Spiritus Sanctus unius eiusdemque substantie inseparabili equitate⁴ diuinam insinuent unitatem. Ideoque non sint tres dii sed unus Deus quamuis Pater Filium genuerit, et ideo Filius non sit⁵ qui Pater est, Filiusque a Patre sit⁶ genitus et ideo Pater non sit qui Filius,⁷ Spiritusque Sanctus nec Pater sit nec Filius, sed tantummodo Patris et Filii⁸ Spiritus et Patri et Filio etiam ipse coequalis et ad Trinitatis pertinens⁹ unitatem. Non tamen eandem¹⁰ Trinitatem natam de uirgine Maria et sub Pontio Pilato crucifixam et sepultam¹¹ et tercio¹² die resurrexisse et in celum ascendisse, sed tantummodo Filium. Nec eandem Trinitatem des[fo.133va]cendisse in specie columbe super Ihesum baptizatum, aut die Pentecostes post Ascensionem Domini sonitu¹³ facto de celo quasi ferretur¹⁴ flatus uehemens, et linguis diuisis uelut ignis, sed tantummodo Spiritum Sanctum. Nec eandem Trinitatem dixisse de celo, Tu es filius meus, siue cum baptizatus est¹⁵ a Iohanne, siue in monte quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit uox dicens, Et clarificaui¹⁶ et iterum clarificabo, sed tantummodo Patris uocem fuisse ad Filium factam, quamuis Pater et Filius et Spiritus Sanctus sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur¹⁷.

ID 1.2a, rubr. as here; IP 1.7a; De cons. D 3 c 30 as here

¹ Que - tractatores om. N, in DM

² corr. fr. de W

³ Aug. - Trinitate in mg. J

⁴ equitate CLRNWBP; equalitate SZTOGHA

⁵ Fil. non sit CLRNBPZTHA; non sit Fil. O

⁶ sit CLRWNBPZTOQA; om. SH

⁷ est add SZJTOGHA, om. CRWNB

⁸ a letter erased here B; Filius N

⁹ corr. fr. -ent Z

¹⁰ eandem CLRSNBPZTHA; eam X

¹¹ crucifixam et sepultam RSWMBZTOHA; crucifixum et sepultum ND; ? C

¹² -cio CLRXBPZTOHA; -cia SWNDM

¹³ -itu CLRSWBZTOHA; -ito ND

¹⁴ lacuna in C

¹⁵ est CRWNPZTOHA; om. B

¹⁶ clarificaui CRWNBZTOQA; clamaui H

¹⁷ G has here in mg. in another hand a long text: Nam quo intellectu homo Deum capit? Si autem hunc iam capit - quam Greci usiam uocant (cf ID 1.2b).

2

Augustinus super Iohannem parte prima tractatu¹ quinto². Quod baptismus quamuis ab immundo detur non tamen eius immunditia polluitur³

Baptismus talis est qualis est ille in cuius potestate datur⁴, non qualis ille est per cuius⁵ ministerium datur. ITEM. Quid nouerat⁶ Iohannes baptista? Dominum. Quid

¹ tractatu CRSMBTOGHQ; in tractatu D; tractato Z; tractata A

² parte - quinto om. N, Aug. - quinto om. P

³ Quod - poll. (-atur N, contaminatur SW) CLRXNSWBP(partly obsc.); om. ZTOGHA; prima pars add. in mg. H

⁴ qualis est - datur om. R

⁵ in add. N, om. CLRWDBZTOHA

⁶ after corr. H

non nouerat?⁷ Potestatem baptismi dominici in nullum hominem a Domino transituram⁸, sed ministerium plane transiturum. Potestatem a Domino in neminem sed ministerium in bonos et in malos. Non exhorreat columba⁹ ministerium malorum, respiciat Domini potestatem. Quid tibi facit minister malus, ubi bonus Dominus est¹⁰? Quid te impedit maliciosus preco, si beniuolus est iudex? ITEM. Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Qui uero superbus fuerit¹¹ minister cum diabolo computatur¹², sed non contaminatur donum¹³ Christi. Quod per illum fluit purum est, quod¹⁴ per illum transit liquidum uenit ad fertilem terram. Puta quia iste lapideus est qui ex aqua fructum ferre non potest, sed per lapideum canalem¹⁵ transit aqua ad areolas, in canali lapideo nichil generat sed ortus fructus plurimos affert. ITEM. Ego dico et nos dicimus omnes quia iustos oportet esse per quos baptizatur, quia [fo.133vb] iustos oportet esse¹⁶ tanti iudicis ministros. Sint ministri iusti si uoluerint. Si autem noluerint¹⁷ esse iusti¹⁸ qui¹⁹ in cathedra Moysi sedent, securum me fecit magister meus, de quo Spiritus eius dicit, Hic est qui baptizat. ITEM. Quos baptizauit Iudas Christus baptizauit. Si ergo quos²⁰ baptizauit ebriosus, quos baptizauit homicida, quos baptizauit adulter, si baptismus Christi erat Christus baptizauit. Non timeo²¹ adulterum, ebriosum, non homicidam, quia columbam²² attendo, per quam mihi dicitur, Hic est qui baptizat. ITEM²³. Homicida dedit baptismum Christi, quod sacramentum tam sanctum est ut nec homicida ministrante polluitur²⁴.

ID 1.156-9 (the edition lacks sed ministerium plane transiturum though it occurs in some manuscripts at least); IP 1.31 lacks Non exhorreat - plurimos affert; De cons. D 4 c 26 lacks Qui uero - plurimos affert, and Quos baptizauit Iudas - end

⁷ Dominum. Quid (Quod L) non nouerat CLR²XSBZTOHA; Dominum. Quid nouerat RP; Quid Dominum nouerat N; Dominum nouerat DM

⁸ -uram CRWNB; -urum SZTOGHA

⁹ u'ba B

¹⁰ Dom. est CLXND; est Dom. RSWBZTOGHA; est Deus P

¹¹ -erit CRSWDBZTOHA; -erat N

¹² -atur CRNBZTOGHQ; -etur A

¹³ corr. fr. domum O

¹⁴ quod CRNBZJTOGHQ; quo A

¹⁵ -alem CRNBZJTOQA; -ale H

¹⁶ oportet esse CRXS²WNBZJG; oportet STHA; esse oportet Q; esse per quos - oportet om. O; (op. iustos esse L)

¹⁷ Si autem nol. om. P; corr. fr. -it O

¹⁸ corr. fr. iuste O

¹⁹ qui LRXSWNDBPZTOHQA; quia CG

²⁰ quos CRNBZTOGH; quis QA

²¹ timeo CRNBZTOGH; continuo QA

²² -ubam C

²³ in mg. in red H

²⁴ corr. fr. -antur O

3

Tractatu¹ vi². De eodem³

Cum baptizat malus ex aliqua uel ignorantia ecclesie uel tolerantia, aut enim ignorantur⁴ mali, aut toleratur palea, quousque in ultimo uentiletur area, illud quod datum est unum est⁵, nec impar⁶ propter impares ministros⁷, sed par et equale propter⁸, Hic est qui baptizat.

¹ Tractatu CRWB; In tractatu D; Tractatus Z; Tractus TGHA; Tract' OQ; tractatus in mg. in red H

² Tr. vi om. NP; corr. fr. Tr. septimo B

³ De eodem CRWNBP; om. ZTOGHQA

⁴ -antur CRNBZTOGHQ; -atur A

⁵ unum est CRNBZTOGHQ²; iustum est Q; om. A

1D 1.160a; De cons. D 4 c 27

⁶ short erasure follows in RZ; nec add. Q; as text LXXNBPTGOHA

⁷ corr. fr. impatres ministros O

⁸ impares ministros – propter om. A

4

Augustinus de ecclesiasticis regulis¹. De his qui ab hereticis baptizati sunt recipiendis²

Si qui apud illos hereticos baptizati sunt qui in sancte Trinitatis confessione baptizant, et ueniunt³ ad catholicam fidem⁴ recipiantur quidem ut baptizati, ne sancte Trinitatis inuocatio uel confessio annuletur. Sed doceantur integre et instruantur quo sensu sancte⁵ Trinitatis mysterium in ecclesia teneatur⁶, et si consentiunt credere uel acquiescunt⁷ confiteri purgati fidei integritate firmentur manus⁸ impositione. Si⁹ uero paruuli sunt¹⁰ et hebetes qui doctrinam non capiant, respondeant¹¹ pro illis qui eos offerunt iuxta morem baptizandi, et sic per manus impositionem crismate communiti cum eucharistie mysteriis admittantur.

BD 4.39 has a variant of this as E conc. Rothom. c 7; ID 1.160b; De cons. D 4 c 28 as here

¹ De eccl.reg. om. NP, in D

² De - rec. CRNB; om. ZTOGHQA; ? P

³ -iunt CRNBZJTOG; -iant SHQA

⁴ fidem CRXNWB; ecclesiam S²; om. SZJTGOHQA

⁵ sensu sancte CRNBZJTOHQA; sancte sensu G

⁶ teneatur LRXSWN(corr. fr. -antur)BZTOGHQA; habeatur C

⁷ acquiescunt CRNBZJTOHQA; acquiescere G

⁸ ss B

⁹ qui add. and canc. Z

¹⁰ sunt CRNBZJTOHQA; om. G

¹¹ corr. fr. -eat N

5

Solutio¹ Augustini ad questiones Orosii. De baptismo² [fo. 134ra]

Quamuis unum baptismum³ sit et hereticorum eorum scilicet qui in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti baptizant et ecclesie catholice, tamen quia⁴ foris ecclesiam⁵ baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem sed ad perniciem, habentes nimirum formam sacramenti, uirtutem autem eius abnegantes. Et ideo ecclesia eos⁶ non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt, ipsa est profecto forma sacramenti. Ideo cum⁷ reuersi fuerint accipient uirtutem Spiritus Sancti, quam hii⁸ qui foris ecclesiam baptizantur nondum⁹ habent.

ID 1.160c; IP 1.28 to abnegantes only; De cons. D 4 c 29 as here.

¹ corr. fr. Solutiones Z

² De bapt. CRSD; De baptismate N; om. PZTOGHQA

³ unum baptismum CRNPZTOHQA; unus baptismus B

⁴ tamen quia LRSWDBPZTOGHQA; quia CX; quia tamen N

⁵ foris eccl. CRDBZTOHA; eccl. foris N

⁶ eccl. eos CRWNB; eos eccl. SZTO²GHQA; eccl. PO

⁷ cum CRWNB; dum SZTOGHQA

⁸ hii CRSNDBPGHQ; his W; ii ZJTOA

⁹ nondum CRSNBPZOGHQ; nundum JTA

6

Augustinus de unico baptismo, libro viii¹. De baptismo a non baptizato dato²

¹ de - viii om. N, in D

Solet etiam queri utrum approbandum sit baptismus quod ab eo qui non accepit³ accipitur, si forte hoc curiositate aliqua didicit quomodo⁴ dandum sit et⁵ utrum nichil⁶ intersit quo⁷ animo accipiat ille cui datur, cum simulatione an sine simulatione. Si cum simulatione, utrum fallens sicut in ecclesia uel in ea que putatur⁸ ecclesia, an iocans sicut in mimo. Veruntamen si quis me forte in eo concilio constitutum ubi talium rerum questio uersaretur non precedentibus quorum sententias sequi mallet urgeret ut dicerem quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem quo eram dum ea dictarem, nequaquam dubitarem habere⁹ baptismum eos qui ubicumque¹⁰ et¹¹ a quibuscumque illud uerbis euangelicis consecratum sine sua simulatione et cum aliqua fide accepissent, quamquam ad salutem spiritualem eis¹² non prodesset si caritate caruissent qua¹³ catholice inseruntur ecclesie. Si enim habeam fidem ut montes transferam caritatem autem¹⁴ non habeam, nichil sum. Sicut iam preteritis maiorum statutis¹⁵ non dubito etiam illos habere baptismum qui quamuis fallaciter id accipiant in ecclesia, tamen accipiunt uel ubi ab eis¹⁶ esse putatur ecclesia¹⁷ in quorum societate¹⁸ id accipitur, de quibus [fo.134rb] dictum est, Ex¹⁹ nobis exierunt. Vbi autem neque societas ulla esse ita²⁰ crederetur, sed totum ludicre et mimice et ioculariter ageretur, utrum approbandus esset baptismus qui sic daretur diuinum iudicium per alicuius reuelationis oraculum concordie oratione gemitibus implorandum esse censerem, ita sane ut²¹ post me dicturos sententias ne quid iam exploratum²² et cognitum afferrent humiliter explorarem²³.

ID 1.162a with a long section in the middle, omitted here; De cons. D 4 c 31 as here

² De - dato CRWNB; *om.* ZTOGHQA

³ accepit CRNBZTOGH; accipit QA

⁴ *lacuna follows Z*

⁵ *add.* B²

⁶ *corr. fr.* sni- N

⁷ *lacuna follows Z*

⁸ *in add.* A, *om.* CRNBZTOGHQ

⁹ dubitarem *add. and canc.* H

¹⁰ ubicumque CRWNB; ubique SZTOGHQA

¹¹ *ss* T

¹² eis *after* quamquam *above* SZ²TOGHQA; *as here* CRWNB; *om.* Z

¹³ qua CRSWNB; quo ZTOGHQA

¹⁴ autem CRSWNB; *om.* ZTOGHQA

¹⁵ statutis CRWNBZTOHA; constitutis G; *in* statutis *corr. fr.* institutis Q

¹⁶ ab eis CRWNB; *om.* SZTOGHQA

¹⁷ ab eis *add.* SZTGOHQA, *om.* CRWNB

¹⁸ socitate R

¹⁹ Ex CRNBZTOHA; De G

²⁰ *ss* B

²¹ ut CRDBZTOA; *om.* N

²² exploratum CRDBZTOHA; exemplo ratum N

²³ -arem] explorare Z; hum. expl. *at foot of leaf* R²

7

Aug¹. libro i². De his qui rebaptizare conantur orbis unitatem³

Ostenditur illos impie facere qui rebaptizare⁴ conantur orbis unitatem, et nos recte facere qui Dei sacramenta improbare nec in ipso⁵ scismate audemus. In quo enim

¹ Aug. CLND; *om.* RSWBPTOGHQA; Item Z

² Aug. lib. i *om.* P, lib. i *om.* NP, *in* D

³ De - unitatem (-ta- *ss* R) CRWNB; De - conantur P; *om.* ZTOGHQA

⁴ -re *om.* A

⁵ ipso CLWSNZTOHQA; ipsos RBP; *in* ipso B²

nobis consentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem⁶ a nobis recesserunt in quo a nobis dissentiunt. ITEM. Sacramentum baptismi est quod habet qui baptizatur, et sacramentum dandi baptismi est quod habet⁷ qui ordinatur. Sicut enim baptizatus si ab unitate recesserit sacramentum dandi⁸ baptismi⁹ non amittit, sic etiam ordinatus¹⁰ si ab unitate recesserit sacramentum¹¹ dandi baptismi¹² non amittit¹³. Nulli enim sacramento iniuria facienda est. Si discedit a malis utrumque discedit. Si permanet in malis utrumque permanet. Sicut ergo acceptatur baptismus quem non potuit amittere qui ab unitate discesserat¹⁴, sic acceptandus est baptismus quem dedit ille qui sacramentum dandi cum discederet non amiserat. ITEM. Si ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata an¹⁵ non sunt¹⁶ dimissa? Eligant quod uolunt. Vtrumlibet elegerint, sufficit nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus sanctus discipline effugiet¹⁷ fictum, si in isto ficto¹⁸ remissionem operatus est¹⁹ peccatorum? Si dixerint non esse dimissa, quero si postea²⁰ fictionem suam corde concusso et uero dolore fateretur, denuo baptizandus iudicaretur? Quod si dementissimum [fo.134va] est dicere, fateantur uero baptismo Christi baptizari posse hominem, et tamen cor eius in malitia uel sacrilegio perseuerans peccatorum abolitionem²¹ non sinere fieri, atque ita intelligant in communicationibus²² ab ecclesia separatis posse homines baptizari²³, ubi Christi baptismus eadem²⁴ sacramenti celebratione datur et sumitur, qui tamen tunc prosit ad remissionem²⁵ peccatorum cum quisque reconciliatus unitati sacrilegio dissensionis exuitur, quo eius peccata tenebantur et dimitti non sinebantur.

ID 1.162b; IP 1.87 (Sacramentum baptismi - non amiserat only); De cons. D 4 c 32 as here

⁶ *corr. fr. enim Q*

⁷ baptizatur et sacramentum dandi – quod habet *om. X (in text R)*

⁸ *ss L*

⁹ dandi baptismi CL²XSNDPJHQ²A; baptismi LRWZTOG; baptizandi B; dandi Q

¹⁰ Sacramentum baptismi est - ordinatus *rewritten over an erasure C*

¹¹ dandi baptismi non – sacramentum *at foot of leaf Z*; est quod habet qui - sacr. *om. P*

¹² dandi baptismi CLRNWBZTOG; baptizandi S; baptismi S²Z²ABod; quod habet qui ord. - dandi bapt. *om. P*; baptismi dandi HQ

¹³ sic etiam ordinatus si - amittit *om. P*; etiam ordinatus - non amittit *in mg. O*

¹⁴ discerat Z

¹⁵ an CRNBZTOQA; aut H

¹⁶ sunt CRDBZTOHA; *om. N*

¹⁷ *corr. fr. -effig- B*

¹⁸ *ss R*

¹⁹ oper. est CRSNBZJGH; *om. TOQA*

²⁰ postea CRSWNBP; post eam ZJTOGHQA

²¹ abo- LRSWNBPZTOGHA; obo- CX

²² communicationibus CRNBZJTOGHQ; commutationibus A

²³ *corr. fr. -are R*

²⁴ eadem CRNBZTOQA; eiusdem H

²⁵ -issio Z

8

Augustinus de baptismo unico¹ libro i². De his qui a³ non catholicis baptizati de hac uita migrauerint⁴

Si quem forte extrema coegerit necessitas ubi catholicum per quem accipiat non inuenerit et in animo pace catholica constituta per aliquem extra⁵ unitatem catholicam

¹ bapt. un. RXSWBTGHQA; un. bapt. CLZ

² De - lib. i *om. N, in D*; Aug. - i *om. P*

³ *ss N*

⁴ De - migrauerint CRWNBP; *om. ZTOGHQA*

⁵ extra CRNBZTOGH; *om. QA*

positum acceperit quod erat in ipsa catholica unitate percepturus, si statim etiam de hac uita⁶ migrauerit, non eum nisi catholicum deputamus. Si autem fuerit a corporali morte liberatus, cum se catholice congregationi etiam corporali presentia reddiderit⁷ unde nunquam corde discesserat non solum non⁸ improbamus quod fecit sed etiam securissime uerissimeque laudamus, quia presentem Deum cordi suo unitate ibi⁹ seruabat, et sine sancti baptismi¹⁰ sacramento quod ubicumque inuenit non hominum sed Dei esse cognouit, noluit ex hac uita migrare. Si quis autem cum possit in ipsa catholica¹¹ accipere aliqua mentis peruersitate eligit¹² in scismate baptizari, etiam¹³ si postea uenerit ad catholicam¹⁴, quia certus est ibi prodesse sacramentum¹⁵ quod alibi accipi potest, prodesse non potest¹⁶, proculdubio¹⁷ peruersus et iniquus¹⁸ est, et tanto perniciosius¹⁹ quanto scientius.

ID 1.170; C 24 q 1 c 40, of which one phrase and all from et sine sancti baptismi was added later

⁶ uita CRNBZTOGHQ; om. A

⁷ reddiderit CRNBZTO²GHQ; redderit OA

⁸ non CRWBZJTOG; om. SNHQA

⁹ ibi CLRNZTOGH; credidit ubi unitatem S² (over erasure, cf Gratian); sibi Q(ss)A

¹⁰ baptissimi O

¹¹ catholica CLXWBNZTOHA; om. RP

¹² -igit CLXRSBPZTOHA; -egit WND

¹³ etiam CRNBZJTO; om. SHQA

¹⁴ lacuna follows Z

¹⁵ prodesse sacramentum LRSWNPZTOGHA; sacramentum prodesse (-desse in mg.) C

¹⁶ prod. non potest CRNBZTOGHQ; om. A. sacramentum quod alibi – potest om. X

¹⁷ uenerit ad catholicam - procul over an erasure C

¹⁸ iniquus O; antiquus Z

¹⁹ -osius CRSWNPZJG; -osus TOHQA

9

Epistola Augustini ad Bonifacium¹. De his² qui paruulos suos ferunt ad baptismum ut eius remedio temporalem recipiant sanitatem³ [fo.134vb]

Non illud te moueat⁴ quod quidam⁵ non ea fide ad baptismum percipiendum paruulos ferunt ut gratia spirituali ad uitam regenerentur⁶ eternam, sed eos putant hoc remedio temporalem retinere uel recipere sanitatem, non enim⁷ propterea illi non regenerantur quia non ab istis hac intentione offeruntur.

ID 1.171; IP 1.95; De cons. D 4 c 33

¹ Ep. - Bon.] Augustinus N, not D; om. P

² ss N

³ De - sanitatem (corr. fr. -itatur- N) CRWNBP; om. ZTOGHQA

⁴ moueat CRNBZTOGH; mouerat A

⁵ quidam CRSWNB; quidem ZTOGHQA

⁶ -ne- ss B; corr. fr. -antur Z

⁷ non enim repeated N

10

August' de unico baptismo libro iiii¹. Quod aliquando² passio uicem impleat baptismi³

Baptismi uicem aliquando implere passionem de latrone illo cui non baptizato dictum est, Hodie mecum eris in paradyso, beatus Cyprianus non leue documentum assumit, quod etiam atque etiam considerans inuenio non⁴ tantum passionem pro nomine Christi id quod ex baptismo erat posse supplere, sed etiam fidem

¹ de - iiii om. N, in D; Aug. - libro quartus [sic O] om. P, in mg. O

² ali- ss C

³ Quod - baptismi CRWNBP; om. ZTOGHA

⁴ non CRSNBZTOGH; nemo non Q; om. A

conuersionemque cordis, si forte ad celebrandum misterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro⁵ meritis facinorum suorum, neque quia⁶ credidit passus est, sed dum patitur credit⁷. Quantum itaque ualeat etiam sine uisibili⁸ baptismi⁹ sacramento quod ait apostolus, Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit¹⁰ ad¹¹ salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur uisibiliter cum mysterium¹² baptismi non contemptus religionis sed articulus necessitatis excludit. Et sicut in illo latrone quod de¹³ baptismi sacramento defuerat compleuit omnipotentis benignitas, quia non superbia¹⁴, non contemptu, sed necessitate defuerat, sic infantibus qui baptizati moriuntur eadem gratia omnipotentis explere credenda est, quod non ex impia uoluntate sed ex etatis indigentia nec corde credere¹⁵ ad iustitiam¹⁶ possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum¹⁷ pro eis oratur ut impleatur¹⁸ erga eos celebratio sacramenti, ualet utique ad eorum celebrationem, quia ipsi ad¹⁹ eorum [fo.135ra] celebrationem²⁰ respondere non possunt. Alienum quippe opus est cum credit per alterum, sicut alienum opus fuit cum peccauit in altero. ITEM²¹. Si autem in latrone per necessitatem corporaliter²² baptismus defuit, perfecta salus est quia per pietatem spiritualiter affuit. Sic et cum ipsa presto est si per necessitatem desit quod latroni affuit perficitur salus²³, quod traditum tenet uniuersitas ecclesie cum paruuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt credere ad iustitiam, et ore confiteri ad salutem, quod latro potuit, quin etiam flendo et uagiendo cum in eis mysterium celebratur ipsi mysticis²⁴ uocibus obstrepunt, et nullus Christianorum dixerit²⁵ eos inaniter baptizari. ITEM. Quibus omnibus rebus ostenditur aliud esse sacramentum baptismi, aliud conuersionem²⁶ cordis, sed²⁷ salutem hominis ex utroque compleri, nec si unum horum defuerit ideo putare debemus consequens esse ut et alterum desit, quia et illud sine isto potest esse ut in infante, et istud²⁸ sine illo potuit esse²⁹ in latrone complente Deo, siue in illo siue in isto quod non³⁰ uoluntate³¹ defuisset. Cum uero ex uoluntate

⁵ pro CRNBZTOGHQ; propter A

⁶ originally after credidit, but canc. and added ss here Z

⁷ corr. fr. credidit Z

⁸ uisibili CRNPZTOHQA; usibili B

⁹ corr. fr. -ismo O

¹⁰ Corde creditur (Creditur corde B) - fit CRNBPH; Corde creditur a.o.a.c.f. Z; Corde c.a.i.o.a.c.f. TOGQA

¹¹ ad CRNBZTOHA; a Q

¹² mysterium CRNBZTOGHQ; ministerium A

¹³ ss O

¹⁴ non sup. ss O

¹⁵ credere CRNBZTOGHQ; om. A

¹⁶ -ti- ss N

¹⁷ cum CRSWBZTOHA; enim ND

¹⁸ implea A

¹⁹ ss N

²⁰ ad eorum celebrationem CND; om. LRSWBZTOGHQA; ad eorum celeb. quia ipsa X; celebratio sacramenti ualet - celebrationem] celebrationem quia ipsi P. For CNDX cf Gratian

²¹ Aug' add. SZTOHQA; om. CRWNBG

²² -ter ss Z

²³ salus CRNBZTOGHQ; om. A

²⁴ corr. fr. myst- C

²⁵ dixerit CRNPZTOHA; direxit B

²⁶ conuersionem CRS²NBPZTOGH²; conuersionem SHQA

²⁷ sed CRNBZTOGHQ; ad A

²⁸ istud CRSWNB; illud ZTOGHQ

²⁹ ut et alterum - esse om. A

³⁰ non CLRNBPZTOHQA; non in X; om. S

³¹ lacuna follows in C; corr. to -ati S²

alterum horum defuerit reatu hominem inuolui, et baptismus quidem potest³² inesse ubi conuersio cordis defuerit³³. Conuersio autem cordis potest³⁴ quidem inesse³⁵ non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque ullo modo dicenda est conuersio cordis ad Deum cum Dei sacramentum contempnitur³⁶.

ID 1.177-8; IP 1.109 lacks from Ideo cum pro eis to hominem inuolui et; De cons. D 4 c 34 as here

³² postet N

³³ defuerit CRWNBZ; defuit STOGHQA

³⁴ cordis potest CRNPZTOHQA; potest cordis B

³⁵ ubi conuersio cordis - quidem inesse in mg. O

³⁶ -itur CRSNBZTOGHQ²; -unt QA

11

*Augustinus contra Iulianum*¹. *Non esse putandum omne quod in homine est cum baptizatur cum eo sanctificari*²

Si quicquid est in homine quando baptizatur et sanctificatur baptizari et sanctificari putandum est, dicturus es et³ ipsa in illo baptizari et sanctificari⁴ que intestinis et⁵ uesica per digestionem corporis digeruntur. Dicturus es [fo.135rb] baptizari et sanctificari hominem in matris utero constitutum⁶, si ad hoc sacramentum accipiendum necessitas cogat grauidam, et ideo baptizari iam qui nascitur non debere. Postremo dicturus es baptizari et sanctificari febres quando baptizantur egroti.

ID 1.184b; IP 1.111b; De cons. D 4 c 35 as here

¹ contra Iul. om. N, in D; Aug. - Iul. om. P

² Non - sanctificari CRWNB; ? P; om. ZTOGHQA

³ in add. and canc. Z

⁴ bapt. et sanct. CRDBPZTOHA; sanct. et bapt. N. putandum est - et sanct. in mg. O

⁵ et CRNPZTOHA; om. B

⁶ corr. fr. constitutum O

12

*Aug' in libro ad Fortunatum*¹. *Quod laici urgente necessitate possint baptizare*²

Sanctum est baptismum per se ipsum³ quod datum est in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti, ita ut⁴ in eodem sacramento sit etiam auctoritas traditionis per Dominum nostrum ad apostolos, per illos autem in episcopos et alios sacerdotes, uel etiam laicos Christianos ab eadem origine⁵ ac stirpe⁶ uenientes. Namque in necessitate cum⁷ episcopi aut⁸ presbyteri⁹ aut quilibet ministrorum non¹⁰ inueniuntur et urget¹¹ periculum eius qui petit ne sine isto sacramento hanc uitam finiat¹², etiam laicos dare solere sacramentum quod acceperunt solemus audire. Nam cum illa hystoria narratur, omnes qui audiunt prope ad lacrimas mouentur¹³, cum in nau¹⁴ quadam nullus

¹ in lib. ad Fort. om. N, in D; Aug. - Fort. om. P

² Quod - baptizare CRWNDBP; om. ZTOGHQA

³ ss O

⁴ ss T

⁵ corr. fr. imagine N

⁶ corr. fr. stipe Z

⁷ ss G

⁸ aut CRNPZTOHQA; uel B

⁹ presbyteri CRDBZTOHA; presbyter N

¹⁰ non CRBPZTOHA; om. ND

¹¹ urget CRNPZTOHQA; urguet B

¹² -iat CRNBZTOHA; -iant G

¹³ -entur CRWNB; -et SZTOGHQA

¹⁴ nau¹ CRNBZTOGH; nau Q; manu A

fidelis¹⁵ esset preter unum penitentem¹⁶, cepit eminere naufragium. Erat quidam ibi¹⁷ salutis sue non immemor, et sacramenti uehementissimus flagitator, nec erat aliquis qui dare posset nisi¹⁸ penitens¹⁹ ille, acceperat enim²⁰ pro peccato de quo agebat penitentiam. Amiserat de senioribus sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam²¹ si hoc amittunt peccantes, cum reconciliantur post penitentiam²² quare non iterum²³ baptizantur? Dedit ergo quod acceperat, et ne periculose uitam finiret non reconciliatus, petit ab eo ipso quem baptizauerat ut eum reconciliaret. Et factum est. Euaserunt naufragium²⁴. Cognitum habes quod fecerunt²⁵, nemo extitit eorum qui non pium animum²⁶ ita crederet ut consiliis eorum in illo²⁷ periculo Dominum [fo.135va] crederent affuisse. Motus enim animus religiosus et supplex ab homine exegit sacramentum, a Deo²⁸ impetrat sanctitatem. Quod si forte hoc quod narraui de his²⁹ qui naufragio imminente periclitabantur non uult aliquis credere, non enim hoc³⁰ scripturarum diuinarum auctoritas sed incerto auctore fama commendat, non repugnabo, sed interrogo si tale aliquid³¹ contingat quid³² futurum est? Non enim³³ potest quisquam dicere relinquendum illum esse qui morte imminente³⁴ baptizari desiderat, quam baptizatum a penitente. Quisquis enim non credit contigisse oportet ut credat posse contingere.

ID 1.191; IP 1.26 is a fragment only; De cons. D 4 c 36 as here, c 21 as IP

¹⁵ null.fid. CRSWNB; fid. null. ZTOGHQA

¹⁶ -ten- ss R

¹⁷ quidam ibi CRDBZTOHA; ibi quidam N

¹⁸ ss O

¹⁹ nisi *repeated and expuncted* G

²⁰ enim CRDBZTOHA; om. N

²¹ Na A

²² x'tntiam R

²³ non iterum CNBZTOQA; iterum non H

²⁴ *corr. fr.* -oum O

²⁵ -erunt CRWNB; -erant SZTOGHQA

²⁶ qui non *add. and canc.* O

²⁷ i- ss N

²⁸ a Deo CRNBZTOGHQ; ad Deo A

²⁹ de his CRWNB; om. SZTOGHQA

³⁰ hoc CLXSWNBZTHQ(*before* enim)A; om. R

³¹ aliquid tale *later reversed* G

³² quid CRWBZTOHA; quod ND

³³ *corr. fr.* est O (*mg.*)

³⁴ imminente CRNBZTO(*after corr.*)HQ; imminenti G; imminendo A

13

Ex concilio Meldensi cp. vii. Vt omnis presbiter uas baptismale habeat¹

Omnis presbiter qui fontem lapideum habere nequiuert² uas conueniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lauandum et³ ad pallas altaris propria habeantur uasa, in quibus nichil aliud fiat.

ID 1.208 as BD 4.13; De cons. D 4 c 106

¹ Ex - cp. vii (cp. vii om. NDB). Vt - habeat CRWNDB; Vt - hab. P; Vt - habeat. Ex - vii ZTOGHQA

² *corr. fr.* -querit N

³ et CRNBZTGHQA; om. O

14

De martyribus qui sine baptismo martyrium susceperunt¹. Ex dictis Augustini episcopi²

Cathecuminum quamvis in bonis operibus defunctum uitam habere non credimus, excepto dumtaxat nisi martyrii sacramentum compleat. Baptizatus confitetur fidem suam coram sacerdote, et interrogatus respondet. Hoc idem martyr coram persecutore facit, qui et confitetur fidem et interrogatus respondet.³ Ille post confessionem aspergitur aqua, hic uero aspergitur sanguine uel tinguitur igne. Ille manus impositione pontificis accipit⁴ Spiritum sanctum, hic habitaculum⁵ efficitur Spiritus sancti, dum non est⁶ ipse qui loquitur sed Spiritus sanctus qui in illo loquitur. Ille communicat eucharistie in commemoratione mortis Domini, hic⁷ ipsi⁸ Christo commoritur. Ille confitetur se⁹ mundi actibus renuntiare, hic ipse¹⁰ renuntiat¹¹ et uite. Illi¹² omnia peccata re[fo.135vb]mittuntur¹³, isti extinguuntur.

ID 1.211 as BD 4.16; IP 1.107-8; De cons. D 4 c 37

¹ -erunt LRWNBZTOHQA; -erint C

² Ex - Aug. De - susc. N; De - susc. D; om. P

³ Hoc idem martyr - respondet in mg. XH

⁴ -ipit LRXSWNBZTOGHQA; -epit C

⁵ in mg. O

⁶ est CRNBZTOHQA; om. G

⁷ hi A

⁸ corr. fr. ipso N

⁹ conf. se CRNPZTOHQA; se conf. B

¹⁰ hic ipse CRNBZTOHQA; ipse hic G

¹¹ hic ipse ren. in mg. O

¹² Ille C?

¹³ remittuntur CLRXSDBPZTOHQA; dimittuntur WN

15

Ex concilio Terraconensi cp.vi. De his qui bis¹ uel ter confirmati sunt²

Dictum est nobis quod quidam de plebe bis uel ter aut eo amplius episcopis ignorantibus tamen ab eisdem episcopis confirmantur. Vnde nobis uisum est eandem confirmationem sicut nec baptismum iterare minime debere, quia bis uel amplius baptizatos aut confirmatos non seculo sed soli Deo sub habitu regulari uel clericali religiosissime³ famulari decretum est.

ID 1.244 as BD 4.50; IP 1.121; De cons. D 5 c 8

¹ qui bis] quibus W

² Ex - cp. vi (cp. vi om. NDB). De his - confirmati sunt CRWNDB; om. P; De illis (his S) - baptizati sunt. Ex - vi SZTOGHQA

³ regis- N

16

Ex penitentiali Theodori. De his qui bis ignoranter¹ baptizati sunt²

Qui bis ignoranter baptizati sunt non indigent³ pro eo penitere, nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non

¹ om. DM

² Ex - Theod. De his qui bis (quibus W) - sunt CRXSWDB; De his qui bis ignoranter ...P; De his - sunt N; De illis qui bis - sunt. Ex - Theodori capl. xiiii ZTOGHQA

³ -ent CRNBZ²TOGHQ; -entur Z; -ente A

ignari iterum baptizati sunt quasi iterum Christum crucifigentes⁴ per septem annos peniteant⁵, quarta feria et sexta⁶ feria, et tres quadragesimas peniteant. Si pro uicio aliquo fuerit, similiter. Si pro⁷ munditia putauerint, tribus annis similiter⁸ peniteant⁹.
ID 1.245 as BD 4.51; IP 1.122; De cons. D 4 c 117

⁴ crucifigentes CRWN?BP; crucifixerunt SZTOGHQ; cruciferunt A

⁵ peniteant CRNBZHQ; penit' TOG; peniteat A

⁶ sexta CRSWNBZJHQA; quinta TOG

⁷ pro CRNPZTOHQA; om. B

⁸ similiter LRSWBZTOHQA; om. CXND; simiter P. Si pro - annis in mg. R, ss O

⁹ -eant CRXWNBPGQ; -eat ZJTHA

17¹

Nicholaus² papa Radulfo Bituricensi archiepiscopo³. De his qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopo tenuerint⁴

De his⁵ qui filiastros suos ad confirmationem coram episcopis tenent, id est qui filios⁶ uxoris sue de uiro priori dum chrismanur ab episcopis super se sustinent, si inscitia sicut asseris⁷ fit⁸, licet sit peccatum, non tamen⁹ usque ad separationem coniugii puniendum est. Lugeant tamen et digna penitentia¹⁰ hoc diluentes, Domino dicant, Delicta ignorantie nostre ne memineris.

ID 1.304 as A1.62.53 qv; IP 6.126; C 30 q 1 c 6

¹ om. DMP

² corr. fr. Noch- O

³ Nich. - arch. om. N

⁴ De - tenuerint (-u- ss C) CRWNB; om. ZTOGHQA

⁵ ss O

⁶ corr. fr. filios H

⁷ asserit ss O

⁸ fit CSWNZTOGHQA; sit RX; om. B

⁹ non tamen CRWNB; tamen non SZTOGHQA

¹⁰ -i- ss C

18¹

Ex decretis Desiderii pape. Deusdedit sancte Romane ecclesie episcopus² Gordiano³ Hispanensis⁴ ecclesie coepiscopo et fratri⁵ dilectissimo⁶. De his qui filios suos in baptisate suscepunt⁷

Peruenit ad nos dyaconus uestre sanctitatis epistolam deferens quod quidam uiri et⁸ etiam mulieres preterito sabbato [fo.136ra] paschali die pro magno populorum incurso nescientes filios suos suscepissent⁹ ex lauachro sancto. Cupis ergo scire si¹⁰ pro tali ratione accidenti debeant uiri ac mulieres ad¹¹ proprium usum redire an non? Nos uero ex hac re mesti inquisiimus priorum dicta. Inuenimus autem in archiuis¹² huius apostolice sedis iam talia contigisse in ecclesia Hisaurie et Ethesiorum, simulque

¹ om. DM

² -opus CRZTOGHQA; om. N; -opo B

³ in mg. C; om. N

⁴ Hispanensis CRWNB; Hispalensis SZTOGHQA

⁵ fratri CRNBGTGHA; fratribus Z

⁶ Ex decretis - dil. om. P

⁷ De - suscepunt (-erint SWB) CRSWNB; om. ZTOGHQA

⁸ et CRSNBA; om. ZTOGHQA

⁹ -issent CLXSNBPZOGHQA; -isset R; -iscent JT

¹⁰ ss C

¹¹ ad CRNBZTOHQA; qui A

¹² id est in armario add. ss. S²

Ierosolime, aliarum etiam ecclesiarum episcopis et earum ciuitatum ab hac apostolica sede uolentibus scire utrum uiri ac mulieres redirent ad proprium thorum¹³. Beate¹⁴ memorie sanctissimi patres Iulius, Innocentius et Celestinus cum episcoporum plurimorum et sacerdotum consensu in ecclesia beati apostolorum principis Petri¹⁵ prohibentes talia perscripserunt¹⁶ et confirmauerunt ut nullomodo se in coniugio reciperent mulieres ac uiri quicumque aliqua ratione susceperint natos, sed separent se ne suadente diabolo tale uicium inolescat per mundum. Scitis quia quomodo sunt septem dona Spiritus sancti, ita sunt septem dona baptismi. A primo ergo pabulo sacramenti salis et¹⁷ ingressu ecclesie usque ad confirmationem per chrisma, a primo hoc usque ad septimum nullus Christianus commatrem suam¹⁸ in coniugium¹⁹ suscipere²⁰ debet²¹, et qui presumpserit tamdiu anathematis uinculo redigetur donec penitentiam egerit digne.

BD 17.44 has more; AL 10.29 as BD; ID 1.305 as here; IP 6.127; C 30 q 1 c 1 as here

¹³ -h- ss O

¹⁴ Beate CRXSNBZTHA; Beatissime W

¹⁵ Petri CRWNB; before apost. S; om. ZTOGHQA

¹⁶ -erunt CRNBZTOHQ; -erint A

¹⁷ scil' add. ss. S²

¹⁸ comm. suam CRWNB; suam comm. SZTOHQA

¹⁹ -ugium RWBPZTOGHQA; -ugio CLXSN

²⁰ suscipere CRNBZTOHQA; accipere G

²¹ debet CRNPZTOHQA; deberet B

19

Zacharias papa Theodoro episcopo Ticinensi¹. Ne aliquis patris sui filiolum in matrimonio² ducat³

Zacharias episcopus seruus seruorum Dei⁴ reuerentissimo et sanctissimo fratri Theodoro⁵ episcopo ecclesie Ticinensis⁶. Pitacium quod nobis tua ueneranda fraternitas⁷ obtulit, per quod nos⁸ sciscitari⁹ curasti si liceat filium cuius pater alterius filiam ex sacro baptismo suscepit¹⁰ id est spiritualem eiusdem patris filiam¹¹ quod dici crudele est [fo.136rb] in matrimonio accipere, quod apud te enormiter¹² asseruisti contigisse. Sed bene tua sancta¹³ fraternitas¹⁴ compertum habet quod Dominus Moysi precepit¹⁵ dicens, Turpitudinem patris tui et turpitudinem matris tue non discooperies. Mater tua est, non reuelabis turpitudinem eius. Turpitudinem uxoris¹⁶ patris tui non discooperies, turpitudine enim patris tui est. Turpitudinem sororis tue ex patre siue ex matre que domi uel foris genita est non reuelabis. Turpitudinem filie filii tui uel neptis

¹ Tic- CRWDBTO(-ci- superscr.)HQA; om. N; Zach. - Tic. om. P; Ticic- Z; Thic- G

² - io CRSDBP; -ium N

³ Ne - ducat CRSNBP; om. ZTOGHQA

⁴ om. A

⁵ corr. fr. -odo H

⁶ eccl. Ticinensis CRN(-ensi)BZTOHQA; Ticinensi eccl. G

⁷ corr. fr. -erin- N

⁸ om. G

⁹ sciscitari CXSWNDBPZTO²GHA; sciscitari R; suscitasti O; suscitari Q

¹⁰ suscepit RXWNDB; suscepit CL; susceptam SZTOGHQA

¹¹ filiam C²LRWDB?ZTOHA; om. CX; filia N; ex sacro baptismo - filiam om. P

¹² -oriter N; corr. fr. -itet O

¹³ sancta CRNPZTOHQ(mg.)A; om. B

¹⁴ corr. fr. -itans N

¹⁵ corr. fr. -ipit O

¹⁶ -orem N

ex filia non reuelabis,¹⁷ turpitudine enim tua est. Turpitudinem enim reuelari¹⁸ dicitur dum a propria consanguinitate precipimur abstinere, multo magis a spirituali patris nostri¹⁹ filia omni occasione aut argumento seposito²⁰ sub nimia districtione²¹ nos cauere conuenit, ne iram diuini²² examinis incidat, si quis tali facinori mixtus minime restrinxerit²³ frena luxurie. Vnde et omnes cauendi omnino sunt talis sceleris²⁴ commixtione, ne in eternum pereant. Sed is²⁵ qui huius perniciose temeritatis anime sue salutem despiciens²⁶ impio se miscuit matrimonio, per omnia tua fraternitas studeat separare²⁷ et penitentiae digne²⁸ submittere, quatinus ab²⁹ eterna eruti dampnatione animas eorum lucraris³⁰ prestante Domino. De filiis autem qui ex eis nati³¹ esse probantur retulisti, si liceat eos coniugio copulari³². Sed hii cur prohibeantur a coniugio aut pro huiusmodi penitentiam agere³³ compellantur, dum ex hoc absque condemnatione esse perhibentur³⁴, quia non pater pro filio neque filius pro patre sustinebit tormenta, dicente Domino per³⁵ prophetam, Anima patris est mea³⁶, et anima filii est mea, anima que peccauerit ipsa morietur. Sed et frater karissime de his dixisse [fo.136va] sufficiat. Caue autem ne aliter agere subiectis concedas³⁷, ne a recto tramite inueniaris deuiare.

ID 1.307 as here; C 30 q 3 c 2 as AL 10.27

¹⁷ patris tui et turpitudinem matris tue – non reuelabis *spelt out* CXNH(*over erasure*); patris non reuel' turp. m. tue non r.r.s.t.n.r. B; p. (patris RW) n.r.t.m. tue non r.r.s.t.n.r. RWPZTOGQA

¹⁸ reuelari CLND; reuelare RSWBPZTOHQA

¹⁹ nostri CRDBZTOHQ²A; nostris N; *om.* Q

²⁰ -ito CRDBZTOHA; -ita N

²¹ dis- *in mg.* N

²² -ini CRNBZTOQA; -inis H

²³ -inherit CRNBZO²GH; -inserit JTOQA

²⁴ tal. scel. CRNBZTOHQA; scel. tal. G

²⁵ is CN²BZTO; his RXWNP HQA

²⁶ *ss* O

²⁷ *corr. fr.* -asse O

²⁸ digne CRNPZTOHQA; *om.* B

²⁹ ab CRDBZTOHA; ad N

³⁰ *corr. fr.* -uris O

³¹ sunt *add.* N, *om.* C(*with lacuna*)RDBPZTOA

³² -rari N

³³ penitentiam (-tia A) agere CRNBZTOHA; ag. pen. Q

³⁴ perh- CRDBZTOHA; proh- N

³⁵ *ss* O

³⁶ *corr. fr.* in ea O, *fr.* ea H

³⁷ *corr. fr.* -dis O

20

Nicholaus papa ad consulta Bulgarorum¹. De eodem²

Ita diligere debet homo eum qui se³ suscepit⁴ ex sacro fonte sicut patrem. ITEM. Est inter fratres et filios spirituales gratuita et sancta communio que non est dicenda⁵ consanguinitas sed potius habenda spiritualis proximitas⁶. Vnde inter eos⁷ non arbitramur fieri posse quodlibet coniugale⁸ conubium⁹, quando quidem nec inter eos

¹ Nich. - Bulg. *om.* N, *in* DP

² De eodem CRNB; Item de eodem D; *om.* PZTOGHQA

³ *ss* R

⁴ -epit CRNBZTOGQA; -ipit H

⁵ *corr. fr.* -enta O

⁶ sp. prox. *over erasure* O

⁷ eos CRNBZTOHQA; nos G

⁸ -giale R

qui natura¹⁰ et eos qui¹¹ in adoptione filii sunt uenerande Romane leges
matrimonium¹² contrahi permittunt. ITEM. Si inter eos non contrahitur matrimonium
quos adoptio iungit, quanto potius a carnali oportet inter se contubernio cessare, quos
per celeste sacramentum regeneratio sancti Spiritus uincit?¹³ Longe¹⁴ ergo¹⁵
congruentius filius patris mei uel frater meus appellatur is quem gratia diuina quam
quem humana uoluntas ut filius eius uel frater meus¹⁶ esset elegit, prudentiusque¹⁷ ad
alternam corporis commixtionem¹⁸ secernimur.
ID 1.135, 9.34; IP 6.123; C 30 q 3 c 1

⁹ *corr. fr.* coniugium X

¹⁰ -ura CRNBZTOHQ; -uram A

¹¹ qui CRNBZTOHQA; *om.* G

¹² *corr. fr.* matrom- O

¹³ uincit CLRXWNPZTOGHQA; iunxit C²; iungit D

¹⁴ Loge Z

¹⁵ ergo CLXND; igitur RSWBPZTOGHQA

¹⁶ appellatur is quem gratia - meus *om.* A

¹⁷ -iusque CRNBTOGQA; -erque H

¹⁸ ad alternam corporis commixtionem CRWNP; ad (ab SH) alterna corporis commixtione SZTOGHQA

21¹

*Item Salemonio² episcopo³. An mulier nubere possit uiro⁴ cuius filium ex alia genitum
femina de sacro suscepit baptisate⁵*

Nosse desideras utrum mulier que uiri filium ex alia femina genitum de sacro⁶ fonte
leuauerit⁷ postmodum possit cum eodem uiro copulari, quos ideo iungi posse⁸
decernimus, quia⁹ secundum sacros canones nisi amborum consensu nullius religionis
obtentu debet coniunx¹⁰ dimittere coniugem. Pertinet autem ad ingens uxoris exitium
que habens odio uirum uel infirmitatem eius non considerans, quasi causa pietatis
operatur impietatem, et¹¹ maxime cum precipiat apostolus, Nolite, inquires, fraudare¹²
inuicem nisi ex consensu ad tempus ut uacetis orationi et iterum [fo.136vb]
reuertimini in idipsum, ne temptet uos Sathanas propter incontinentiam¹³ uestram.
Ergo si non¹⁴ ex consensu utriusque coniugis hoc factum¹⁵ esse probatur, non
fraudentur inuicem sed¹⁶ reuertantur in idipsum, presertim cum dicat apostolus, Vxor
sui corporis potestatem non habet¹⁷, sed uir, sicut uir potestatem non habet¹⁸ sui
corporis sed mulier.

ID 1.136; IP 6.124; C 30 q 1 c 3

¹ *om.* DM

² -nio CRBZTOHQ; -oni A

³ Item - ep. *om.* NP

⁴ possit uiro CRNP; uiro possit B

⁵ An mulier - baptisate (fonte N) CRNBP; *om.* ZTOGHQA

⁶ *corr. fr.* sacrato O

⁷ *corr. fr.* lau- X

⁸ posse CL²RNBZTGHQA; *om.* LO

⁹ quia CRNBZTGHQA; qui O

¹⁰ coniunx CRWBPGHQ; coniux NZTOA

¹¹ et CRWNP; *om.* ZTOGHQA

¹² *cor. fr.* fraude L²

¹³ incontinentiam C²SWPZTOGHQA; in incontinentam L; innocentiam (uel incontinentiam ss B) RXNB; ? C

¹⁴ ne L

¹⁵ hoc factum CRNPZTOHQA; factum hoc B

¹⁶ sed RWPZTOHA; si CLN

¹⁷ sui corp. pot. CRWNPZTOHQA; pot. sui corp. B

¹⁸ pot. non hab. LRXSWBPZTOGHA; non hab. pot. CNQ

22

Idem¹ Salemoni Constantiensi episcopo². Quod uir duas commatres habere non possit³

Sciscitatur a nobis sanctitas tua si⁴ aliquis homo duas spirituales⁵ commatres habere ualeat⁶ unam post alteram in quo fraternitas tua meminisse debet⁷ scriptum esse, Erunt duo in carne una. Itaque cum constet quia uir et uxor una caro per conubium⁸ efficiuntur, restat nimirum uirum compatrem constitui illi mulieri cui in matrimonio assumpta⁹ uxor commater esse uidebatur, et idcirco liquet¹⁰ uirum non posse illi femine iungi in copula que commater erat eius¹¹, cum qua idem una fuerat caro effectus.

ID 1.137, 9.35; IP 7.63; C 30 q 4 c 1

¹ Item D

² Idem - episc. om. N; in DP

³ Quod - possit (in coniugio add. DM) CRNDMBP; om. ZTOGHQA

⁴ si CRNBZTOGHQ; non A

⁵ in mg. C, -tales R

⁶ om. G

⁷ debet CXNSZTOGHQA; debere LRP; deberet WB

⁸ co- ss R

⁹ P p. 251 (quire xvii) begins, and inscriptions and rubrics are very feint

¹⁰ corr. fr. libet O

¹¹ eius CRWNPTOHQA; om. B

23

Zacharias papa Bonefacio. De presbitero qui baptizans ignorantia Romane loquutionis non sicut debuit que dixit pronuntiauit¹

Retulerunt nuntii tui quod fuerit² in eadem prouincia sacerdos qui Latinam linguam penitus ignorabat, et dum baptizaret nesciens Latini eloquii infringens³ linguam diceret, Baptizo te in nomine patria⁴ et filia⁵ et spiritu scientia, et per hoc tua reuerenda⁶ fraternitas⁷ consideraui rebaptizare. Sed sanctissime frater⁸ si ille qui baptizauit non⁹ errorem introducens aut heresim sed pro sola ignorantia Romane loquutionis infringendo linguam¹⁰ ut suprafati¹¹ sumus baptizans dixisset¹², non possumus consentire ut denuo baptizentur.

ID 1.149A (IDpva only) as here, 1.237 as BD 4.43 med.; IP 1.65 as ID 1.149A; De cons. D 4 c 86 as here

B II

DE SACRAMENTIS¹³ [fo.137ra]

¹ De - pronuntiauit CRN(after pronuntiauit)B; ? P; om. ZTOGHQA

² corr. fr. -erat H

³ corr. fr. -guens O

⁴ patria CRNBZTOHQ; patris A

⁵ corr. fr. filii A

⁶ reuerenda CRNBZTO²GHQ; reuerentia OA

⁷ ss X

⁸ sanct. frater CRBPZTOGHQ; sanctissime fratri N; sanctissimi fratres A

⁹ non CRWNPZTOHQA; in B

¹⁰ -uam CRBPZTOHA; -ua N

¹¹ -fati CRNBZTOHQ; -facti A

¹² didix- Z

¹³ De sacr. CLXSND; om. RWBPZTOGHQA

- ¹⁴i. De sacramentis
- ii. De cotidiana perceptione¹⁵ eucharistie
- iii. De eodem
- iv. Vt in cena Domini eucharistie perceptio non negligatur
- v. De histrionibus et magis si¹⁶ communionem cum ceteris fidelibus accipere debeant
- vi. Si quid sanguinis stillauerit¹⁷ de calice
- vii. De numero missarum
- viii. Quod non sit porrigenda hostia intincta
- viii. Sacramentis Christi non obesse quod ab hereticis uel iniquis tractantur¹⁸
- x. Fidelibus Christi non obesse quod diuinis sacramentis intersunt cum impiis
- xi. Questio Bonefacii an possit cum iniquis aliquis diuinis interesse sacramentis
- xii¹⁹. Responsio Zacharie de eodem
- xiii. De eodem
- xiii²⁰. Item de eodem
- xv. De pontificali auctoritate
- xvi. De his qui ab ecclesia catholica fuerint separati, et quod nulli aliena nocent²¹ peccata
- xvii. De eodem
- xviii. Item de eodem
- xviii. De eo qui dixerit uerbum²² contra Spiritum sanctum
- xx. Quod dona Dei ad eos perueniant qui cum fide percipiunt, etiam si a Iude simili tribuantur
- xxi.²³ Eque seruandum esse et uerbum Christi et corpus Christi
- xxii. Quod Dominus non datum sed dantis respicit intellectum
- xxiii. De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus
- xxiii. De his qui solo uerbo eucharistiam fieri²⁴ putant²⁵
- xxv. De tempore Pasche et Quadragesime
- xxvi. Quod a ieiunis corpus et sanguis Christi accipi debeat
- xxvii²⁶. De eo quod pro defunctis offertur

¹⁴ capitulatio om. ZTOGHQA; in CLRSWNDBP

¹⁵ -ione CRWDB; -io N

¹⁶ ss N

¹⁷ still- CRWND; distill- B; stillauit P

¹⁸ -antur CRWDB; -entur N

¹⁹ DM lack whole title

²⁰ DM lack whole title

²¹ noc. al. DM

²² -bum CRWDB; -ba N

²³ no. om. L (now one out)

²⁴ om. P

²⁵ CRWDB as here; B reverses cc. xxiii/xxiii

²⁶ DM lack whole title

1

*Incipit de sacramentis ecclesiasticis. Augustinus in sermone de sacramentis. De sacramentis*¹

Quia passus est pro nobis Dominus, commendauit nobis in isto sacramento sanguinem suum et corpus, quod etiam fecit nosmet ipsos. Nam et nos corpus ipsius facti sumus, et per misericordiam ipsius quod accepimus² nos sumus. Recordamini et uos non fuistis [fo.137rb] et creati³ estis, ad aream dominicam⁴ comportati estis laboribus bouum⁵, id est annuntiantium⁶ euangelium trituri estis. Quando cathecuminum⁷ differebamini⁸, in horreo seruabimini⁹, nomina uestra dedistis, cepistis moli ieiuniis et exorcismis, postea ad aquam¹⁰ uenistis et conspersi estis, et panis dominicus facti estis¹¹. Ecce quod accepistis. Quomodo ergo unum uidetis esse quod factum est, sic unum estote uos, diligentes uos, tenendo unam fidem, unam spem, indiuiduam caritatem. Heretici quando hoc accipiunt, testimonium contra se¹² accipiunt, quia illi querunt diuisionem, cum panis iste indicet unitatem. Sic¹³ et uinum¹⁴ in multis racemis fuit, et modo unum est¹⁵. Vnum est in sua natiuitate calix post pressuram torcularis, et uos post illa ieiunia, post labores, post humilitatem et contritionem iam in nomine Christi tanquam ad calicem uenistis, et ibi uos estis in mensa et in¹⁶ calice nobiscum¹⁷ uos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul uiuimus. ITEM IN SERMONE DE INFANTIBUS. Ita Dominus noster Iesus Christus nos significauit¹⁸ nos ad se pertinere uoluit. Mysterium pacis et unitatis nostre in mensa sua consecrauit. Qui accipit mysterium unitatis et non tenet uinculum pacis, non mysterium accipit pro se sed testimonium contra se. Nulli est aliquatenus ambigendum unumquemque fidelium corporis¹⁹ sanguinisque dominici tunc esse participem quando in baptismo membrum²⁰ efficitur Christi, nec alienari ab illius panis calicisque consortio, etiam si antequam panem illum comedat²¹ calicemque bibat²² de hoc seculo migrauerit in unitate corporis Christi constitutus. Sacramenti quippe illius²³ participatione ac beneficio non priuatur quando in se hoc quod [fo.137va] illud sacramentum significat²⁴ inuenitur.

ID 2.1(med.); De cons. D 2 c 36 as here

¹ De sacramentis CRDB; om. PZTOHQA; Aug. de sacramentis ecclesiasticis as *inscr. and* rubric N; secunda pars add. in mg. H

² corr. fr. accip- O

³ corr. fr. -atis N

⁴ -cam CRNBZTOHQ; -ica A

⁵ laboribus bouum CRNBZTGH(after corr.); laboribus bonum O; om. Q; labouum A

⁶ annuntiantium CRNBZTGHQA; annuntiationum O

⁷ -inum CRWNP; -ini SB(after corr.)ZTOGHQA

⁸ diff- CRNBZTOQA; deif- H

⁹ corr. fr. -uib- B

¹⁰ a- ss T

¹¹ Et add. A, om. CRNBZTOGHQ

¹² se CRNBZTOGHQ; om. A

¹³ Sic CRNBZPTA; Sed GH

¹⁴ uinum CRNBZTOGHQ; unum A

¹⁵ est RWNBPZTOGHQA; om. CLX

¹⁶ in CRWNPZTOGHA; om. BQ

¹⁷ nobiscum CRNBZTOGHQ; nobis A

¹⁸ corr. fr. ? R, fr. segregauit B

¹⁹ et add. and *canc.* O

²⁰ corr. fr. -bum H

²¹ corr. fr. -det H

²² corr. fr. -bet H

²³ quippe illius CRNBZTOHQA; illius quippe G

²⁴ corr. fr. segregat B

2

Ex dictis¹ Augustini. De cotidiana perceptione eucharistie²

Cotidie eucharistie communionem accipere nec laudo nec uitupero. Omnibus tamen dominicis diebus communicandum hortor. Si tamen³ mens in affectu peccandi est, grauari magis dico eucharistie perceptione quam purificari. Et ideo quamuis quis peccato mordeatur, peccandi tamen non habeat⁴ de cetero uoluntatem, communicaturus satisfaciat lacrimis et orationibus, et confidens de Domini miseratione accedat ad eucharistiam intrepidus et securus. Sed hoc de illo dico quem mortalia peccata non grauunt.

ID 2.25 as BD 5.15; IP 1.149; De cons. D 2 c 13a

¹ beati add. CLXD, om. RSWBZTOHQA

² Ex - Aug. De euch. CRDBP?; Idem. De - euch. N; De - euch. Ex - Aug. SZTOGHQA

³ -men ss Z

⁴ non habeat CRSNBZJTOGH; habebat QA

3

Ex dictis eiusdem ad Ianuarium. De eodem¹

Dixerit quispiam non cotidie accipiendam eucharistiam, alius affirmat cotidie. Faciat unusquisque quod secundum fidem² suam pie credit esse faciendum. Neque enim litigauerunt³ inter se aut quisquam⁴ se alteri preposuit Zacheus et ille centurio cum alter eorum gaudens⁵ in domo sua⁶ suscepit Dominum, alter dixerit⁷, Domine⁸ non⁹ sum dignus ut intres sub tectum meum. Ambo Saluatorem honorificantes, quamuis non uno modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consequuti. Ad hoc ualet quod manna secundum propriam uoluntatem in ore cuiusque¹⁰ sapiebat.

ID 2.26 as BD 5.16 (but with added sentence, omitted here, in the ed.); De cons. D 2 c 13b

¹ Ex - Ian. De eodem CRDB; De eodem N; De eadem re. Ex dictis eius ad Ian. (ad (ss) Adrianum Q, corr. fr. Iun-O) ZTOGHQA

² fidem repeated G

³ litigauerunt CRNBZTOGHQ; ligauerunt A

⁴ corr. ss to alter S²

⁵ eor. gaud. ss S²

⁶ ss O; corr. fr. suo H

⁷ -erit CRBZTOGHA; -it NDP

⁸ Domine CRDBPZTOGHA; om. N

⁹ non CRNBZTOHA; om. G

¹⁰ cuiusque CRNBZPZTHA; cuique G

4

Ex decretis Sotheris pape. Vt in cena Domini¹ eucharistie² perceptio³ non negligatur cp.v⁴

In cena Domini a quibusdam perceptio eucharistie negligitur. Que quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus exceptis his quibus pro grauibus criminibus inhibitum est percipienda sit ecclesiasticus usus demonstrat, cum etiam penitentes eadem die ad percipienda corporis et sanguinis dominici sacramenta⁵ reconcilientur.

ID 2.30 as BD 5.20; De cons. D 2 c 17

¹ in cena Domini CRNBZTOHQA; incendium A

² supersc. B

³ -tie G

⁴ Ex - pape. Vt (om. DM) - cp. v (cp. v om. DMB) CRWDMB; Vt in cena Domini perceptio eucharistie non negligetur N; Vt - negligatur (-igitur G). Ex - pape cap. v ZTOGHQA

⁵ in mg. for insertion before corporis X

5

Ex epistola sancti¹ Cypriani [fo.137vb] ad Euchratium. De histrionibus et magis si communionem cum ceteris fidelibus accipere possint²

Cyprianus Euchratio confratri salutem. Pro dilectione tua et reuerentia consulendum me existimasti³, frater karissime, quid mihi uideatur de histrione⁴ et mago illo qui apud uos constitutus adhuc in artis⁵ sue dedecore perseuerat, et magister et doctor non erudiendorum sed perdendorum puerorum, id est quod male didicit⁶ ceteris quoque insinuat, an talibus sacra communio cum ceteris christianis debeat dari. Haud nobiscum communicare puto, nec maiestati diuine nec euangelice discipline congruere ut pudor et honor ecclesie⁷ tam turpi et infami contagione fedetur.

ID 2.31 pr. text intermediate between BD 5.21 and here; IP 1.152 as here; De cons. D 2 c 93

¹ sancti CRBZTOHA; om. Q

² Ex - Euch. De - possint (debeat D) CLRXWDB; De - possint N; De - debeant. Ex - Euch. SZTOGHQA

³ existi- CRNB PQ; esti- SZTOGHQ²ABodl.

⁴ -ione CRNBZTOGHQ; -ioni A

⁵ corr. in mg from matris L²

⁶ male didicit CXSWNDTOGHQA; maledicit LRB; maledicetur P; ? Z

⁷ ss T

6

Ex decretis Pii pape. Si quid sanguinis stillauerit¹ de calice²

Si per negligentiam aliquid de sanguine stillauerit in terram linguabitur, tabula radetur. Si non fuerit tabula ut non conculcetur locus conradetur et in igne consumetur, et cinis intra³ altare condetur, et sacerdos .xl. diebus peniteat. Si super altare stillauerit calix, sorbeat minister stillam et tribus diebus peniteat. Si super lintheum altaris ad aliud⁴ stilla peruenerit, quatuor diebus⁵ peniteat⁶. Si usque ad tertium, nouem diebus⁷ peniteat⁸. Si usque ad quartum, uiginti dies⁹ peniteat, et lintheamina¹⁰ que tetigerint stillam tribus¹¹ uicibus minister¹² abluat, calice subterposito, et aqua ablutionis sumatur, et iuxta altare recondatur¹³.

ID 2.56 as BD 5.47; IP 1.155; De cons. D 2 c 27

¹ still- CRNZTHQA; distill- B

² Ex - pape. Si - calici CRDB; Si - calice N; Si quid (quis G) - calici. Ex - pape ZTOGHQA

³ intra CRNPZTGHQA; inter B

⁴ corr. fr. ad aliud alt. G

⁵ diebus CRWNPG; dies SZTOHQ(corr. fr. des)A; om. B

⁶ peniteat CLXWN; pen' RZGQ; penitebit B; penit' PTOHA

⁷ diebus CRXNB; dies SLZJTOGHA

⁸ peniteat CLXWN; pen' RPGQ; penitebit B; penit' TOHA

⁹ dies WSNBZJTOGHA; diebus CLR

¹⁰ corr. fr. -tam- B

¹¹ A obscured

¹² ss after abluat S

¹³ recond- RXSWNDBPZTOGHQABodl.; cond- CL

7

Alexander papa. De numero missarum¹

Sufficit sacerdoti unam missam in die una² celebrare, quia Christus semel passus est, et totum mundum redemit. Non modica res est unam missam facere, et ualde felix qui unam digne celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis [fo.138ra] unam faciunt

¹ Al. papa. De - miss. CRNBP; De - miss. Al. papa SZTOGHQA

² die una CRNBPZTHA; una die G

et alteram de die, si³ necesse sit. Nam qui pro pecuniis aut adulationibus secularium una die presumunt plures facere missas non existimo euadere condemnationem.
ID 2.81; De cons. D 1 c 53

³ corr. fr. ssi R

8

Ex decretis Iulii pape. Quod non sit porrigenda hostia intincta¹

Illud quod² pro³ complemento communionis quidam intinctam tradunt eucharistiam populis, non hoc prolatum ex euangelio testimonium reppererunt⁴, ubi apostolis corpus et sanguinem suum Dominus commendauit. Seorsum enim panis et seorsum calicis commendatio commemoratur. Nam intinctum panem aliis prebuisse Christum non legimus, excepto illo tantum⁵ discipulo quem intincta buculla magistri proditorem ostenderet⁶, non quod huius sacramenti institutionem signaret.

ID 2.85, cf 2.11 (med.) from BD 5.1; IP 1.146 as ID 2.11; De cons. D 2 c 7 as IP

¹ Ex - pape. Quod - int. CRDBP?; Quod - int. Ex dec. (Excretis Z) - pape NZTOGHQA

² quod CRDBPZ²JTOGHQA; om. NZ

³ pro CRNBZTGHQ; om. A

⁴ reppererunt CRNBZTHGQ; reperunt A

⁵ tantum CRDBZTHA?; tanto N; tant' G

⁶ -eret CRBPZTGHA; -erat ND

9

Augustinus de unico baptismo, libro ii¹. Sacramentis Christi non obesse quod ab hereticis uel iniquis tractantur²

Aliud est non habere aliquid, aliud non iure habere, uel illicite usurpare. Non itaque ideo non sunt sacramenta Christi et ecclesie quia eis³ illicite utuntur non heretici solum sed etiam omnes iniqui et impii. Sed tamen illi corrigendi aut puniendi, illa uero⁴ agnoscenda et ueneranda sunt.

ID 2.93 as CB Var. IC. 3c; IP 3.78

¹ de - lib. ii om. N, in DM

² Sacr. - tract. CRS(before Aug.)NBP?; om. ZTOGHQA

³ eis CRWDBPZTGHA; illis N

⁴ uero RSWNBPZTGHA; erasure in CL; non X

10

Item¹ libro iii². Fidelibus Christi non obesse quod diuinis sacramentis intersunt cum impiis³

Sicut autem urgeri uideor cum michi dicitur, Ergo hereticus dimittit peccata, sic et ego urgeo cum⁴ dico, Ergo qui celestia mandata non seruat, auarus, raptor, fenerator⁵, inuidus, uerbis seculo non factis renuntians dimittit peccata? Si per⁶ uim sacramenti Dei, sicut ille, ita et ille. Si per meritum suum, nec ille nec ille. Illud enim sacramentum et in malis hominibus Christi esse cognoscitur. ITEM. Sic⁷ in⁸ heresi⁹

¹ in add. SHQA; om. CRDBZTOG

² Item - iiiii om. N, in mg. J

³ Fidelibus - impiis CRNB; om. ZTGHQA

⁴ cum CRSNBPZJTOG; cum non H; non QA

⁵ repeated A

⁶ per CRNBZTGHQ; om. A

⁷ Sic CRNBTOGHA; Si Z; ? J

⁸ om. with lacuna X

⁹ hersi A

baptizatus in nomine sancte Trinitatis non sit tamen templum Dei [fo.138rb] si ab heresi non recesserit, quomodo neque¹⁰ in auaritia¹¹ in eodem nomine baptizatus sit templum Dei si ab auaritia¹² non recedat, que est idolorum seruitus. ITEM. Frustra quidam qui ratione uincuntur¹³ consuetudinem nobis obiciunt¹⁴ quasi consuetudo maior sit ueritate, aut non id sit in spiritualibus sequendum quod in¹⁵ melius fuerit a sancto Spiritu¹⁶ reuelatum. Hoc plane uerum est, quia si ratio et ueritas consuetudini suffragatur, nichil oportet firmitus retineri. Forte in populo Dei¹⁷ stat iuxta te auarus, raptor, inhians rebus alienis quem nosti talem, et fidelis est, uel potius fidelis uocatur, non eum potes¹⁸ de ecclesia pellere. Non habes¹⁹ aliquem aditum castigando²⁰ et corripiendo²¹ corrigere²². Accessurus est tecum ad altare, noli timere, unusquisque proprium onus²³ portabit. ITEM. Quomodo inquis²⁴ ferrem quem noui malum? Nonne²⁵ melius ipsum ferres quam te foras efferres? Ecce quomodo ferres. Attenderes apostolum dicentem, Unusquisque proprium onus²⁶ portabit, liberaret te²⁷ ista²⁸ sententia. Non enim cum illo communicares²⁹ auaritiam, sed communicares³⁰ cum illo³¹ Christi mensam. Et quid tibi obsesset si cum illo communicares Christi mensam? Apostolus dicit, Qui enim manducat et bibit indigne³², iudicium sibi manducat et bibit. Sibi non tibi. Sane si³³ iudex es, si iudicandi potestatem accepisti ecclesiastica regula, si apud te accusatur, si ueris documentis testibusque³⁴ conuincitur, coherce, corripe, excommunica, degrada. Omnis Christianus dilectissimi qui a sacerdotibus excommunicatur³⁵ Sathane tradi dicitur. Quomodo? Scilicet quia³⁶ extra ecclesiam est diabolus, sicut in ecclesia Christus. Ac per hoc quasi³⁷ diabolo tradi dicitur qui ab [fo.138va] ecclesiastica³⁸ communione remouetur. Vnde illos quos tunc apostolus Sathane esse traditos³⁹ predicat excommunicatos a se esse⁴⁰ demonstrat.

ID 2.94 as CB Var. IC. 4a-c, 11a-b, cf below 7.15, 27.10; C 11 q 3 c 32 (Omnis Christianus - demonstrat only)

¹⁰ neque CRNBPZTHA; nec G

¹¹ auaria A

¹² auaria A

¹³ uinciuntur G

¹⁴ quia *add.* N, *om.* CRDBPZTGHA

¹⁵ in CRNPTGHQA; *om.* B

¹⁶ sancto Sp. CRNPZTGHQA; Sp. sancto B

¹⁷ *ss* Z

¹⁸ eum potes CRNPZTGHA; enim (*cancelled*) potes eum B

¹⁹ habes CRNBZTGHQ; abes A

²⁰ -ando CRBPZ²TGHQA; -andum ND; castiga Z

²¹ -p- *supersc.* B

²² corrigere CRNBP; corrige SZTOGHQA

²³ prop. onus CRNBPZTHA; honus suum G

²⁴ inquis CRDBP; iniquis N; inquit ZTOGHQA

²⁵ Nonne CRNBPZTHA; Non G

²⁶ prop. onus CRNBPZTHA; honus suum G

²⁷ liberaret te CRSBPZTOGHQ; liberaret ND; libera recte te A

²⁸ *ss* O

²⁹ *after corr.* R

³⁰ *corr. fr.* -antes R

³¹ cum illo *ss* N

³² *corr. from* indige A

³³ tu *add.* CL(*with* *ss*); *om.* RXSWNBPZTOGHQA

³⁴ -que *ss* S²

³⁵ *ss* L²

³⁶ *corr. fr.* qui Z

³⁷ quasi CRNBZTGHQ; quas A

³⁸ *corr. fr.* ecclesia Z

³⁹ trad. CRNBPZTHA; *om.* G

⁴⁰ a se esse CRNBPZTHA; esse a se G

11¹

*Bonefacius martyr Zacharie pape. Questio Bonefacii an possit aliquis cum iniquis diuinis interesse sacramentis*²

Antecessor³ etenim predecessoris⁴ nostri⁵ uenerande⁶ memorie Gregorius dum me indignum ordinauit et ad predicandum uerbum⁷ fidei Germanicis gentibus misit sacramento me constrinxit ut canonicis et iustis episcopis et presbiteris in uerbo et facto in consensu astipulator et adiutor fierem. Hoc autem cum⁸ diuina gratia implere studui. Falsos autem sacerdotes, hypochritas et seductores populorum uel corrigerem ad uiam salutis uel declinarem et abstinere a communione ipsorum, quod ex parte seruauit et ex parte custodire et implere non potui, et spiritualiter impleui⁹ sacramentum, quia in consensum et in consilium illorum non uenit anima mea, corporaliter autem ab eis omnino abstinere non potui¹⁰. Dum uenissem ad principem Francorum cogente ecclesiarum necessitate non tales ibi repperi quales uolui, sed tamen in sancta communione corporis Christi illis communicauit.

ID 2.95 as CB Bon. 17, above 1. 58. 2; C 11 q 3 c 104 of which [sed] spiritualiter impleui was a later addn

¹ om. DM

² Questio - sacramentis CRNB; om. ZTGHQA

³ Antecessor CRNBZTGHQ; Intercessor XA

⁴ corr. fr. -ores O

⁵ nostri CSNBHQA; uestri RWP?ZJ?TOQ²; nostre X

⁶ uerer- N

⁷ uerbum CRNBZTHQ; om. GA

⁸ ss T

⁹ et ex parte custodire - impleui om.N

¹⁰ et spiritualiter impleui sacramentum - potui in mg. S

12¹

*Zacharias papa Bonefacio martyri. Responsio Zacharie de eodem*²

Quod predecessor noster beate memorie Gregorius huius sedis apostolice presul dum ad predicandum uerbum euangelii tuam³ misisset fraternitatem in Germanie partibus et gentibus illis paganis uerbo pollicitationis uoluit⁴ ante esse⁵ munitam, ita ut orthodoxos episcopos, presbiteros uel quosque⁶ repperire potuisses in uerbo exhortationis perfectos amplius confirmares, et eis communicares, quod et factum est, si quos uero [fo.138vb] seductores episcopos aut⁷ pseudopresbiteros uel quosque a recto fidei tramite deuiantes repperisses nulla tibi cum eis esset communio, quod te Deo solatiante⁸ usque ad presens spiritualiter seruasse⁹ confessus es¹⁰, uel si omnino propter principalem et humanum¹¹ fauorem gentis Francorum dum ad eos accessisses corporaliter abstinere non ualuisti cogente necessitate¹² ecclesiarum Dei, et tamen in

¹ om. DM

² Responsio - eodem CRBP?; om. NZTOGHQA

³ Frater. require retro ante concilia add, omitting rest of cap. SH

⁴ uoluit CRWNB; om. ZJTOGQA

⁵ ss X

⁶ quosque RXWNBZTOGQA; quoscumque CL

⁷ per add. XN; lacuna here in C. LRWBPZTGA as text

⁸ te Deo solatiante CRNBZ(corr. fr. solant-)TOGQ; et ideo solati ante A

⁹ seruasse CRNB; seruare ZTOGQA

¹⁰ es CRNBZTOGQ; om. A

¹¹ -anum CRBZTGQ; -anam N; -an' A

¹² in mg. R

eorum consilio et¹³ consensu communionis anima non est coinquinata, itaque¹⁴ propter hoc quod cum eis conuersatus es non consentiens iniquitati¹⁵ eorum nullum tibi est detrimentum coram Deo.

ID 2.96 as CB Bon. 7, above A.1.59.1; C 11 q 3 c 105

¹³ in add. QA, om. CRNBZTO

¹⁴ -que ss R

¹⁵ corr. fr. iniquin- Z

13

Augustinus libro ii contra epistolam Parmeniani. De eodem¹

Per Ysaïam Dominus dicit² Facinorosus qui sacrificat mihi uitulum quasi qui canem³ occidat, et qui ponit similaginem quasi qui sanguinem porcinum, et qui offert thus in memoriam quasi blasphemus. Quilibet ubilibet offert sacrificium tali corde uel factis ut hoc mereatur⁴ audire, perniciem sibi⁵ infert non illis bonis qui secundum prophetam Ezechielem gemunt et merent peccata, et iniquitates⁶ que sunt⁷ in medio eorum quamuis inde se non corporaliter separent. INFRA⁸. Sacrificia impiorum eis ipsis⁹ oberunt qui offerunt impie. Nam unum atque¹⁰ idem est, sacrificium propter nomen¹¹ Dei quod ibi inuocatur¹² et semper est sanctum et tale cuique fit quali corde ad¹³ accipiendum accesserit. Qui enim manducat et bibit indigne, iudicium sibi manducat¹⁴ et bibit. Non aliis sed sibi¹⁵. INFRA. Hoc pene in omnibus talibus questionibus intelligendum ammonemus, quia scilicet omnia sacramenta cum obsunt¹⁶ indigne tractantibus prosunt tamen per eos digne sumentibus. INFRA. Spiritus Sanctus¹⁷ in ecclesie preposito uel ministro sic inest ut si fictus non est operetur per eum [fo.139ra] et eiusdem mercedem in salutem sempiternam et eorum regenerationem uel¹⁸ edificationem qui per eum siue consecrantur siue euangelizantur. Si autem fictus¹⁹ est desit quidem saluti eius, et auferat²⁰ se a cogitationibus eius que sunt sine²¹ intellectu, misterium²² tamen non²³ deserat, quo²⁴ per eum salutem operatur aliorum. Vtrumque²⁵ sacramentum est, et quadam consecratione utrumque²⁶

¹ De eodem CRNB; om. ZTOGHQA

² Dom. dic. CLXDBBodl; prophetam dic. Dom. RWTOGHA; prophetam Dominus dicit S; prophetam Domini dicit NQ; dic. Dom. PZ

³ canem CRNPZTGHQA; carnem B

⁴ -eatur CRDBZTGHA; -eamur N

⁵ sibi CRNBZTGHQ; ibi A

⁶ -ate W

⁷ sunt CRWNB; fiunt SZTOGHQA

⁸ corr. fr. ITEM O

⁹ ipsis CXWNBZTOGHA; ipsorum L; om. RP

¹⁰ ss O

¹¹ propter nomen CRBPZTGHA; om. N

¹² -atur CRWBPZTGHA; -antur L; -ant XND

¹³ ss Z

¹⁴ -ucat LRXWNBZTGHA; -ucet C?

¹⁵ si- ss N

¹⁶ obsunt RWNBPZGHQ; obsint CL; opsunt TOA

¹⁷ Sp. Sanctus CLWBZG; Sanctus Sp. RXSNDPTOHQA

¹⁸ uel CRNPZTGHQA; et B

¹⁹ corr. fr. factus R

²⁰ auferat CRNBZTOHA; auferet Z

²¹ ss O

²² misterium CXND; ministerium LRSWBPZTOGHQA

²³ non CRNBZTGHQ; eius add. ss S; om. A

²⁴ quo CRNBZTOGH; quod QA

²⁵ Vtrumque CRNBZPTH; Vterque G

²⁶ non licet add. and canc. A

homini datur, illud cum baptizatur, illud cum ordinatur, ideoque²⁷ in catholica ecclesia²⁸ utrumque non licet iterari. Nam si quando ex ipsa parte uenientes et prepositi bono pacis correcto errore scismatis²⁹ suscepti sunt etiam si uisum est opus esse ut eadem officia agerent³⁰ que gerebant, non sunt rursus ordinati, sed sicut baptismus in eis³¹ ita ordinatio mansit integra, quia in³² precisione³³ fuerat uicium, quod unitatis pace correctum³⁴ est, non in sacramentis que ubicumque sunt ipsa sunt. Et cum expedire³⁵ ecclesie iudicatur ut prepositi eorum uenientes in catholicam societatem honores suos ibi non administrent, non eis³⁶ tamen ipsa ordinationis sacramenta detrahuntur, sed super eos³⁷ manent ideoque non eis in populo manus imponitur, ne non homini sed ipsi sacramento fiat iniuria³⁸. De his qui ab ecclesie catholice unitate³⁹ separati sunt nulla iam questio est, quod habeant et dare possint, sed perniciose habeant pernicioseque tradant⁴⁰ extra uinculum pacis hii sunt. Neutri⁴¹ sacramento iniuria facienda est. Sicut non recte habet qui ab unitate discedit⁴², sed⁴³ tamen habet et ideo redeunti⁴⁴ non redditur, sic etiam non recte dat qui⁴⁵ ab unitate discedit⁴⁶, et ideo quod ab eo accepit⁴⁷ uenienti ad unitatem non iteratur. INFRA. Sicut⁴⁸ redeunti⁴⁹ non redditur quod et foris habebat⁵⁰, sic uenienti non repetendum est⁵¹ quod et foris⁵² acceperat. Vnde consequenter [fo.139rb] intelligitur⁵³ peruersitatem hominum esse corrigendam, sanctitatem autem⁵⁴ sacramentorum in nullo peruerso esse uiolandam⁵⁵. Constat enim eam in peruersis hominibus et sceleratis siue in eis qui intus sunt siue in eis qui foris impollutam atque inuiolabilem permanere, sed in bonis permanet⁵⁶ ad premium, in malis permanet⁵⁷ ad iudicium. INFRA. Quomodo catholici non clarificant Dominum qui sacramenta eius tam debita ueneratione prosequuntur, ut etiam si ab indignis tractata⁵⁸ fuerint, illis sua

²⁷ -o- *supersc.* C

²⁸ ecclesia CRWNBP; *om.* SZTOGHQA

²⁹ -atis CRSNBPZTOG; -aticis HQA

³⁰ *corr. fr.* *from* agerent T

³¹ in eis *ss* O

³² in CRBPZTGHA; *om.* N

³³ precisione CRNBZTHA; *preciosione* P; *prescissione* G

³⁴ correctum CRNBZTGQA; *correstum* H

³⁵ -ire CRNBZTHQ; -iret A

³⁶ *corr. fr.* *enim* L²

³⁷ eos LRSBPZTOGHA; *cramped in* C; *om.* XND

³⁸ *corr. fr.* *inuitia* L², *fr.* *ruina* P

³⁹ cath. un. CRDBZTGHA; un. cath. N

⁴⁰ *ss* O

⁴¹ *corr. fr.* Neutro Z

⁴² *corr. fr.* -essit N

⁴³ sed CRNBPZTHA; et G

⁴⁴ -eundi L

⁴⁵ *ss* O

⁴⁶ sed tamen *add.* L, sed tamen dat *add.* RS²WDBP; sed tamen habet XQ; sed emendat *add.* N; *om.*

CR²SZTOGHA

⁴⁷ accepit CRNBZTGH; accipit A

⁴⁸ non *add.* N, *om.* CRDBZTHA

⁴⁹ *corr. fr.* reddi Z

⁵⁰ *corr. fr.* -eat H

⁵¹ *ss* G¹

⁵² est *add.* R

⁵³ -igitur CRNBZTGQA; -igi H

⁵⁴ sanctorum *add. and canc.* G

⁵⁵ uiolandam CRDBZTGHA; uiolentiam N

⁵⁶ -anet CRNB; -anent SZTGHQA

⁵⁷ -anet CRNB; -anent SZTGHQA

⁵⁸ tractata CRSNPZTGHQ; tracta BA

peruersitate dampnatis, illa intemerata sanctitate permanere demonstrant? INFRA. Cum quisque⁵⁹ fratrum et Christianorum intus in ecclesie societate constitutorum⁶⁰ in aliquo tali⁶¹ peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur, fiat hoc ubi periculum scismatis⁶² nullum est. INFRA⁶³. Quando cuiusquam crimen notum est, et omnibus execrabilis apparet, ut uel nullos prorsus uel non tales habeat defensores per quos possit scisma contingere, non dormiat seueritas discipline.

ID 2.97; IP 3.77 Vtrumque sacramentum est - ad unitatem non iteratur *only*; +C 1 q 1 c 98 to eum salutem operatur aliorum, +C 23 q 4 c 19 Cum quisque fratrum *to end only*

⁵⁹ illa intemerata sanctitate - quisque *in mg.* N

⁶⁰ constitutorum CRNBPZJTOG; institutorum SHQA

⁶¹ tali CRNBZTGHQ; *om.* A

⁶² scismatis CRSNDBPZGHQ; scimatis JTO

⁶³ idem *add.* SZTOHQA, *om.* CRNBP

14

Augustinus in dyalogo contra Petilianum. Item de eodem¹

Dominus declarauit² in uno cetu hominum eadem sacramenta sumentium aliquorum immunditiam mundis obesse non posse. ITEM. Petilianus³ dixit, Aut si quisquam carmina sacerdotis memoriter teneat, numquid inde⁴ sacerdos est quod ore sacrilego carmen⁵ publicat sacerdotis? Augustinus respondit, Ita istud dicis quasi modo queramus quis sit uerus sacerdos, et numquid⁶ sit uerum⁷ baptisma. Vt enim sit quisquis uerus sacerdos oportet ut non solo⁸ sacramento sed iustitia quoque induatur, sicut scriptum est, Sacerdotes tui induantur iustitiam⁹. Qui¹⁰ autem solo sacramento sacerdos est¹¹, sicut fuit pontifex Cayphas persecutor unius¹² et uerissimi [fo.139va] sacerdotis, quamuis ipse non sit uerax, quod dat tamen¹³ uerum est si non det suum sed Dei. ITEM. Si ergo apostolus nescio cuius¹⁴ alienigene¹⁵ testimonium¹⁶ quia uerum comperit etiam ipse attestatus¹⁷ est, cur nos apud quemlibet inuenerimus quod Christi est¹⁸, et uerum est etiam si ille apud quem¹⁹ inuenitur peruersus et fallax est, non discernimus propter uicium quod homo habet ueritatem quam non suam sed Dei habet, et dicimus sacramentum hoc uerum est sicut ille ait, Testimonium hoc uerum est²⁰. Numquid ideo²¹ dicimus etiam ipse homo uerax est²², quia dicimus, Sacramentum hoc²³ uerum est? Vos autem necesse est ut²⁴ semper erretis quamdiu

¹ Item de (in W) eodem CRWB; De eodem. Aug. - Petilianum N; *om.* SZTOGHA

² declarauit CRWPNZTGHQA; clarificauit B

³ Pet- CRNBZTHQ; Cet- A

⁴ -de *ss* Z

⁵ carmen CRNBZJH; crimen TOGQA

⁶ numquid LRSWNBPTJTOGHQA; non quod C; non quid XZ

⁷ *after corr.* R; uerus Z

⁸ solo CRNBHJHTOGA; solum Z

⁹ -iam CRNBZTHQ; -ia A

¹⁰ *corr. fr.* Quid N

¹¹ est CRNBZTHA; *om.* G

¹² unius CRN²BPZTHA; unus NG

¹³ quod dat tamen LRXSWNBTHA; quod dat tamen C; tamen quod dat P

¹⁴ cuius LRWSNBPTGHA; *obscure in* C

¹⁵ alieniense X

¹⁶ *repeated and canc.* R

¹⁷ -atus CRNBTHQ; ? Z; -atur A

¹⁸ Christi est CRNBZTGQA; est Christi SH

¹⁹ quem CLRXN; quemlibet SBJTGHQA; quelibet *after obscure corr.* Z

²⁰ sicut ille ait - uerum est *om.* ND

²¹ *ss* X

²² *ss* Z

²³ Sacr. hoc CRBPZTHA; Hoc sacr. G

propter hominum uitia Dei sacramenta²⁵ uiolatis, aut²⁶ nos propter Dei sacramenta²⁷ que in uobis uiolare nolumus etiam uestri scismatis sacrilegium assumere putatis. ITEM. Baptismi ergo puritas a puritate uel immundicia²⁸ conscientie siue dantis siue accipientis omnino²⁹ distincta est. ITEM. Memento sacramentis Dei nichil obesse mores malorum hominum quo illa uel omnino non sint uel minus sancta sint. ITEM. Si non habebat³⁰ Saul sacramenti³¹ sanctitatem, quid in eo Dauid uenerabatur? Si autem habebat innocentiam, quare innocentem persequabatur? Nam eum propter sacrosanctam unctionem et honorauit uiuum et³² uindicauit occisum, et quia uel panniculum ex eius ueste³³ precidit, percusso corde trepidauit³⁴. Ecce Saul non habebat innocentiam, et tamen³⁵ habebat sanctitatem, non uite sue, nam hoc sine innocentia non potest³⁶, sed sacramenti Dei, quod et in malis hominibus sanctum est. ITEM. Tu dixisti, Laqueo traditor periit, laqueum talibus dereliquit³⁷. Hoc ad nos omnino non pertinet. Neque enim ueneramur nomine martyrum eos qui sibi collum ligauerunt³⁸. ITEM. Nos dicimus tale cuique fieri sacrificium qualis accedit³⁹ [fo.139vb] ut offerat et qualis accedit ut sumat et eos de sacrificiis talium manducare qui ad illud⁴⁰ tales accedunt quales et illi sunt. Itaque si offerat⁴¹ Deo malus et accipiat inde bonus tale cuique est⁴² qualis quisque fuerit, quia et illud scriptum est, Omnia munda mundis. Per hanc sententiam ueridicam et catholicam etiam uos⁴³ optati⁴⁴ sacrificio non estis polluti si⁴⁵ facta eius displicebant uobis⁴⁶. Nam utique panis illius panis luctus erat, sub cuius iniquitatibus Affrica tota lugebat. Sed panem luctus omnibus uobis commune omnium uestrum malum⁴⁷ scismatis facit. ITEM. Gratias Deo quia tandem confessus es posse ualere inuocatum⁴⁸ nomen Christi ad aliorum salutem, etiam si a peccatoribus inuocetur. Hinc ergo intelligite cum Christi nomen inuocatur, non obesse aliorum saluti⁴⁹ aliena peccata.

ID 2.98-9, cf below B 10.7, B 20.3; + C 1 q 1 c 87, + C 23 q 5 c 10, Tu dixisti - collum ligauerunt only

²⁴ *supersc.* C

²⁵ -enta CRDBZTHQ; -enta Dei N; -entum A

²⁶ aut CRNBZTHQ; autem A

²⁷ aut nos – sacramenta in mg. Z

²⁸ *corr. fr.* -icie R

²⁹ omino R

³⁰ *corr. fr.* -eat B

³¹ *corr. fr.* -ento B

³² et CRDBZTGHA; om. N

³³ ueste CRDBZTGHA; uesti N

³⁴ trep- CRNBZTGHA; reep- A

³⁵ non *add. and canc.* N

³⁶ fieri *add. and canc.* N

³⁷ derel- CRNPZTGHA; rel- B

³⁸ *corr. fr.* leg- G

³⁹ *corr. fr.* -dat Z

⁴⁰ illud CRWNB; illam SZTGHQA

⁴¹ -erat CRNPZTGHA; -eras B

⁴² ta (*canc.*) est *and lacuna* Z

⁴³ uos CL(ss)SWBPZTGHA; nos ND

⁴⁴ optati RXSWNDBPTGHA; obstestati C²L; pro *add. ss* S²

⁴⁵ si CRNBZTGA; sed G

⁴⁶ uobis CLRSWPZTGHA; nobis NB?

⁴⁷ malum CRSWNPZTGHA; om. BA

⁴⁸ -atum CRNBZTOGHA; -atio Z

⁴⁹ al. sal. CRNBZTGA; sal. al. G

15

Idem¹ in libro questionum ueteris testamenti². De pontificali auctoritate

Dictum est a Domino in Numeris³ ad⁴ Aaron, Vos ponite nomen meum super filios Israel, ego Dominus benedicam eos⁵, ut gratiam traditio per ministerium ordinati transfundat hominibus, nec uoluntas sacerdotis⁶ obesse aut prodesse possit, sed meritum benedictionem poscentis. Quanta autem dignitas sit ordinis sacerdotalis hinc aduertamus. Dictum est autem⁷ de⁸ nequissimo Caypha interfectore Saluatoris inter cetera, Hoc⁹ autem a semetipso non dixit, sed cum esset princeps sacerdotum anni illius prophetauit. Per quod ostenditur Spiritum Sanctum gratiarum non¹⁰ personam sequi¹¹ digni aut indigni, sed ordinem traditionis, ut quamuis aliquis¹² boni meriti sit, non tamen possit benedicere nisi fuerit ordinatus, ut officium ministerii exhibeat. Dei autem est effectum tribuere¹³ benedictionis.

ID 2.100; IP 3.79; C 1 q 1 c 96

¹ Idem CRNPZTGHQA; Item B

² uet. test. om. N, in D

³ Numeris CRDBZTGHA; muneris N

⁴ corr. fr. a H

⁵ eos CRDBZTGHA; uos N

⁶ -otis CRNBZTGHQ; -os A

⁷ om. Q

⁸ de CRNBZTGHQ; om. A

⁹ Hoc CRDB?PZTGHA; Hec N

¹⁰ corr. fr. per G

¹¹ sequi CLXWNBZTGHQA; sequi aut R; si qui S

¹² -quis CRNBZTGHQA; -qui Z

¹³ tribuere CRXNBZTGHQA; distribuere SH; tribuer A

16

Idem in epistola concilii ad Donatistas. De his qui a catholica ecclesia fuerint separati [fo.140ra] et quod nulli aliena nocent peccata¹

Quisquis² a catholica ecclesia³ fuerit separatus, quantumlibet laudabiliter uiuere se estimet, hoc solo scelere quod a Christianitate disiunctus est non habebit uitam, sed ira Dei manet super eum. Quisquis autem in hac ecclesia bene uixerit nichil ei preiudicant peccata aliena, quia in ea unusquisque proprium onus⁴ portabit, sicut apostolus ait, Ergo communio malorum non maculat aliquem participatione sacramentorum sed consensio⁵ factorum. Nam si⁶ in malis factis non eis quisque consentiat portat malus causam suam et personam suam, nec⁷ preiudicat alteri quem in consensione⁸ mali operis socium non habet criminis.

ID 2.101; C 23 q 4 c 7, of which the beginning to manet super eum was a later addn

¹ De - peccata CRDBP; De - separati N; om. ZTOGQA; De uitanda malorum consortia H mg.

² Quisquis CRSNBZTGHQA; Si quis W

³ Most of J fo. 216 has been torn out, so the text is missing until c 21 below

⁴ suum add. HQA, om. CRSNBZTGHQA

⁵ consensio CRSNTGHA; consensio B; confessio P; consessio Z

⁶ si CRDBZTGHQA; om. N

⁷ nec CRWPZTGHQA; non NB

⁸ consensione CRWNB; confessione SPZTOGHQA

17

Idem in sermone de uerbis euangelii. De eodem¹

A² malis corde semper disiungimini, ad tempus caute corpore copulamini. Duobus modis³ non te maculat malus, si non consentias⁴ et si redarguas. Hoc est non communicare, non consentire. Communicatur quippe quando facto⁵ eius consortium uoluntatis uel approbationis adiungitur⁶. Neque ergo consentientes⁷ sitis malis ut approbetis⁸ neque negligentes ut non⁹ arguatis neque superbientes ut insultanter arguatis.

ID 2.102; C 23 q 4 c 8

¹ Idem - euangelii. De eodem CRNBP; In sermone de uerbis euangelii. Idem capl. x ZTOGHA

² A CRNBZTGHQ; om. A

³ mois A

⁴ -entias CRNBZGHQ; -entiat TOA

⁵ ss Z

⁶ -gitur CRSNBZTGQA; -gi H

⁷ consentientes CRNBZTGHQ; consentes A

⁸ a- ss N, ap- ss A

⁹ ss C

18

Item idem¹ de eodem. cp. xxviii²

Recedite, exite inde, et inmundum ne tetigeritis³, sed contactu cordis non corporis. Quid enim⁴ tangere inmundum nisi consentire peccatis? Quid est exire inde nisi facere quod pertinet ad correptionem illorum quantum pro uniuscuiusque gradu atque persona salua pace fieri potest? Displicuit tibi quod quisque peccauerit, non tetigisti inmundum, redarguisti, corripuisti, monuisti⁵, adhibuisti etiam si res⁶ exigit⁷ congruam et que unitatem non uiolet disciplinam, existi inde. Clamauit Moyses ista⁸, clamauit Ysaías, clamauit Ieremias⁹, clamauit Ezechiel. Videamus si [fo.140rb] dimiserunt populum Dei, et se¹⁰ ad gentes alias transtulerunt. Quam multa et quam uehementer Ieremias increpauit in peccatores et sceleratos populi¹¹. Inter eos¹² tamen erat, unum cum illis templum intrabat, eadem sacramenta celebrabat,¹³ in eadem sceleratorum¹⁴ hominum congregatione uiuebat, sed¹⁵ clamando exibat inde. Hoc est ergo¹⁶ exire inde, hoc est inmundum non tangere, et uoluntate non consentire et ore non parcere¹⁷.

ID 2.103; +C 23 q 4 c 9

¹ Item idem CRNB; Idem SZTOQA; Item GH

² xxviii CRWPZTGHQA; om. N; *obscure note in D mg.*; xviii B

³ tetigeritis CRNPZTGHQA; tangeritis B

⁴ est add SZTOHQA, om. CRNBG

⁵ monuisti CRDBZTGHA; mouisti N

⁶ res CRNBZTHA; rex G

⁷ -igit CRNBZTOG; -igat SHQA

⁸ Moy. ista CRWNB; ista Moy. SZTOGHQA

⁹ clam. Ier. in mg C

¹⁰ se CRNBTOGHA; si Z

¹¹ *corr. fr.* pp populi N

¹² ss T

¹³ et add. SHQA, om. CRNBZTOG

¹⁴ s- ss A

¹⁵ ss Z

¹⁶ est ergo CRSNBHQA; ergo est ZTOG

¹⁷ et ore non parc. in mg. Z

19

Idem de uerbo¹ euangelii. ²Qui dixerit uerbum contra Spiritum Sanctum

Ita dicitur, Verbum contra Spiritum Sanctum cum ex dispersione³ ad congregationem nunquam⁴ uenitur que ad remittenda peccata accipit Spiritum Sanctum. Ad quam congregationem etiam si per malum clericum sed tamen catholicum ministrum reprobum et fictum aliquis accesserit corde non ficto, in ipso Spiritu Sancto accipit remissionem peccatorum qui Spiritus⁵ in ecclesia hac etiam in isto tempore quo uelud area cum palea trituratur⁶ operatur, ut nullius ueram confessionem aspernetur, nullius simulatione fallatur atque ita reprobos fugiat ut etiam per eorum ministerium probos⁷ colligat.

ID 2.104; C 1 q 1 c 81

¹ uerbo CRWDBZTGHA; uerbis N

² De eo add. CLSD, om. RXWNBZTOGHQA

³ dispersione CRWPNZGHQA; dispositione B; disdispersione T

⁴ corr. fr. unquam N

⁵ ? C

⁶ -atur LR²XSWNBPTGHA; -etur C; ? R

⁷ after corr. Z

20

Augustinus in expositione psalmi contra hereticos¹. Quod dona Dei ad eos perueniant qui cum fide percipiunt, etiam si a Iude simili tribuantur²

Christus³ quid⁴ fecit uobis⁵ qui traditorem suum tanta patientia pertulit ut ei primam eucharistiam confectam manibus suis et ore suo commendatam⁶ sicut ceteris apostolis traderet? Quid uobis fecit Christus qui eundem traditorem⁷ suum quem dyabolum nominauit, qui ante traditionem Domini nec oculis⁸ dominicis fidem potuit⁹ exhibere, cum ceteris discipulis ad predicandum regnum celorum misit, ut monstraret dona Dei peruenire ad eos qui cum fide accipiunt, etiam si talis sit per quem accipiunt¹⁰ qualis Iudas fuit? [fo.140va]

ID 2.105; +C 1 q 1 c 88

¹ Aug. - her. om. P

² Quod - tribuantur CRSNBP; om. ZTOGHQA

³ Episcopus O

⁴ corr. fr. qui O

⁵ uobis CRWSBZTOGH; nobis NQA

⁶ -tam CRBZTGHA; -tum ND

⁷ traditorem CRNPZTGHA; om. B

⁸ -ulus A

⁹ potui A

¹⁰ etiam si talis - accipiunt om. A

21

Idem. Eque seruandum esse¹ et uerbum Christi et corpus Christi²

Interrogo³ uos, fratres uel sorores, dicite michi quid uobis plus esse uidetur, corpus Christi an uerbum Christi? Si uultis uerum respondere, hoc dicere debetis, quod non sit minus uerbum Dei quam corpus Christi. Et ideo quanta sollicitudine obseruamus quando nobis⁴ corpus Christi ministratur, ut nichil⁵ ex ipso de manibus nostris in

¹ om. Q

² Christi et corp. Christi CLRXNBZTOG; et corp. Christi SQA; om. H

³ -ro- ss N

⁴ nobis LRSWBPZTOGHQ; uobis CXNDA

⁵ J resumes

terram cadat, tanta sollicitudine obseruemus ne uerbum Dei quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus aut loquimur⁶, de corde puro depereat⁷, quia non minus reus erit qui uerbum Dei negligenter audierit quam ille qui corpus Christi sua negligentia in terram cadere permiserit. ITEM. Neque enim id⁸ potest rite offerri nisi per sacerdotem iustum et sanctum, nec nisi⁹ ab eis accipiatur quod offertur pro quibus offertur. Atque id sine uicio sit, ut pro uiciosiis mundandis possit offerri. Hoc certe omnes cupiunt qui pro se offerri sacrificium Deo uolunt¹⁰.

ID 2.106-7 (recte Cesarius of Arles, Serm.78.2); +C 1 q 1 cc 94-5

⁶ -imur CRNBZTGHQ; -itur A

⁷ depereat CRNPZTGHQA; pereat B

⁸ ss Z

⁹ nisi CRNBZTGHQ; ipsi A

¹⁰ uolunt CRDBZTGHA; uoluit N

22

Ieronimus in Amos propheta. Quod Dominus non datum sed dantis respicit intellectum¹

Odi² et proieci festiuitates uestras³, et non capiam odorem cetuum uestrorum. Quod si obtuleritis michi holocaustomata et munera uestra, non accipiam, et uota⁴ pinguium uestrorum non respiciam. Odit autem Deus, et non solum odit sed et⁵ proicit festiuitates eorum qui non celebrant festiuitates Dei⁶ sed suas. ET POST PAVCA. Odit Deus sacrificia hereticorum, et a se proicit, et quotienscumque sub nomine Domini fuerint congregati detestatur fetorem eorum, et claudit nares suas. Odisse autem et non odorari⁷, et proicere humana loquitur⁸ similitudine⁹, ut nos affectum Dei nostris¹⁰ sermonibus agnoscamus. Et si holocausta obtulerint ut uideantur ieiunare, dare elemosinas¹¹, pudicitiam polliceri¹², que holocausta sunt¹³ uera, [fo.140vb] non ea suscipit Dominus. Non sacrificiorum magnitudinem sed offerentium merita causasque diiudicat. Vnde et uidua que in corbanan duo minuta¹⁴ miserat omnibus a Salvatore prefertur, quia Dominus non ea que offeruntur sed uoluntatem respicit offerentium.

ID 2.108; +C 24 q 1 c 28

¹ Quod - intellectum CRSNBP; om. ZTOGHQA

² Odi CRNBZTGHQA; Odiui A²

³ -as CRDBZTGHA; -am N

⁴ corr. from uata A

⁵ et CRWNB; om. SZTOGHQA

⁶ qui non cel. fest. Dei over erasure and partly in mg. Z

⁷ odo- LRXSWNBZTGHQA; ado- C

⁸ loquitur CRNPZTGHA; om. B

⁹ similitudine CRDBZTGHA; simulatione N

¹⁰ nostris CRNBZTOGQA; nostri SH

¹¹ dare el. CRNBPZTHA; el. dare G

¹² Et si holoc. - polliceri repeated and canc. O

¹³ hol. sunt CRNBPZTHA; sunt hol. G

¹⁴ minuta CRNPZTGHQA; ....tua B

23

Idem super Matheum. De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus¹

Quecumque ligaueris super terram et cetera. Istum locum episcopi et presbiteri non intelligentes aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio², ut³ uel dampnent

¹ De - superbientibus CRSNBP; om. ZTOGHQA

² ass. sup. CRNBPZTHA; sup. ass. G

innocentes⁴ uel soluere⁵ se noxios arbitrentur, cum apud Dominum non sententia sacerdotum sed reorum uita queratur.

ID 2.109, cf. below B 8.5, 27.4

---

³ ss N

⁴ -c- ss R

⁵ -uer N

24

Idem in Sophonia. De his¹ qui solo uerbo eucharistiam fieri putant²

Sacerdotes qui eucharistie seruiunt, et sanguinem Domini³ populis eius diuidunt⁴, impie agunt in legem Christi⁵, putantes eucharistiam inprecantis facere uerba non uitam, et necessariam esse tantum⁶ sollempnem orationem, et non sacerdotum merita, de quibus dicitur, Et sacerdos in quacumque⁷ fuerit macula, non accedet offerre oblationes Domino⁸.

ID 2.110; C 1 q 1 c 90

---

¹ om. N

² De - putant CRNBP; om. SZTOGHQA

³ ss L²

⁴ diuidunt CRNBJTOGHA; tradunt Z

⁵ qui add. SHQA, om. CRNBPZJTOGBodl

⁶ esse tantum CRNBZTHQ; tantum esse G; esse cantum A

⁷ quac- CLSWNPQBodl; quoc- RXD²BZJTOGHA; quoque D

⁸ Domino CRNBPZTHA; Deo G

25

Beatus¹ Augustinus in libro Responsionum ad Ianuarium². De tempore Pasche et Quadragesime³

In scripturis quidem ueteribus ad agendum Pascha non est preceptum tempus, nisi⁴ ex mense nouorum luna quartadecima usque⁵ uicesimam primam. Ex euangelio tamen quia manifestum est quo⁶ etiam die Dominus crucifixus est, et in sepultura fuerit, et resurrexit⁷, adiuncta est etiam ipsorum dierum obseruatio per patrum concilia, et orbi uniuerso⁸ Christiano⁹ persuasum eo¹⁰ modo Pascha celebrari oportere. Quadragesima ieiuniorum habet auctoritatem et ex¹¹ ueteribus libris ex ieiunio Moysi et Helye, et ex euangelio quia totidem diebus Dominus ieiunauit, demonstrans euangelium¹² non dissentire a lege et prophetis. In persona quippe Moysi¹³ lex, in [fo.141ra] persona Helye prophete accipiuntur, inter quos in monte gloriosus apparuit, ut euidentius emeretur¹⁴, quod de illo dicit apostolus, Testimonium habens a lege et prophetis. In qua ergo parte anni congruentius obseruatio quadragesime constitueretur, nisi confinis

---

¹ Beatus CRNBPZTHA; om. G

² Beatus - Ian.] Augustinus N, D as text

³ De - Quadragesime CRSNBP; om. ZTOGHQA

⁴ ss Z

⁵ ad add. SBZTOGHQA, om. CLRXWNP

⁶ quo CRWDBZTGHQ; qua NA

⁷ -exit CLXNDB; -exerit RSWPZTOGHQA

⁸ -rso CRDBZTGHA; -rsa N

⁹ -iano CRNBJHTGA; -ianum Z

¹⁰ eo CRNPZTGHA; B has illeg. variant

¹¹ ex CRNBP; in SZTOGHQA

¹² in mg. O

¹³ quippe Moysi LRXSWND²BPZTGHA; Moysi quippe C; quippe D

¹⁴ emeretur CLXSWZTGHA; enumeret RNDBP

atque contigua dominice passioni, quia in ea significatur¹⁵ hec uita laboriosa, cui opus est hec continentia, ut ab ipsius mundi amicitia ieiunetur, que utique fallaciter blandiri et illecebrarum sucos circumspargere, atque iacere¹⁶ non cessat?

ID 2.111

¹⁵ significatur CRWDB²PZTGHA; significabatur N; segregatur B

¹⁶ ss T

26

*Idem in eodem*¹. *Quod a ieiunis corpus et sanguis*² *Christi*³ *accipi debeat*⁴

Liquido apparet quando⁵ primo acceperunt discipuli corpus et sanguinem Domini, non eos accepisse ieiunos. Numquid tamen propterea calumpniandum est uniuerse ecclesie quod a ieiunis⁶ semper accipitur? Ex⁷ hoc enim placuit Spiritui Sancto ut in honore tanti sacramenti prius in os Christiani dominicum corpus intraret quam ceteri cibi. Nam ideo per uniuersum orbem mos iste seruatur. Neque enim quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi aut cenati fratres ad illud⁸ sacramentum accipiendum⁹ conuenire debeant¹⁰, aut sicut faciebant quos apostolus arguit et emendat¹¹, mensis suis ista¹² miscere. Namque Saluator quo uehementius commendaret¹³ ministerii¹⁴ illius altitudinem, ultimum¹⁵ hoc uoluit infigere cordibus et memorie discipulorum, a quibus ad passionem digressurus erat. Et ideo non precepit quo deinceps ordine sumeretur, ut apostolis per quos ecclesias dispositurus erat seruaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post cibos alios semper¹⁶ acciperetur, credo quod eum morem nemo uariasset. Cum ergo ait apostolus¹⁷ de hoc sacramento loquens, Propter quod fratres cum conuenitis ad manducandum, inuicem expectate, si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conueniatis, statim subtexit, Cetera autem cum uenero, ordinabo. Vnde intelligi datur, quia multum [fo.141rb] erat ut in epistola totum illis agendi ordinem insinuaret, que uniuersa¹⁸ seruatur per orbem¹⁹ ecclesia, ab ipso ordinatum esse quod nulla horarum diuersitate uariatur.

ID 2.112; IP 1.145; De cons. D 2 c 53

¹ in eodem CRDBZTOGHA; om. N

² sanguis CSXNBP; sanguinis R

³ Christi CLRSW²B; om. WN

⁴ accipi debeat CLSRWBP; acc. debeant N; accipiat D. Quod – accipi debeat om. ZTOGHQA

⁵ ss Z

⁶ -nis CRNBZTGHQ; -niis A

⁷ Ex LRSWBPZJTGHA; Et CN

⁸ illud CRNBZTGHQ; aliud A

⁹ acc. sac. marked for reversal Z

¹⁰ -eant CRBZTGHQ; -ent ND

¹¹ et emendat CRNPZTGHQ; etenim dat B

¹² ss S

¹³ -aret CRNBPZTHA; -avit G

¹⁴ corr. fr. mist- S

¹⁵ corr. fr. montium L²

¹⁶ semper CRNBZTGHQ; om. A

¹⁷ ait ap. CRNPZTGHQA; ap. ait B

¹⁸ -ersa C(with lacuna following)RBZTGHQA; -ersam ND

¹⁹ seru. per orb. CRNBPZTHA; per orb. seru. G

27

*Idem ex libro secundo pro defunctis*¹. *De eo quod pro defunctis offertur*²

¹ ex - defunctis om. N, in D; pro def. om. S

Non existimemus³ ad⁴ mortuos pro quibus curam gerimus peruenire, nisi quod⁵ pro eis siue altaris, siue orationum, siue elemosinarum sacrificiis, sollempniter supplicamus, quamuis non pro quibus fiunt omnibus prosint, sed his tantum pro quibus dum uiuunt comparatur ut prosint. Sed quia non discernimus qui sint, oportet ea pro regeneratis⁶ omnibus facere, ut nullus eorum pretermittatur, ad quos hec⁷ beneficia possint et⁸ debeant peruenire. Melius enim⁹ supererunt¹⁰ ista his quibus¹¹ nec¹² obsunt nec prosunt, quam eis deerunt quibus prosunt. Diligentius tamen facit hoc quisque pro necessariis suis, quo¹³ pro illo fiat similiter a suis. Corpori autem humano quicquid impenditur, non est presidium salutis, sed humanitatis officium, secundum affectum quo nemo unquam carnem suam odio habet. Vnde oportet ut quam¹⁴ potest pro carne proximi curam gerat, cum ille inde¹⁵ recesserit qui gerebat¹⁶. Et si hec faciunt qui carnis resurrectionem non credunt, quantomagis debent facere qui credunt, ut corpori mortuo sed¹⁷ tamen resurrecturo et in eternitate mansuro impensum eiusmodi¹⁸ officium sit etiam quodammodo eiusdem fidei testimonium? Quod uero quisque apud memorias martyrum sepelitur, hoc tantum¹⁹ michi uidetur prodesse defuncto, ut commendans eum²⁰ etiam martyrum patrociniis affectus pro illo supplicationis augeatur.

ID 2.113; +C 13 q 2 c 19

B III

²¹DE REBUS ECCLESIASTICIS

- i. Ne quis ab episcopo ecclesiam ingredi prohibeatur
- ii. Vt unaqueque ecclesia integrum mansum habeat sine seruicio
- iii. Vt nullus de dote ecclesie uel manso quemquam presbiterorum censum persoluere cogat [fo.141va]
- iiii. De compositione sacrilegiorum
- v. Quomodo sacrilegium committatur
- vi. De duobus episcopis de parrochia²² cuiusdam basylice altercantibus
- vii. De confiniis cimiteriorum

² De - offertur CRSNB; om. ZTOGHQA

³ corr. fr. -istem- SR

⁴ ss C

⁵ quod CRNBZTGHQ; om. A

⁶ generatis H(before corr.)Q

⁷ ss L²

⁸ et CRNBZJTOGQA; ac SH; uel Bodl.

⁹ his quibus add. SHQA, om. CRNBZJTOG

¹⁰ supererunt CXSNBPZTGHA; susceperunt R

¹¹ his quibus CRNBZTGHQ; om. A

¹² corr. fr. non S

¹³ quo CRNBP; quod SZTOGHQA

¹⁴ quam CRNBZTGHQ; qui A

¹⁵ inde CRSNBZTOGH; non QA

¹⁶ cum ille inde - gerebat in mg. Q

¹⁷ sed CRNBPZJTOG; si SHQA

¹⁸ eiusm- CRNBPZTHA; huiusm- G

¹⁹ tantum CRNBPZJTOG; tantummodo SHQA

²⁰ supersc. H

²¹ capitulatio and heading om. ZTOGHQA; in CLRXS(beginning Capitula)WNDMBP

²² -c- ss N

viii.	De his que offeruntur non esse considerandum a quo sed ante quem offerantur ²³
²⁴ viii.	De ecclesiis et altaribus ubi aliqua dubitatio de consecratione est, ut consecrentur
x.	Ne ²⁵ antiquis ecclesiis alique possessiones auferantur
xi ²⁶ .	Vt si altare motum fuerit ecclesia denuo consecretur
xii ²⁷ .	Vt si ecclesia uiolata fuerit, iterum consecretur
xiii.	De immunitate ecclesie
xiii.	Ne quis ad ecclesiam fugientem inde abstrahat
xv ²⁸ .	De eodem
xvi.	De episcopis ne per dyoceses suas ambulantes ecclesias grauent
xvii.	Quod archidiaconi a presbiteris parroechianis nichil exigere debeant nisi quod ab ²⁹ episcopis suis eis ³⁰ concessum fuerit
xviii.	De censu a presbitero non dando
xviii ³¹ .	Non posse quemquam exheredato filio ecclesiam heredem facere
xx ³² .	De eodem
xxi.	De rebus pauperum uel basylicis per auaritiam non tenendis
xxii ³³ .	Quod de ³⁴ rebus ecclesie pauperibus et captiuis sit subueniendum
xxiii.	De his qui res uenerabilis loci uel uendiderint uel emerint
xxiii.	Quod primates uenerabilium locorum necessitate metropolitanis presentibus per mutationem rerum eorundem locorum facere possint
xxv.	De his que ³⁵ a pontificibus in ministerium Dei consecrata sunt, ne alienentur excepta captiuorum redemptione
xxvi.	De iure diuino et humano
xxvii.	De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficiliter reddunt
xxviii.	Vt omnes ecclesie uel decime in episcoporum potestate consistant
xxviii. ³⁶	Pro sepulturis nichil exigendum
xxx.	De eodem, et ne quis in ecclesia sepeliatur
xxxi.	De sepultura coniugatorum in primis conubiis ³⁷
xxxii.	Ne in altari in quo episcopus missam celebrauit eodem die presbiter aliam cantare presumat
xxxiii.	Ne corpora sanctorum transferantur ³⁸ de loco ad locum
xxxiii.	De uasculis quibus ministeria sacra conficiuntur

²³ -antur CLRXSW²DBP; -entur W; -untur N

²⁴ DM omit whole title

²⁵ Ne CRSDB²; De WNB

²⁶ DM omit whole title

²⁷ DM omit whole title

²⁸ No. omitted by B, therefore one out from now on

²⁹ ab CRWDB; om. N

³⁰ eis CRWDB; nisi N

³¹ DM omit whole title

³² DM omit whole title

³³ W repeats xxi, so one out from here

³⁴ ss C

³⁵ que CRWDB; qui N

³⁶ no. om. L, now one out

³⁷ conconub- R

³⁸ corr. fr. -atur

1

De rebus ecclesiasticis et de earundem [fo.141vb] reuerentia et¹ obseruatione². Ex concilio apud Valentiam³ cap. xviii⁴. Ne quis ab episcopo ecclesiam ingredi prohibeatur⁵

Vt nullum⁶ episcopus prohibeat ingredi⁷ ecclesiam, et⁸ audire uerbum Dei, siue gentilem, siue hereticum, siue Iudeum, usque ad missam cathecuminum.

ID 3.33 as BD 3.28; IP 2.41; De cons. D 1 c 67 var.

¹ et om. R?

² De - obseruatione CRSWDBPZTOGHQ(mg.); om. NA; tertia pars add. H mg.

³ -tiam CRB?ZTH?A; -tinum N; -tinam G

⁴ xviii CRSWDB; om. NQ; Ex - xviii om. P; xvi ZT?OGHA

⁵ Ne - prohib. CRSWNB; om. PZTOGHQA

⁶ nullum CRNBZTOGH; nullus QA

⁷ in add. R, om. CLXSWNBPTZGHQA

⁸ et CRNBZTOGHQ; ut A

2

Ex concilio Guormacensi cp. xviii. Vt unaqueque ecclesia integrum mansum habeat sine seruitio¹

Sanccitum est ut unicuique ecclesie unus mansus integer absque ullo seruitio attribatur, et presbiteri in eis constituti non de² decimis³ neque de oblationibus fidelium, non de domibus neque de atriis, uel de hortis⁴ iuxta ecclesiam positus, neque de prescripto manso aliquod seruitium faciant preter ecclesiasticum, et si quid⁵ amplius habuerint, inde senioribus suis debitum seruitium impendant.

ID 3.55 as BD 3.52, cf 16.262 (below B 29.187); C 23 q 8 c 25 (Palea)

¹ Ex conc. Guormaciensi (Warmatiensi RWB) - xviii (cap. xviii om. P). Vt - seruitio CRWDBP; Vt - seruitio N; Vt - seruitio. Ex concil. Warmatiensi (Waratinensi G) xviii (om. Q) SZTOGHQ; Ex concilio Warmatiensi A

² de CRWDBZGTHA; om. N

³ after corr. H

⁴ corr. fr. hocis H

⁵ quid CRWNB; aliquid SZTOGHQA

3

Ex concilio Meldensi. cap.viii. Vt nullus de dote ecclesie uel manso quemquam¹ presbiterorum censum persolvere cogat²

Iuxta synodalia precepta decreuimus, ut nullus mortalium de agro ecclesiastico, et manso, et mancipiis, uel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus fuerit ecclesie, neque de decimis et oblationibus fidelium quemquam presbiterorum aliquem censum persolvere cogat, nec³ quisquam cuiuslibet ordinis aut dignitatis exinde quicquam subtrahat, et redditionem quamcumque exigit temporalem. Quod si fecerit, communione⁴ usque ad satisfactionem priuetur⁵.

ID 3.56 as BD 3.53; +C 23 q 8 c 24 widely var.

¹ quemquam CRSWNDB; om. ZTGHQ

² Ex conc. - cap. viii (xviii D). Vt - persolvere cogat CRSWDBP; Vt - cogat N; Vt - cogat. Ex concilio Meldensi viii (vii S, om. Q) SZTOGHQ; Ex - cap. viii A

³ nec CRNBHTHA; ne Z

⁴ communione CRSNBZOGHQA; communitio JT

⁵ Quod si - priuetur in small cramped hand Z

4

Iohannes VIII¹ in libro Gothice legis². De compositione sacrilegiorum³

Iohannes episcopus seruus seruorum Dei omnibus episcopis, comitibus, uicecomitibus, centenariis, iudicibus catholicis, in Hyspania et Gothia et prouinciis degentibus, omnique populo occidentali catholico, salutem et apostolicam benedictionem. Noueritis dilectissimi filii quia nos⁴ pro statu⁵ sancte [fo.142ra] Dei ecclesie⁶ iussimus congregari synodale concilium apud urbem Trecas, ubi sedentibus⁷ nobis in corona uenit ante presentiam nostram filius noster Sineboldus⁸, sancte prime sedis Narbonensis⁹ episcopus cum suis suffraganeis episcopis, et detulit nobis librum Gotice legis, ubi nichil habebatur de sacrilegiis, et in eisdem legibus scriptum, ut cause quas ille leges non habent non audirentur a iudicibus illius patrie, atque ita ius sancte ecclesie suffocabatur ab incolis Gallie et Hyspanie prouinciis. Vnde nostra serenitas cum prescriptis episcopis inspectis legibus Romanis ubi¹⁰ habebatur¹¹ de sacrilegiis, inuenimus ibi¹² a Iustiniano¹³ imperatore legem compositionis sacrilegii constitutam, scilicet in quinque libras auri optimi. Sed nos leniorem¹⁴ legem¹⁵ precepimus esse tenendam, que a Karolo est constituta pio¹⁶ principe, de compositione sacrilegii, uidelicet in¹⁷ xxx libras examinati argenti, id est sexcentorum solidorum summam argenti purissimi. Ideoque¹⁸ quisquis¹⁹ inuentus fuerit reus sacrilegii, istam leniorem²⁰ compositionem emendet ipsis episcopis, uel abbatibus siue personis, ad²¹ quos querimonia sacrilegii iuste pertinuerit. Et si ipse reus sacrilegii facere noluerit, tamdiu²² excommunicationi subiaceat²³, usque quo predictam²⁴ compositionem sexcentorum solidorum persoluat. Et si in hac obstinatione mortuus fuerit, corpus eius cum hymnis et psalmis²⁵ non deferatur ad sepulturam²⁶. Et precipimus ut in fine codicis²⁷ legis mundane²⁸ scribatur hec lex. HVCVSQVE LEX PAPE²⁹.

ID 3.98a as CB Varia IB 20a; IP 2.80 from inspectis only; +C 17 q 4 c 21a from quisquis inuentus fuerit widely var.

¹ VIII R(with episcopus ss)SWBPZTHQA; om. CLXD

² Iohannes – legis] Iohannes in libro VIII Gotice legis G; om. N

³ De comp. sac. CRSDBP; De sac. comp. W; De comp. N; om. ZTOGHQA

⁴ nos RSWB?PZTGHA; uos CXND

⁵ pro statu CRSNBZTOGQA; prostratu H

⁶ sancte Dei ecclesie CRWNBZTOGA; sancte ecclesie Dei SH; ecclesie sancte Dei Q

⁷ send- N

⁸ -i- ss T

⁹ Naborn- N

¹⁰ ubi CRWNBZTOGQA; ubique SH

¹¹ corr. fr. hatur S

¹² ibi CRWNBZTOGA; ubi SHQ

¹³ -in- ss Z

¹⁴ len- CLR?WBZTOA; leu- XSNDGBodl.

¹⁵ legem CRNBZTOGH; om. A

¹⁶ pio CR(with obscure mark over)DBZTGHA; om. N

¹⁷ corr. fr. inc N

¹⁸ -que ss Z

¹⁹ quisquis CRNBZTOGHQ; quisque A

²⁰ -iorem CSWNBZTOGHA; -ionem R; -orem X

²¹ corr. fr. a R

²² tamdiu CRNBZ²TOGHQ; tam WZABodl

²³ -iaceat CRSWNBZJTOGQA; -iacebit HQ²

²⁴ -tam CRNBZJOGHQA; -tum T

²⁵ hymn. et ps. CRWNB; ps. et ymn. SZTOGHQABodl.

²⁶ corr. fr. sepulturam B

²⁷ -ice G

²⁸ mund- CRNBZPHA; mand- TG

²⁹ Hucusque lex pape om. N, in D

5

*Quomodo sacrilegium committatur*¹

Sacrilegium enim committitur si quis infregerit² ecclesiam, uel xxx ecclesiasticos passus qui in circuitu³ ecclesie fuerint, uel in domibus que infra predictos passus⁴ fuerint, aliquid inde diripiendo⁵ uel aufe[fo.142rb]rendo, seu qui iniuriam uel ablationem⁶ rerum intulerit clericis arma non ferentibus uel monachis siue Deo deuotis, omnibusque⁷ ecclesiasticis⁸ personis⁹. Non enim capelle que infra ambitum murorum castellorum sunt mittuntur uel ponuntur in hac obseruatione. Similiter etiam sacrilegium committitur, auferendo sacrum de sacro, uel non sacrum de sacro, siue sacrum de non sacro. Non sacrum uero de non sacro, quia non potest computari in crimine sacrilegii, secundum mundanarum legum censuram debet emendari, uel secundum morem patrie.

ID 3.98b as CB Varia IB 20b; IP 2.79; +C 17 q 4 c 21b to siue sacrum de non sacro, then widely var.

¹ Quomodo - committatur (-itur N, commutatur D) CRSWNDB; *om. with no break* ZTOGHQA

² -grerit H

³ circuitu CRWNPZTGHQA; circumitu B

⁴ passus CRSNBZTGQA; *om.* H

⁵ inde diripiendo LRXSBNB(*corr. fr. -ripe-*)PZTOGHQ; inde rapiendo C; indiripiendo A

⁶ abl- C² LRSWBPZTOGH; obl- CNQA

⁷ omnibusque CLRWB; omnibus SNZTOGHQA

⁸ -icis CRNBZTGHQ; -ici A

⁹ *ss* O

6

*De duobus episcopis altercantibus de parroechia cuiusdam basylice*¹

Inter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigatanum² et Honorium³ Cordubensem episcopum, discussio⁴ agitata est propter parroechiam basylice cuiusdam, quam horum⁵ alter Celtacensem⁶ alter Reginensem⁷ asseruit. Et quia inter utrasque partes⁸ hactenus limitis actio uendicata est, cuius quamuis uetusta retentione⁹ nullum iuris preiudicium afferret, ideoque ne in¹⁰ dubium ultra inter eos nostra deuocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt, quorum auctoritas premonet ita oportere inhiberi cupiditatem, ut ne¹¹ quis terminos alienos usurpet. Ob hoc placuit inter alternas partes inspectionis¹² uiros mittendos, ita ut dyocesis possidentis si tamen basylicam ueri signi limes¹³ prouisus monstraerit, ecclesie cuius est ius retentionis sit¹⁴ eternum dominium. Quod et si limes legitimus eandem basylicam non concludit, et tam longi temporis probatur obiecta¹⁵ prescriptio, appellatio presentis episcopi non ualebit, quia illi tricennalis obiectio silentium imponit. Hoc etiam et secularium principum edicta precipiunt, et presulum

¹ N² *mg. add.* Hoc capitulo probatur quod xxx anorum prescriptio currit pro ecclesia contra aliam ecclesiam

² *corr. fr. -gait-* N

³ Honorium CRSNBZTOGH; Honorum Q; Bonorum A

⁴ discussio CXSWZTOGHQA; dissensio LRNDP

⁵ quam horum CRNBZTOGHQA; quarum Z

⁶ -acensem LRXWNBZTOGHQA; -anensem C; -assensem S

⁷ alter Reginensem CLR²WB; *om.* RXSNDPZTOHQA

⁸ alter Reginensem asseruit - partes *over erasure and partly in mg.* C

⁹ -one *ss over erasure* R

¹⁰ *ss* C

¹¹ ut ne CRN²BZTHA; ne N; ne ut G

¹² *corr. from* inspectionis C

¹³ *corr. fr. -mis* R

¹⁴ sit CRNBZTOGHQ; *om.* A

¹⁵ obiecta LRXSBNBZTOGHQA; obiecta C

Romanorum decreuit auctoritas. Si uero infra metas¹⁶ tricennalis temporis extra [fo.142va] alios terminos basylice iniusta retentio repperitur, repetentis episcopi iuri sine mora restituetur.

ID 3.99 as BD 1.69; C 16 q 3 c 6

¹⁶ metas CRDBZTGHA; metos N

7

De confiniis cymiteriorum

Nicholaus episcopis omnibus. Sicut antiquitus a sanctis patribus statutum¹ est statuimus, ita ut maior ecclesia per circuitum² lx passus habeat, capelle uero uel minores ecclesie xxx. Qui autem confinium eorum confringere³ temptauerit, aut personam hominis uel bona eius⁴ inde abstraxerit, nisi publicus latro erit, quousque emendet et quod rapuerat reddat⁵, excommunicetur.

ID 3.104 (JL 4404); IP 2.81; +C 17 q 4 c 6

¹ statutum CRWNBZTO²G; constitutum SHQA; statum O

² circuitum CRWNPZTGHA; circumitum B

³ confringere CRWBZTO²GHQ; afringere N; infringere D; confingere O; constringere A

⁴ eius CRNBZTOGHQ; om. A

⁵ aut add. SHQA, om. CRWNBZTOG

8

Augustinus in libro Questionum¹ Numeri². De his que offeruntur, non esse considerandum a quo sed ante quem offerantur³

Et dixit Dominus ad Moysen, et ad Eleazarum filium Aaron⁴ sacerdotem⁵, Tollite thuribula erea e medio exustorum, et ignem alienum, hunc semina ibi⁶, quia sanctificauerunt⁷ thuribula⁸ peccatorum horum in animabus suis, et fac eas lamminas⁹ ductiles circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, et sanctificata sunt, et facta sunt in signum in filiis Israel. Sed notandum¹⁰ nouo modo¹¹ dicta sanctificata¹² pena eorum a quibus peccatum hoc¹³ fuerat perpetratum, quia per eos exemplum datum est ceteris quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri uoluit addidit dicens, Quoniam oblata sunt ante Dominum, et sanctificata¹⁴ facta sunt¹⁵ in signum filii Israel. Non ergo in eis reprobari uoluit quod a talibus oblata¹⁶ sunt, sed hoc potius cogitari et attendi ante quem¹⁷ oblata sunt¹⁸, id est quia¹⁹ ante

¹ -ionum CRWBZTOGQ; -ionarii SHA

² Aug. - Numeri om. N, in D

³ De - offerantur (-untur CN) CRSWNDBP; om. ZTOGHQA

⁴ ss N

⁵ fil. Aaron sac. CRWN(corr. fr. -otis)BZTOGA; sac. fil. Aaron SHQ

⁶ ss Z

⁷ corr. fr. sacrificauerunt G

⁸ thuribula CRWNBZTOGQ; om. SHA

⁹ obsc. corr. O

¹⁰ eo add. and canc. Z

¹¹ nouo modo CRWNBZTOGQ; non quomodo S; non commodo HA

¹² scificata G

¹³ peccatum hoc CRWNPZTGHA; hoc peccatum B

¹⁴ significata Z

¹⁵ facta sunt CRSWNPZTOGH; sunt facta B; sunt et facta sunt Q; sunt A

¹⁶ -a- ss A

¹⁷ quem CRNBPZTOGHQ; quam A

¹⁸ sed hoc potius - sunt in mg. X

¹⁹ quia CRWNBZTOGH²; qui SHQA

Dominum, ut²⁰ plus in eis²¹ ualeret nomen Domini ante quem²² oblata sunt²³, quam pessimum meritum eorum a quibus oblata sunt.

De cons. D 2 c 26

²⁰ ut CRWNZTGHQA; et B

²¹ ss S²

²² quem CRNBZ²TOGHQ; *om.* Z; quam A

²³ id est quia - sunt *om.* P

9¹

Ex concilio Meldensi, cap.viii. De ecclesiis et altaribus ubi aliqua dubitatio de² consecratione est ut consecrentur³

⁴Vt ecclesie uel⁵ altaria que ambigua sunt de consecratione consecrentur, [fo.142vb] et⁶ superflua altaria destruantur⁷.

ID 3.11 as BD 3.10; IP 2.18; De cons. D 1 c 18

¹ *om.* DM

² ss H

³ Ex - cap. viii. De - consecrentur CRXWBP; De - consecrentur SN; De eccl. - consecrentur. Ex eodem concilio, cap. xlv ZTG; De - consecrentur. Ex eodem concilii O; De - consecrentur HQ(mg.); Ex concilio Meldensi A

⁴ Z reversed the texts (but not the rubrics) of cc 9-10, and subsequently marked the rubrics for reversing.

⁵ uel CRSNBZTOGH; *om.* QA

⁶ et CRNBZTOGHQ; ut A (*subs. cancelled*)

⁷ destruantur CRSWBPZTOGHQ; destruentur N; *om.* ABodl

10

Ex eodem concilio cp. xlv. Ne antiquis ecclesiis aliquae possessiones auferantur¹

Vt ecclesie antiquitus constitute, nec decimis nec ulla possessione priuentur ita ut nouis oratoriis tribuantur.

ID 3.12 as BD 3.9; C 16 q 1 c 43

¹ Ex eodem conc. cp. xlv. Ne - auferantur CRWB; Ex conc. Meld' cp. viii. Ne eccl. ant. - auf. S; Ne - auferantur NP; Ex conc' Meldensi cap. xlv. Ne - auferantur DM; Ex concil' Meldensi, capl. (*om.* G) viii ZTGHQ(mg.); Ex concil' Meldensi O; Ex eodem concilio A

11¹

Ex decretis² Ygini pape, cap.iii³. Vt si altare motum⁴ fuerit ecclesia denuo consecratur⁵

Si motum fuerit altare, denuo⁶ consecratur ecclesia, si parietes mutantur⁷ et non altare, salibus tantum exorcizentur.

ID 3.13 as BD 3.11; IP 2.20; De cons. D 1 c 19a

¹ *om.* DM

² decretis CRXWB; dec' ZTO; decreto SHQ; decret' A

³ iiiii CRWBZTOHQ; iii A. Ex - iiiii *om.* NP

⁴ emotum N

⁵ Vt si - cons. CRSWNB; Si altare - cons. PZO; *om.* THQA

⁶ denuo CRNBZTOHQ; continuo A

⁷ mut- CLSWNBPTZTHA; mur- RX

12¹

Ex decretis² Ygini pape, ³ cp.vi⁴. Vt si ecclesia uiolata fuerit, iterum consecratur⁵

¹ *om.* DM

² -etis CRWB; -et' ZTO; -eto SHQ

³ Ex - pape CRWBZTOHQ; *om.* NP; Item A

⁴ cp. vi *om.* N

Si homicidio uel adulterio ecclesia fuerit uiolata, diligentissime expurgetur⁶, et denuo consecratur.

ID 3.14 as BD 3.12; IP 2.21; De cons. D 1 c 19b

⁵ Vt - cons. CRSWNB; Si ecclesia - cons. PZOHQ(mg.); om. TA

⁶ etexp- R

13

Ex concilio Triburiensi. De immunitate ecclesie¹

Si quis in atrio ecclesie pugnam committit, aut homicidium fecerit², quicquid pro emunitate³ uiolata emendandum est, altario soluatur, cuiuscumque⁴ fuerit illa ecclesia⁵.

ID 3.113 as BD 3.196; +C 17 q 4 c 7

¹ Ex - Triburiensi (-urensi R). De - eccl. CRWDBP; De - eccl. N; De - eccl. Ex - Trib. (corr. fr. Turib- O) SZTOHQ; Ex - Trib. A

² fecerit CRWNB; facit SZTOHQABodl.

³ aecclesie add. and canc. Z

⁴ cuiuscumque CRWNBQ²; cuiusque SZTOHQA. soluatur add. and canc. O

⁵ illa eccl. CRWNB; eccl. illa SZTOHABodl; om. Q

14

¹Epistola beati² Augustini³ ad Bonifacium, cp. xxx⁴. Ne quis ad ecclesiam fugientem inde abstrahat⁵

Dilectissimo et spectabili uiro filio⁶ Bonifacio, Augustinus episcopus. Miror⁷ quomodo subito fidei murum aries ruperit⁸ inimici. Noui⁹ enim¹⁰ qua religione¹¹ semper sis ecclesiam ueneratus. Quo instigante facere hominem de ecclesia rapuisti? Tuus si de tuo amico forte presumeret, fugitiuus¹² posset procul dubio intercessoris causa¹³ ueniam promereri. Ergo si amicus intenditur, cur Deus offenditur? Sed¹⁴ si de potestate presumitur, Nabugodonosorem¹⁵ regem¹⁶ intende, qui causa superbie in bouem est ex homine¹⁷ commutatus. Non ut confundam te hec scribo, sed¹⁸ ut filium meum karissimum moneo. Ecclesie igitur illesum reuoca, quem ut irreligiosissimus¹⁹ rapuisti. Oblatio uero domus tue a clericis ne suscipiatur interdixi. Communionemque tibi interdico, donec peracta pro [fo.143ra] ausibus uel errore, a me diffinito tibimet penitentia²⁰ tempore condonato, pro hoc facto corde contrito et humiliato dignum offeras sacrificium Deo.

¹ Ex add. B, om. CRWNZTOHQA

² om. N, in D

³ episcopi add. CLX, om. RSWNBPTZTOHQA

⁴ cp. xxx om. NP, in D

⁵ Ne - abstrahat CRSWNB; om. ZTOHQA

⁶ filio CRNBTOHQ; om. A

⁷ quo add. A, om. CRNBTOHQ

⁸ ruperit CRNBPTOHQ; rupit A; ? B

⁹ -i ss R

¹⁰ enim CRNBTOHQ; om. A

¹¹ -ne ss Z

¹² unus add. and canc. B

¹³ causa CRNBTOHQ; om. A

¹⁴ Sed CRNBPTHQA; om. B

¹⁵ -orem CRNBPTHQA; -or LSB; -orensem W

¹⁶ regem CRNBTOHQ; om. A

¹⁷ corr. fr. hoc H

¹⁸ ss B

¹⁹ irrel. CL² XSWNDB² ZTOHQ; religiosissimus LRBP; religiosus A

²⁰ -entia CRWNDB; -entie SZTOHQA

ID 3.122; +C 17 q 4 c 8

15

Ex libro capitulorum¹. De eodem²

Reum³ ad ecclesiam fugientem nemo abstrahere⁴ audeat, neque inde donare ad penam uel ad mortem, ut honor ecclesiarum conseruetur, sed rectores pacem ei⁵ et uitam et⁶ membra obtinere studeant, tamen legitime componat quod inique fecit.

ID 3.123 (cf BD 3.194); +C 17 q 4 c 9

¹ Ex - cap. CRSWDPZTHQA; om. NB

² De eodem CRSWNBP; om. ZTOHQA

³ Eeum A

⁴ -agero N

⁵ ss A

⁶ et CRSWNPTHA; om. B

16

Ex concilio Cabillonensi, cp.iii¹. De episcopis ne per dyoceses ambulantes ecclesias grauent²

Cauendum sane est³ ne cum episcopi parroechias suas peragrant⁴ quandam⁵ non solum erga subditos sed erga socios tyrannidem exerceant, nec⁶ quod absit⁷ cum caritate, sed cum quadam iactantie temeritate, nec⁸ cum gratiarum actione, sed cum quadam iudiciaria⁹ inuentione stipendia ab eis exigant. Obseruandum etiam modis omnibus est ut si quando eis peragrande parroechie necessitas incumbit¹⁰, in confirmandis hominibus¹¹, in inquirendis rebus emendatione dignis, in predicatione uerbi Dei in lucris¹² animarum potius quam depredandis¹³ et spoliandis hominibus et scandalizandis fratribus, operam dent. Et si quando eis ad peragendum ministerium suum a fratribus aut a subditis aliquid¹⁴ accipiendum est, hoc summopere obseruare debent, ne quem scandalizent¹⁵ aut grauent. Tanta ergo in hac re discretio tenenda est, ut et¹⁶ uerbi Dei predicator ubi proprii sumptus¹⁷ desunt a fratribus accipiat, et idem fratres illius potentia non grauentur, exemplo apostoli Pauli¹⁸, qui ne quem grauaret arte et manibus uictum querebat.

ID 3.133; C 10 q 3 c 7

¹ Ex - iii om. N, in D

² De - grauent CRWS(before Ex - iii)NBP; om. ZOTHQA

³ sane est CRDBZTHQA; est sane N

⁴ corr. fr. -agant C

⁵ quandam CRSNBZJTQA; quando H

⁶ nec CRWNBZJTO; ne SHQA

⁷ non add. SZTOHQA, om. CRWNBP

⁸ nec CRWNBZJTO; ne SHQA

⁹ corr. fr. -icar- N

¹⁰ incumbit CRWNBZO²HQA; incombit JTO

¹¹ repeated R; omnibus D

¹² lucrhis R; luchisis N

¹³ depredandis CRWDBZJTOHQ; deprecandis NA

¹⁴ aliquid CRNBZTOHQ; aliquod A

¹⁵ -ent CRNB?JTOHA; -ant Z

¹⁶ ss R

¹⁷ prop. sum. CRWNB; sum. prop. SZTOHQA

¹⁸ ap. Pauli CRWNBZJTO; Pauli ap. SHQA

17

Cp.iiii¹. Quod archidiaconi a presbiteris parroechianis nichil exigere debeant, nisi quod ab episcopis suis² eis concessum fuerit³

Dictum est etiam quod in plerisque locis archidiaconi⁴ super presbiteros parroechianos [fo.143rb] quandam exercent dominationem⁵, et ab eis censum exigunt, quod magis ad tyrranidem quam ad rectitudinis fortitudinem pertinet. Si enim iuxta apostoli sententiam episcopi non debent esse dominatores in clero, sed forma facti gregis ex animo, multo minus isti hoc facere debent, sed contenti⁶ sint⁷ regularibus disciplinis, et teneant propriam mensuram, et quod⁸ eis ab episcopis iniungitur, hoc per parroechiam exercere studeant, nichil per cupiditatem et auaritiam presumentes. ID 3.134; D 94 c 3

¹ Cp iiiii after fuerit S, om. N, in D

² episcopis suis CRDBW; episcopo suo N

³ Quod - fuerit CRSWNB; om. ZTOHQA

⁴ -dy- ss N

⁵ dominationem CR?NBZT?HQ; damnationem A

⁶ contenti CRDBZTHA; contempti N

⁷ sint CRWNPZTHA; s't B

⁸ quod CXSWNBZTHA?; quid R

18

Ex concilio Parisiensi. De censu a presbitero¹ non dando²

Vt secundum³ canonicam auctoritatem, et constitutionem domni imperatoris Ludouici de agro ecclesiastico et manso, de mancipiis que ipse suis capitulis constituit, uel si quilibet pro loco sepulture aliquid largitus ecclesie fuerit, neque de decimis et oblationibus fidelium quemquam presbiterum aliquem censum persolvere cogat, nec quisquam cuiuslibet ordinis uel⁴ dignitatis⁵ exinde quicquam subtrahat, aut redditionem⁶ quamcumque exigat temporalem. Quod si fecerit, communione usque ad satisfactionem priuetur, et⁷ regia potestate dare cogatur. ID 3.175 as here, BD 3.53 is widely variant; +C 23 q 8 c 24 as here

¹ censu a pres. CRNPZTHQ; censu a populo W; pres. censum B

² Ex - Parisiensi (Parisiensi RW, Parisiensi P). De - dando CRW²DBP; De - dando N; De - dando; Ex - Par. (om. Z) ZTOHQ; Ex - Par. A

³ -dum CR?SW?DB?ZTHA; -dam N; ecclesiam P

⁴ uel CL²RWDBZTA; aut N

⁵ uel dig. ss L²

⁶ corr. fr. redib- R

⁷ et CRWNPZTHA; om. B

19¹

Augustinus² in sermone secundo³ de uita clericorum. Non posse quemquam exheredato filio ecclesiam heredem facere⁴

Quicumque uult exheredato filio heredem facere ecclesiam, querat alterum qui suscipiat, non Augustinum. Immo Deo propitio neminem inueniat. Quam⁵ laudabile⁶ factum sancti et uenerandi episcopi⁷ Aurelii Kartaginensis⁸. Quomodo impleuit

¹ om. DM

² after clericorum below SHQ

³ in serm. sec. om. N; -undo CRSBZTOHQ; -unda A

⁴ Non - facere CRSWNB?; om. ZTOHQA

⁵ corr. to Quamquam R²

⁶ -ile CLXWBPTOHA; -ilem RNZ

⁷ lepiscopi H

⁸ -inensis CRWNB; -iniensis ZJOTHA

omnium qui sciunt os⁹ laudibus Dei. Quidam cum filios non haberet nec speraret, res suas omnes retento¹⁰ sibi usufructu¹¹ donauit ecclesie. Nati sunt illi filii, et reddidit¹² episcopus, nec¹³ opinanti que illi donauerat. In potestate habebat¹⁴ episcopus non reddere, sed iure fori non iure celi.

ID 3.177; C 17 q 4 c 43

⁹ ss twice Z

¹⁰ -ento CLWBZTHA; -enti RXN; -entu P?

¹¹ -uctu CLRS²WNPZTOA; usu (before sibi) X; usufructu lifzuth add. in mg. S² (fo. 139v); -uctus B (after corr.)Bodl; -uctum H; -uctuum Q

¹² reddidit CRWNZTOHA; reddit BP?

¹³ lacuna follows in H

¹⁴ corr. fr. -eat B

20¹

Item idem in eodem. De eodem² [fo.143va]

Si quis irascitur filio³ suo, et moriens exheredat⁴ eum, si uiueret⁵, non⁶ eum placarem? Non⁷ ei filium⁸ reconciliare deberem? Quomodo ergo cum filio suo uolo ut habeat pacem⁹, cuius appeto hereditatem? Sed plane sic faciat quod sepe hortatus sum, unum filium habet, putet Christum alterum. Duos habet, putet Christum tertium. Decem habet, undecimum¹⁰ faciat, et suscipio.

ID 3.178; C 13 q 2 c 8

¹ om. D

² Item idem in eodem. De eodem CRWBP; Idem ibi de eodem S; De eodem N; Item in eodem idem ZJH; Item in eodem TOA; Item de eodem idem Q

³ filio CRNBZTOHA; fratri Z

⁴ exheredat CRNBZTOHQ; exhereditat A

⁵ uiuere A

⁶ non CRWNBZJTOQA; num SHBodl

⁷ Non CRWNBZJTOQ; Num SHBodl; ? A

⁸ non add. and canc. Z

⁹ pacem CRNBZTOHQ; om. A

¹⁰ R obscurely corr.

21

Idem in epistola ad Vincentium¹. De rebus pauperum uel basylicis per auaritiam non tenendis²

Quicumque uos³ ex occasione legis huius⁴ imperialis non dilectione corrigendi sed inimicandi odio persequitur, displicet nobis⁵. Et quamuis res queque terrena non recte a quoquam possideri⁶ possit, nisi⁷ uel iure diuino, quo cuncta iustorum sunt, uel iure humano quod in potestate⁸ est regum terre. Ideoque res falso appellatis uestras⁹, quas nec¹⁰ iuste¹¹ possidetis¹², et secundum leges terrenorum regum¹³ amittere iussi estis,

¹ Idem - Vinc. om. N, in D

² De - tenendis CRSWNB; om. ZTOHQA

³ uos CRNBZTOHQ; nos A

⁴ huius CRWNBZJTO; om. SHQA

⁵ nobis CRSNBZTQA; uobis H

⁶ possideri CRNBZTOHQ; om. A

⁷ ss Z

⁸ -ate LSXWNBZPTQA; -atem CR

⁹ falso appellatis uestras CRWNB; uestras falso appelletis SZTOHQA

¹⁰ nec CRWNPZTHQA; om. B

¹¹ iuste CRWNB; iusti SZTOHQA

¹² possidetis CRNBZTOHQ; om. A

¹³ terr. reg. CRWNB; reg. terr. SZTOHQA

frustra que dicitis¹⁴, nos eis congregandis laborauimus, cum scriptum legatis, Labores impiorum iusti¹⁵ edunt. Sed tamen quisquis ex occasione huius quam¹⁶ reges terre Christo seruientes ad emendandam impietatem uestram promulgauerunt, res proprias uestras cupide appetit, displicet nobis. Quisquis denique ipsas res pauperum uel basylicas congregationum quas sub nomine ecclesie tenebatis, que omnino non debentur, nisi ei ecclesie que uera Christi est ecclesia¹⁷, non per iustitiam sed per auaritiam tenet, displicet nobis. Quisquis pro aliquo flagitio uel facinore proiectum a nobis ita suscipit, sicut suscipiuntur¹⁸ qui excepto errore quo a nobis separamini, sine crimine apud uos¹⁹ uixerunt displicet nobis.²⁰ Sed nec facile ista monstratis, nonnullos toleramus quos corrigere uel punire non possumus, neque propter²¹ paleam relinquimus aream Domini neque propter²² pisces malos rumpimus retia Domini,²³ neque propter²⁴ hedos²⁵ in fine segregandos deserimus gregem Domini²⁶, neque propter uasa facta²⁷ in contumeliam migramus de domo²⁸ Domini.

ID 3.179; C 23 q 7 c 1

¹⁴ dicitis CRWNB; dicatis SZTOHQA

¹⁵ ss R

¹⁶ legis add. ss S²

¹⁷ Chr. est ecc. CLRXNB; est Chr. ecc. W; Chr. ecc. est SZTHQA

¹⁸ suscipiuntur C?RSWNPZTHA; suspiciuntur B

¹⁹ uos C?RWDBPZTO; nos SNHQA?

²⁰ que uera Christi est ecclesia - displicet nobis *inserted in a smaller hand over an erasure* C; Quisquis pro aliquo - displicet nobis R(*at foot of leaf*); as text LX

²¹ hedos add. and canc. A

²² propter CRBZTOHQ; om. A

²³ neque propter pisces - Domini C²R²SWB²PZTHA; om. CLRXB

²⁴ paleam relinquimus - neque propter in mg. O

²⁵ h- ss H

²⁶ neque propter hedos - Domini *repeated* R

²⁷ facta CLXSWNBPZTHQA; fracta RD

²⁸ domo CRWDBZTHQA; domi N

22

Ambrosius in libro de officiis¹. Quod de rebus ecclesie pauperibus et captiuis sit subueniendum²

Aurum³ ecclesia habet, non ut⁴ seruet, sed ut [fo.143vb] eroget, et subueniat in necessitatibus. Quid opus est custodire quod nichil adiuuat? An ignoramus quantum auri atque argenti de templo Domini Assyrii sustulerunt? Nonne melius conflatur⁵ sacerdos propter alimoniam pauperum si aliqua⁶ subsidia desint, quam si⁷ sacrilegus contaminat, asportat hostis? Nonne dicturus est Dominus, Cur passus es tot⁸ inopes fame mori? Et certe habebas aurum, ministrasses alimoniam. Cur tot captiui deducti in commercium nec redempti ab hoste occisi sunt? Melius fuerat ut uasa uiuentium seruare quam metallorum. His non posset responsum⁹ referri. Quid enim diceret? Timui ne templo Dei ornatus deesset. Respondit¹⁰, Aurum sacramenta non querunt,

¹ Amb. - officiis om. N, in D

² Quod - subu. CRWNB?; om. ZTOHQA

³ Aurum CRSWNPZJTOHQA; Murum B

⁴ non ut CRWSNBP; ut non ZTOHQA

⁵ conflatur LRXSWNBPTHQA; constat C

⁶ aliqua CRWNB?; alia SZTOHQA

⁷ si CRWNB?; om. SZTOHQA

⁸ tor A

⁹ responsum CRNBZTOHQ; om. A

¹⁰ -ondit CRWNB; -ondet SZTOHQA

neque auro¹¹ placent que auro non emuntur. Ornatus sacrorum redemptio captiuorum est. Et uere illa sunt uasa preciosa que redimunt animas a morte. Ille uerus thesaurus est¹² Domini¹³, qui operatur quod sanguis eius operatus est. ET POST PAVCA. In tribus generibus uasa ecclesie¹⁴ etiam initiata¹⁵ confringere, conflare, uendere licet. Opus est ut de ecclesia mystici poculi¹⁶ forma non exeat, nec ad usus nefarios sacri calicis ministerium transferatur. Ideo primum¹⁷ intra ecclesiam quesita sunt uasa que initiata non essent. Denique comminuta, postremo conflata¹⁸ per minutas erogationes dispensata¹⁹ egentibus captiuorum quoque preciis profecerunt. Quod si desunt noua²⁰, et que²¹ nequaquam initiata uideantur, in huiusmodi quos supradixi usus omnia arbitror pie posse conuerti.

ID 3.180; C 12 q 2 c 70

¹¹ ss T

¹² thes. est CBPZTHQA(h ss); est thes. RXW; thes. N

¹³ Domini CLRSNBPZTOHA; Christi X

¹⁴ mistici poculi add. and canc. N

¹⁵ etiam initiata CRSWD²BZTOHQ; etiam inicita ND; iniata A; initiata Bodl

¹⁶ poculi CRNBZTOHQ; populi A

¹⁷ ss C

¹⁸ conflata CRNBZTOHQ; conflatas A

¹⁹ dispensata CRSWDBZTOH²QA; dispensata N; dispensatas H

²⁰ desunt noua CRNBZTOHQ; denuo A

²¹ ss Z

23

Constitutio vii, capl. i¹. De his qui res uenerabilis loci uel² uendiderint uel emerint³

Nullus sub Romana ditione constitutam ecclesiam uel xenodochium⁴ uel tochotrofium⁵ uel nasochomium⁶ uel orphanotrofium⁷ uel gerontochomium⁹ uel brefotrofium¹⁰ uel [fo.144ra] monasterium tam monachorum quam sanctimonialium archimandritam habens uel archimandritissam, ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, siue domum, siue agrum, siue ortum, siue rusticum mancipium, uel panes ciuiles, neque creditoribus specialis ypotethice¹¹ titulo obligare. Alienationis autem continet uerbum¹², uenditionem, donationem, permutationem, enfiteiseos¹³ perpetuum contractum¹⁴, sed omnes omnino sacerdotes ab¹⁵ huiusmodi alienatione se¹⁶ abstineant, penas timentes quas Leonina constitutio minatur, id est, ut is¹⁷ quidem qui comparauit rem loci uenerabilis, reddat ei cuius et ante fuerat, scilicet cum

¹ Const. - i om. NP, in D

² uel C?LRBP; aut S; om. N

³ De - emerint CLRSWNBP; om. ZOTHQA

⁴ glossed: hospicium peregrinorum CRWNBZJTOQ, glossed: ubi pauperes suscipiuntur S, not PHA

⁵ glossed: ubi pauperes et infirmi (et inf. om. Q) pascuntur CRWNBZJTOQ, glossed: ubi aduene pascuntur S, not PHA

⁶ nasochomium CWNBPZJTOH; nasocimium A. glossed: ubi egroti curantur CRWNBZJTOQ, ubi egroti S, not PHA

⁷ -ostrophium N. glossed: ubi pueri orbat pascuntur CRWNBZJTOQ, ubi orbat parentibus S, not PHA

⁸ uel ger. uel bref. (with glosses) in mg. Z

⁹ glossed: ubi senes infirmi curantur CRWNBZJTOQ, ubi senes et ....infirmi S, not PHA

¹⁰ befotrophiam P; glossed: ubi infantes aluntur (aliuntur TO) C?RWNBZJTO, ubi infantes S, not PHA

¹¹ -te- ss C

¹² cont. uer. CLRNX; uer. cont. SWBPZTOHQA

¹³ enfit- WBZTOHA; emphyt- C; emphyt- L; emphyt- R; emphyt- X; emphyt- S; emphyt- N; emphyt- P

¹⁴ cont- CSWBPZTHQA; conf- RXDN

¹⁵ ab CRWNB; om. SZTOHQA

¹⁶ se CRWNB; om. SZTOHQA

¹⁷ is CSWRD²BZTOHA; his NDQ

fructibus aliisque emolumentis¹⁸ que in medio tempore facta¹⁹ sunt. Euchonomo²⁰ autem²¹ ecclesie prestare omne lucrum quod ex huiusmodi alienatione prohibita²² senserit, uel si ecclesiam dampno affecerit²³, ita ut in posterum euchonomus²⁴ non sit, non solum autem ipse sed etiam successores eius teneantur, siue ipse euchonomus²⁵ alienauerit, siue respiciens alienantem episcopum non prohibuerit, et²⁶ multo magis consenserit. Tabellionem²⁷ autem qui talia interdicta strumenta²⁸ conscripsit, perpetuo exilio tradi oportet.

ID 3.183, cf BD 3.164

¹⁸ -mo- ss N

¹⁹ facta CRNBZJOHQA; facti T

²⁰ Euchonomo LRXWNBPI²TOHQ; Echonomo CS²(glossed dispensator); Euconomo ZO²; Euchonomio J; Euchonumio A

²¹ corr. fr. ante L

²² al. pro. CRWNB; pro. al. SZTO²HQA

²³ corr. fr. eff- R

²⁴ eucho- LRXWNBZTHQA; echo- C

²⁵ euch- CRXWNTHQA; ech- SH

²⁶ et CRWNPZTHA; om. B

²⁷ qui p... tabulas add. ss S²

²⁸ interdicta strumenta RXSWNBPTZTOHQA; instrumenta C; interdicta instrumenta L

24¹

Cap. viii². Quod primates uenerabilium locorum necessitate metropolitanis presentibus permutationem rerum eorundem³ locorum facere possint⁴

Si uenerabilis locus cum alio uenerabili loco rerum immobilium permutationem facere maluerit, si ecclesia cum ecclesia uel thothus⁵ cum thotheo⁶ uel ecclesia cum thotheo⁷ uel⁸ monasterio uel⁹ ut simpliciter dixerim, si uenerabilis locus cum alio uenerabili loco rerum immobilium¹⁰ permutationem facere maluerit, hocque¹¹ fieri prosit utrique loco, liceat primatibus eius permutare, decreto tamen prius celebrando apud locorum [fo.144rb] metropolitanos disceptatione procedente, ut ipsi¹² deliberent an ambabus partibus prosit rerum immobilium¹³ permutatio.

ID 3.189

¹ om. P

² Cp. viii om. N, in D

³ rer. eor. CWNB; rerundem R

⁴ Quod - possint CRWNB; om. ZOTHQA

⁵ thothus CL; thocyus RND; thocius X; trochius B; tocius SWZTHQA; thotius O

⁶ thotheo CL; tochio SWZJTHQA; thocho RND; thocio X; trochio B; thotio O

⁷ thotheo CL; tochio SWZJTOHQA; thocho XND; trochio B

⁸ uel CRWDBZJTA; om. N

⁹ ss Z

¹⁰ immobilium CRNBZTOHQ; immutabilium A

¹¹ hocque CLR²XWNBZTOA; hoc R; hoc quoque SHQ

¹² ipsi CRSWBZTOQA; si N; ipsis H

¹³ rer. imm. CRWDZTHA; imm. N; imm. rer. B

25

Libro ii, titulo i. De his que a pontificibus in ministerium Dei consecrata sunt, ne¹ alienentur excepta causa captiuorum redemptione²

Nullius autem sunt res sacre, et religiose et sancte. Quod enim diuini iuris est, id³ nullius in bonis est. Sacra enim sunt. Que rite et per pontifices Deo consecrata sunt,

¹ ne CLXSWDBP; nec RN

² De - redemptione CLR²XWNBZTOA; om. ZTOHQA

³ id CRWPZTHQA; ad NB

ueluti edes sacre, et dona que rite ad ministerium⁴ Dei consecrata sunt, que etiam per nostram constitutionem⁵ alienari et obligari prohibemus, excepta causa redemptionis captiuorum. ITEM. Sancte quoque res ueluti murus et porte quodam modo diuini iuris sunt, et ideo nullius⁶ in bonis⁷ sunt. Ideo autem muros sanctos dicimus, quia pena capitis constituta sit in eos qui aliquid in muros deliquerint⁸.

ID 3.193 as CB Varia IA 29 b-c

⁴ -erium CRWNBZTOA; -eria SHQ

⁵ constutionem Z; *after corr.* H

⁶ nullius CRNBZTOHQ; *om.* A

⁷ in bonis CRNPZTOHQA; hominis B

⁸ deliquerint CRSNBZTO²H; querunt QA

26

Augustinus super Iohannem parte prima, tractatu¹ vi². De iure diuino et humano³

Quo iure defendis uillas ecclesie, diuino an humano? Diuinum ius in scripturis habemus, humanum in legibus regum. Vnde⁴ quisque possidet quod possidet⁵, nonne iure humano? Nam iure diuino⁶ Domini est terra, et plenitudo eius. Pauperes et diuites Dominus de uno limo fecit⁷, et pauperes et diuites⁸ una terra⁹ supportat. Iure ergo humano dicitur, Hec uilla mea est, hec domus mea est, hic seruus meus est. Iura ergo humana, iura imperatorum. Quare? Quia ipsa iura humana¹⁰ per imperatores et reges seculi Deus distribuit generi humano¹¹. ITEM. Tolle iura¹² imperatoris, et quis audet dicere, Mea est hec uilla¹³, meus est iste¹⁴ seruus, mea est hec¹⁵ domus? Si autem ut teneantur ista ab omnibus iura acceperunt¹⁶ regum, uultis recitemus leges ut gaudeatis? [fo.144va] ITEM. Relegantur leges ubi manifeste preceperunt¹⁷ imperatores eos qui propter ecclesie catholice communionem usurpant sibi nomen Christianum, nec uolunt in pace colere pacis auctorem¹⁸, nichil nomine ecclesie audeant¹⁹ possidere. Sed quid nobis et imperatori? Sed iam²⁰ dixi, de iure²¹ humano agitur, et tamen²² apostolus uoluit seruire regibus²³, uoluit honorari²⁴ reges, et dixit, Regem ueremini. Dicere noli, quid michi et regi? Quid tibi ergo²⁵ et possessioni²⁶?

¹ *corr. fr.* tractu B

² Aug. - vi D; Item Augustinus N. xvii Q

³ De - diuino CRWNB; *om.* ZTOHQA

⁴ *corr. fr.* Vnum H

⁵ quod possidet CRWBZTO; *om.* NSHQA

⁶ iure diuino CRNBZTOHQ; diuino iure A

⁷ fecit CRNBZTOHA; facit Z

⁸ Dominus de uno - diuites in *mg.* W

⁹ *p add. and canc.* Z

¹⁰ iura humana CRWNBZTO; humana iura SHQA

¹¹ generi humano CRNBZTOHQ; humano genere A

¹² iura CR(*repeated*)NBZJTOHQ; uirgam A

¹³ est hec uilla CRWNB; uilla illa est SHQ; illa uilla ZJTO; est illa uilla A

¹⁴ iste CRWNZJTHQA; hic BP

¹⁵ hec CRNBZJTOHQ; *om.* A

¹⁶ -erunt LRXSWNZJTHQA; -erint C; er' B; accipiunt P

¹⁷ preceperunt CRWNBZJTOQ; imperantur SHA

¹⁸ auct- CRWN²BZJTOHQ; auctoritatem N; act- A

¹⁹ audeant CRWNBZJTOHA; gaudeant S

²⁰ *ss* L²

²¹ *after corr.* H

²² -men *ss* Z

²³ regibus CLR²XSWNB²PZTOHA; legibus RB

²⁴ honorari CRWNBZTOHQ; honorare S; honori A

²⁵ ergo CRNBZTOHQ; *om.* A

²⁶ *corr. fr.* -one R, *fr.* -onis H

Per iura regum possidentur possessiones. Dixisti, Quid michi et regi? Noli dicere possessiones tuas, quia ad ipsa²⁷ iura²⁸ renuntiasti humana, quibus possessiones²⁹ possidentur.

ID 3.194; IP 2.63; D 8 c 1

²⁷ om. Q

²⁸ iura CRNBZTOHQ; om. A

²⁹ possessiones LRXSWNBZPTOHA; possiones C

27¹

Ex concilio Valentino, cp.iiii. De his qui oblationes defunctorum aut negant aut difficulter reddunt²

Qui oblationes defunctorum aut negant ecclesiis, aut cum³ difficultate⁴ reddunt, tanquam egentium necatores excommunicentur.

ID 3.208a (in IDpvdm only) as BD 3.142; cf above 2.18.94 ('Carthage IV'); C 13 q 2 c 9 (as Carth. IV)

¹ om. DM

² Ex - iiii. De - reddunt CRWBP; Ex - Val. De - reddunt N; De - reddunt. Ex - Val. (cap. iiii add. S), SH; De - reddunt. Ex - Val. cp. iiii (iii Q) ZTOQ; Ex - Val. cp. iiii A

³ cum CRSWNBZJT²O; om. THQABodl

⁴ difficult' S; difdifficultate T

28¹

Ex concilio Cabillonensi, cp. i. Vt omnes ecclesie uel decime in episcoporum potestate consistant²

In³ secundo Cabillonensi concilio decretum est, ut omnes ecclesie cum dotibus suis et decimis⁴, et omnibus rebus suis in episcopi proprii potestate consistant, atque ad ordinationem suam semper pertineant.

ID 3.211 as BD 3.146; C 10 q 1 c 3

¹ om. DM

² Ex - cp. i. Vt - consistant CRBW; Ex - Cab. Vt - cons. N; Vt - consistant. Ex - cp.i SZTOHQ; Ex - capitul. i A

³ [ ]n Z

⁴ et decimis CRNBZTOHQ; om. A

29¹

Ex concilio Triburiensi². Pro sepulturis³ nichil exigendum⁴

In Ecclesiastico namque libro scriptum est, Mortuo non prohibeas gratiam, sciens quia⁵ omnes moriemur. ET ITEM. Omnia que de⁶ terra⁷ sunt, in terram conuertentur. Quid terra terram uendis? Memento quod terra es et in terram ibis, et quoniam mors tibi⁸ futura est, appropriat et non retardat⁹. Recordare quia¹⁰ hominis¹¹ est¹² terra, sed ut psalmista commemorat, Domini est terra¹³ et plenitudo eius. Si terram uendis,

¹ om. DM

² Triburiensi CRNBTOHQ; Triburitano A

³ -uris CRWBP; -ura N

⁴ Pro - exigendum CRS(before Ex)WNB; om. ZTOHQA

⁵ ss Z

⁶ de CRSNBZTQA; om. H

⁷ terra CRNBZTOHQ; celo A

⁸ mors tibi CRWNBZTOA; tibi mors SHQ

⁹ retardat CLRNX; tardat SWBPZTOHQA

¹⁰ non add. ss HQ

¹¹ hominis CRWBZTHQA; omnis N

¹² est CRNBZTOHQ; om. A

¹³ terra CRSBZTHA; om. N

inuasione aliene rei reus [fo.144vb] teneberis. Gratis accepisti a Deo, gratis da pro eo¹⁴. Quare interdictum sit omnibus omnino Christianis terram mortuis uendere, et debitam sepulturam denegare, nisi forte proximi et amici defuncti propter¹⁵ nomen et redemptionem anime uiri gratis aliquid¹⁶ dare uelint¹⁷.

ID 3.215; C 13 q 2 c 14

¹⁴ eo CRWNZTHA; Deo B

¹⁵ propter CRNBZTOHQ; pro A

¹⁶ aliquid CRNBZTOHQ; om. A

¹⁷ uelint C² L² SWNBPZTOHQA; uoluit CLR; uoluerit X

30

*Ex concilio Nannetensi cp. xi. De eodem. Et ne quis in ecclesia sepeliatur*¹

Precipiendum secundum canonum² auctoritatem, ut de sepulchris³ et omnibus⁴ sepeliendis nichil muneris exigant, nisi forte qui sepelitur uiuens iusserit ecclesie in cuius atrio⁵ sepelitur aliquid de suis rebus⁶ tribuere, aut etiam post mortem illius quibus commissum est eius elemosinam facere de rebus illius a quibus⁷ exigatur, siue ab illis qui locis et uicis presunt. Prohibendum etiam⁸ secundum maiorum instituta, ut⁹ in ecclesia nullatenus sepeliantur, sed in atrio, aut in porticu, aut in exedris¹⁰ ecclesie. Infra ecclesiam uero aut prope altare¹¹ ubi corpus Domini et sanguis conficitur, nullatenus habeant licentiam sepeliendi¹².

ID 3.222 as BD 3.159 (both lack CL's addition); C 13 q 2 c 15 var.

¹ Ex conc. Nann. cp. xi. De (In X) eodem RXWBP (but cf capitulatio); Ex conc. Nann. De eodem. Et ne quis in ecclesia sepeliatur CL; De - sep. Ex - xi S; Ex - Nann. De eodem N; Ex conc. Nann. Ne quis - sepeliatur D; Vt nemo pro sepeliendis mortuorum corporibus aliquid muneris exigat. Ex concilio Nannetensi capl. xi ZTOHQ; Ex - capitul' xi A

² canonum RXWNBPTOHA; canonicam CL

³ short lacuna follows Z

⁴ omnibus CRXWNBPTOHA; hominibus C² L

⁵ in cuius atrio CLR²SWBPZTOHQA; ministerio RXND

⁶ aliquid de suis rebus CRWNBP; de suis rebus aliquid SZTOHQ; de suis aliquid A

⁷ a quibus LRXWNDBP; aliquid erogare (dare L) sponte uoluerint. Tamen (cum L) nullatenus a presbiteris uel aliquid CL²(with Grat.); aliquibus SZJTOHQA

⁸ post mortem illius quibus - etiam ? rewritten over an erasure C

⁹ ut CRNPZTHQA; om. B

¹⁰ id est uestibulis add. ss S²

¹¹ altare CRNBZTOHQ; om. A

¹² sepeliendi CRNBZTOHQ; sepiendi A

31

De sepultura coniugatorum in primis conubiis. ¹ Ieronimus dicit²

Ebron dicitur esse ciuitas trium uirorum quia in ea sepulti sunt tres patriarche, in spelunca duplici cum tribus uxoribus suis, id est Abraham et Sara, Ysaac et Rebecca, et³ Iacob et Lia, preter ipsum Adam et Euam uxorem suam⁴. Tobias dicit ad filium suum⁵, Cum acceperit Deus animam meam, corpus meum sepelies, et honorem habebis matri tue omnibus diebus, et cum ipsa compleuerit tempus, sepelies eam iuxta me in uno sepulchro.

ID 3.223 as BD 3.160; C 13 q 2 c 2a (2b was added later)

¹ De - conubiis CRSNBPZTOHQ; om. A

² Ier. dic. om. P

³ et CRWPNJTO; om. SBZHQA

⁴ Euam ux. suam CRWBZTHQA; suam ux. ND

⁵ Tobias dicit ad filium suum C² LSWBPZTHQA; om. CRX; Tobias ad filium suum dicit (dixit D) ND

32¹

*Ex concilio Vrbico. Ne in altari in quo episcopus missam celebravit, eodem die presbiter aliam cantet*²

Nec³ in altari quo missam episcopus cantavit, presbiter eo die aliam celebrare⁴ presumat. [fo.145ra]

ID 3.270b as BD 3.226; IP 2.35; De cons. D 2 c 97 var.

¹ om. DM

² Ex - Vrb. Ne in altari in quo episcopus missam celebravit eodem die pres.(propter W) aliam cantet (cantare presumat CW) CLRXWB; Ne - aliam cantare presumat S; Ex concilio Ybrico. Ne in altari in quo episcopus missam celebrat eadem die presbiter aliam cant' N; Ne in altari in quo ep. missam cel. eod. die presb. cantet P; In altari in quo episcopus missam celebrat (-et JO), eo die presbiter aliam iterare non presumat. Ex concilio Vrbico ZJTO; In altari in quo episcopus missam celebrat - non presumat HQA

³ Nec CRWNPZTHQA; Ne B

⁴ aliam celebrare CLRXWBP; aliam cantare N; celebrare missam SZTOHABodl; missam celebrare Q

33

*Ex concilio Magontiensi cap. li. Ne corpora sanctorum transferantur de loco ad locum*¹

Deinceps uero corpora sanctorum de loco ad locum nullus transferre presumat sine consilio principis, uel² episcoporum, sancteque synodi³ licentia.

ID 3.273 as BD 2.232; IP 2.36; De cons. D 1 c 37

¹ Ex - li (cap. li om. N). Ne - locum CRWNDB; Ne - locum P; Ne - locum. Ex - li (cap. li in mg. H) SZTOHQ(mg.)A

² principis uel CRSWBPZTQA; om. ND

³ synodi CRDBZTHA; synodali N

34

*Ex concilio Triburiensi, cp. viiii cui interfuit rex Arnulfus. De uasculis quibus ministeria sacra conficiuntur*¹

Vasa quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calicis² et patene de quibus Bonefacius martyr et episcopus interrogatus si liceret³ in uasculis ligneis sacramenta conficere. Respondit, Quondam sacerdotes non aureis sed ligneis calicibus. Zepherinus xvi Romanus episcopus patenis⁴ uitreis missas celebrare constituit. Tunc deinde Vrbanus xviii papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim sicut et in reliquis cultibus magis et magis per incrementum temporum decus succreuit⁵ ecclesiarum. Nostris enim diebus qui serui patrisfamilias⁶ sumus, ne⁷ decus matris⁸ ecclesie imminuatur, sed magis cumuletur et amplificetur⁹, statuimus ut deinceps nullus sacerdos¹⁰ sacrum mysterium corporis et sanguinis Ihesu Christi Domini nostri in ligneis uasculis ullo modo conficere presumat, ne unde placari debet, inde irascatur¹¹ Deus.

¹ Ex - viiii cui interfuit rex Arnulfus. De - confic. LRXWNB; Ex - viiii. De - confic. C; De - confic. P; De - confic. Ex - viiii T; De - confic. Ex - ix cui interfuit rex Arnulfus SZHQ; De - conf. Ex conc. Trib. cui interfuit rex Arn. capl. viiii O; Ex - viiii cui interfuit rex Arnulfus A

² -icis CLRXWN; -ices SBPZTOHQAodl

³ liceret CRWNPZTHA; licet B

⁴ corr. fr. -nes R

⁵ corr. fr. suc- R

⁶ patrisfam- LXSWNBZTOHQAodl; patrifam- CR

⁷ ne CLR²S²WBPZTO²; ut RXND; nec SOHQAodl

⁸ repeated and canc. Z

⁹ amplificetur CRSWNBZTHQA; amplicetur JTO

¹⁰ dein. nullus sac. CRSWNPZTHA; nullus sac. dein. B; nullus dein. sac. Q

¹¹ -atur CRSWNDBZTHQA; -itur JTO

ID 3.282 as BD 2.223; De cons. D 1 c 44

B IV

¹²DE OBSERVATIONE DIERV¹³

- i. De obseruatione dierum
- ii. Vt presbiteri plebibus annuntient quot¹⁴ sint¹⁵ dies feriandi

¹² heading and capitulatio om. ZTOHQA; in CLRXSNDMBP

¹³ dierum] cap. P

¹⁴ quot CRWD²MBP; quod LXSD; quos N

¹⁵ sint CLSWNBP; sunt RX(after dies)DM

1

Ambrosius episcopus in expositione epistole ad Galathas¹. De obseruatione dierum²

Dies³ obseruatis, et menses, et tempora, et annos, timeo ne sine causa⁴ laborauerim in uobis⁵. Dies⁶ ergo obseruant qui dicunt, Vt puta crastino⁷ proficiscendum⁸ non est. Post crastinum enim non debet aliquid inchoari⁹. Et sic [fo.145rb] magis solent decipi. Hii autem colunt menses qui cursus lune perscrutantur dicentes, Vt puta, septima luna strumenta¹⁰ confici non debent, nona iterum luna, ut puta emptum seruum domum duci non oportet, et per hec facilius solent aduersa prouenire¹¹. Tempora uero sic obseruant cum dicunt¹², Hodie ueris initium est, festiuitas est, post cras uult. Carnalia sunt. Posterum est domum egredi non licet. Annos sic colunt cum dicunt, Kalende¹³ Ianuarii, nouus est annus, quasi non cotidie anni impleantur¹⁴. Sed cum anni illius memoriam recolunt bifrontis, hac superstitione utuntur, que longe debet esse a seruis Dei. Si enim ex toto corde diligitur¹⁵, ipso propitio nulla debet esse formido neque suspicio harum rerum. Prospere enim potest cedere¹⁶, quicquid simpliciter sub Dei deuotione fit¹⁷.

ID 4.1

¹ -h- ss C. in - Gal. om. NP, in D

² De - dierum CRSNBP(before Amb.); om. ZTOHQA; Quarta pars add. H mg.

³ Dies CLSWNBPZTQA; Diem R; Fies H; ? X

⁴ in mg. B

⁵ in uobis CLR²SWBPZTHQA; om. RXNDM

⁶ -i- ss A

⁷ crastino CRWNBZJTHA; cras S

⁸ proficiscendum CRWNPZTOHA; proficiendum BQ; proficisendum Q²

⁹ inchoari CRSWNBPZTOHQ; inchori BA

¹⁰ strumenta CLRXBZTOHA; instrumenta R²SP; strumta N

¹¹ pro- CRSNBZTH; per- OQA

¹² dicunt CRNBZTOHQ; condicunt A

¹³ iania add. and canc. N

¹⁴ impleantur LSWNDBPZTHQA; compleantur CRX

¹⁵ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

¹⁶ corr. fr. cred- N

¹⁷ fit CRSWNBHQ; sit ZJTOA

2

Vt presbiteri plebibus annuntient¹ quot² sunt³ dies feriandi. Ex concilio Lugdunensi, cp.iii⁴

¹ -ient CNSWBZ(-ent ss)TOQA; -iant HQ²

² quot CRSWBZTOHQ; quod NA

³ sunt RXSWNDBPZTOHQA; sint CL

Item pronuntiandum est ut sciant tempora feriandi per annum, id est omnem dominicam a uespera usque ad uesperam, ne Iudaismo capiantur. Feriandi uero per annum isti⁵ sunt dies, Natalis⁶ Domini, sancti Stephani, sancti Iohannis euangeliste, Innocentium, sancti Siluestri, octaue Domini, uel Theophania⁷, Purificatio sancte Marie, sanctum Pascha cum tota ebdomada⁸, Rogationes⁹ tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Iohannis baptiste, duodecim apostolorum, maxime tamen sanctorum¹⁰ Petri et Pauli, qui mundum sua predicatione illuminauerunt¹¹, sancti Laurentii, Assumptio sancte Marie¹², Natiuitas sancte Marie uirginis¹³, dedicatio¹⁴ basylice¹⁵ sancti archangeli Michahelis¹⁶, dedicatio cuiuscumque¹⁷ oratorii et omnium sanctorum, et sancti Martini, et ille [fo.145va] festiuitates quas singuli episcopi in¹⁸ suis episcopiis¹⁹ cum populo collaudauerint, que uicinis tantum circummorantibus indicende sunt, non generaliter omnibus. Relique uero festiuitates per annum non sunt cogende ad feriandum, nec prohibende. Indictum uero ieunium quando fuerit denuntiatum ab omnibus obseruetur.

ID 4.14 as BD 2.77; De cons. D 3 c 1

B V

²⁰DE IEIUNIO

- i. Quod nec in²¹ manducando nec in abstinendo sit iusticia
- ii. Quod²² rebus pretereuntibus secundum mores eorum cum quibus uiuitur sit utendum
- iii.²³ De ieunio quattuor temporum custodiendo
- iiii. Vt in quadragesima tempus prandii obseruetur
- v. Vt placita secularia in diebus dominicis et in²⁴ precipuis festis, et in diebus²⁵ ieuniorum non fiant

⁴ Lugd. cp. iii CRWDZTOHA; Lugd. N; Lud- B; Ex - iii om. P; Ex - Lugd. Vt - dies feriarum N

⁵ isti CRNBZJOHQA; sti T

⁶ -ta- ss R

⁷ Theo- CRSNPZTOHBodl; Steo- A; Epiphane B; Epiphania Q

⁸ -oda N

⁹ cum add R²

¹⁰ sanctorum CRNPZTHQA; om. B. maxime – sanct. in mg. L²

¹¹ corr. fr. docu nauerunt N; illuminarunt Z

¹² uirginis add. OHQA, om. CRSWNDBZT

¹³ uirginis T

¹⁴ sancti add. O

¹⁵ sancte add. Q

¹⁶ arch. Mich. CRWNBZTOQA; Mich. arch. SH

¹⁷ cuiuscumque CRNBZTOHQ; cuiusque A

¹⁸ ep. in ss L

¹⁹ suis ep. RSWNPZTHQA; ep. suis CL; suis episcopis X; sui ep. B; singulis episcopis Bodl

²⁰ heading and capitulatio om. ZTOHQA; in CLRXSNDMBP

²¹ in C² LRXSNDM²B²P; om. CWBM

²² de add. L(after rebus and canc.)WBP, om. CRXSNDM

²³ whole title om. DM

²⁴ in CRWNB; om. S

²⁵ dibus C

*Quod nec in¹ manducando nec in² abstinendo sit iusticia. Augustinus ex libro
questionum euangeliorum³*

Quod Dominus dicit in euangelio, Iustificata est sapientia ab omnibus filiis suis⁴, ostendit filios⁵ sapientie intelligere nec in⁶ abstinendo nec in⁷ manducando esse iusticiam, sed in equanimitate tolerandi inopiam, et temperantiam per habundantiam non se corrumpendi, atque opportune sumendi uel non sumendi ea quorum non usus sed concupiscentia reprehendenda est. Non enim interest omnino quid alimentorum sumas ut succurras necessitati corporis, dum modo congruas in generibus alimentorum his cum quibus⁸ tibi uiuendum est, neque quantum sumas multum interest⁹, cum uideamus aliorum stomachum citius¹⁰ saturari, et eos tamen illi ipsi paruo quo saciantur, ardent¹¹ et intolerabiliter et omnino turpiter inhiare, alios autem plus paulo poculo quidem saccari, sed tolerabiliter inopiam perpeti, et uel ante horam positas epulas si id in tempore aut opus sit aut necesse sit, cum tranquillitate aspicere, neque tangere. Magis ergo interest non quid¹² [fo.145vb] uel quantum¹³ alimentorum pro congruentia¹⁴ hominum atque persone sue, et pro sue ualeitudinis necessitate quis¹⁵ accipiat¹⁶, sed quanta facilitate et serenitate animi careat, cum his uel oportet uel¹⁷ necesse est carere ut illud in animo Christiani compleatur quod apostolus dicit, Scio et minus habere, scio et habundare, ubique et in omnibus imbutus sum et saccari¹⁸ et esurire, et habundare et penuriam pati, omnia possum in eo qui me confortat¹⁹.

ID 4.23; +D 41 c 4

¹ *superscr.* CB

² *superscr.* B

³ -iorum CRSWDZ; -el' TOA; -elii H²Q; Quod - iusticia. Aug. - euangeliorum CLRSW; Quod - iusticia. Augustinus N; Quod - iusticia BP?; Aug. - euang. DZTOHQA

⁴ suis LRSWNPZTHQA; *om.* CX

⁵ filios CRSNZTHQA; filiis WBP

⁶ *om.* N (in D); *superscr.* B

⁷ *superscr.* B

⁸ ut succurras necessitati – quibus *in mg.* Q

⁹ interest CRSWNBZTHQ; inest A

¹⁰ citius CRSWNPZTHQA; cuius B

¹¹ *corr. fr.* –tur Z

¹² non quid RXNDBPTOA; non quod CS²Z; nunquid LWHQ; quod S

¹³ uel q *add.* A

¹⁴ congruentia CRWNBZTHA; congruam S

¹⁵ quis CRSWNPTZTHQA; quid B

¹⁶ accipiat CRSWNB; capiat ZTOHQA

¹⁷ etiam *add.* ZTOHQA, *om.* CRSWNB

¹⁸ saccari (-i- *superscr.*) H

¹⁹ omnia possum - *conf. in mg.* S

2

*Idem in¹ libro² de doctrina Christiana.³ Quod⁴ rebus pretereuntibus secundum mores
eorum cum quibus uiuitur sit utendum⁵*

Quisquis autem rebus pretereuntibus⁶ restrictius utitur quam sese habent mores eorum cum quibus uiuit, aut intemperans⁷, aut supersticiosus est. Quisquis uero sic eis

¹ in CRSWNB; ex ZTOHQA

² eodem D

³ Idem - Chr. *om.* P

⁴ de *add.* B, *om.* CRSWNP

⁵ Quod - utendum CRSWNDBP; *om.* ZOTHQA

⁶ reb. pret. CRWNPZTHA; pret. reb. B

⁷ aut intemperans CRSNBZTOHQA; *om.* A

utitur ut metas consuetudinis bonorum⁸ inter quos⁹ uersatur excedat, aut aliquid significat, aut flagitiosus¹⁰ est. In omnibus enim talibus non usus rerum sed libido in culpa est. Quod¹¹ igitur locis, et temporibus¹², et personis conueniat diligenter attendendum¹³ est¹⁴, ne temere flagitia reprehendamus. Fieri enim potest, ut sine aliquo uicio cupidinis uel uoracitatis preciosissimo cibo sapiens utatur, insipiens autem¹⁵ fedissima gule flamma in uilissimum ardeat, et sanius quisque maluerit more Domini pisce uesci quam lenticula more Esau nepotis Abraham, aut ordeo more¹⁶ iumentorum. Non enim propterea continentiores nobis sunt plerique bestie quia uilioribus¹⁷ aluntur¹⁸ escis. Nam¹⁹ in omnibus huiusmodi rebus non²⁰ ex earum rerum²¹ natura quibus utimur, sed²² ex causa utendi, et modo appetendi uel probandum est, uel improbandum quod facimus²³.

ID 4.24; IP 2.195; D 41 c 1

⁸ honorum S; corr. fr. lon- N

⁹ inter quos CRWNBZJOTHA; in quibus S

¹⁰ -gi- supersc. H, -ti- supersc. Q

¹¹ Quod CRWDBZ²TOHQA; Quid SNZ

¹² -ori CRSWNBZJHQ; -ora TOA

¹³ attendum R

¹⁴ est CRSNBZTOQ²A; om. HQ

¹⁵ autem CRSNBZTQA; aut H

¹⁶ more CRNBZJTHA; om. S

¹⁷ corr. fr. uilioribus T

¹⁸ aluntur CRSDBZTHQA; aliuntur N

¹⁹ Nam CRSNBZTOHQ; Non A

²⁰ supersc. CR

²¹ rerum CRWNBZJOTHA; iterum Z

²² supersc. R

²³ corr. fr. faciamus Z

3¹

Ex concilio Salegunstat habito². De ieunio quatuor temporum custodiendo³

De incerto autem ieunio quatuor temporum hanc certitudinem statuimus, ut si kalendas Martii in [fo.146ra] quarta feria siue antea euenerit, eadem⁴ ebdomada celebretur. Sin autem kalendas Martii in quinta feria, aut in sexta feria⁵, aut in sabbatum⁶ distenduntur⁷, in⁸ sequentem ebdomadam⁹ ieunium differatur. Simili quoque modo si kalendas Iunii in quarta feria aut antea euenerit¹⁰, in subsequente ebdomada celebretur ieunium. Et si in quinta aut in¹¹ sexta feria aut in sabbato contigerit¹², ieunium in terciam ebdomadam reseruetur¹³. Et hoc sciendum est, ut¹⁴ si quando ieunium mensis Iunii in uigilia Pentecostes secundum¹⁵ predictam regulam

¹ om. DM

² Ex - hab. om. P

³ De - cust. (-ienda N) CRSWNB; De ieunio custodiendo Z; De custodiendo ieunio TOHQA; quinta pars add. H mg.

⁴ eadem CRSNBZTOHQ; om. A

⁵ feria LRNBZTHA; om. S

⁶ corr. fr. -ato N

⁷ dist- LRNBZTHA; ext- S

⁸ in CRSNBZTOHQ; ut A

⁹ obd- N

¹⁰ corr. to -int B

¹¹ aut in CRSWNBZQBodl; aut TOH²A; a H

¹² corr. to -int B

¹³ reseruetur LRXSWNBZPZTHA; celebretur C; reseruetur Q

¹⁴ ut CRSWNB; quod ZTOHQA

¹⁵ secundum CRSNBZTOHQ; sed A

euenerit, non ibi celebrandum erit, sed in ipsa ebdomada sollempni Pentecostes¹⁶, quia uigiliam similiter et ieiunium celebrare non conuenit, et tunc propter sollempnitatem¹⁷ Spiritus Sancti dyacones dalmaticis induantur, et Alleluia cantetur¹⁸, et Flectamus genua non dicatur. Eodem uero¹⁹ de²⁰ Septembris ieiunio²¹ constitutum²² est, ut si kalendas Septembris in quarta feria euenerit, aut antea, ieiunium in tertia ebdomada celebretur, et si in quinta, aut²³ sexta aut sabbato contigerit²⁴, in quarta ebdomada ieiunandum erit. In Decembri uero illud obseruandum erit, ut²⁵ proximo sabbato ante uigiliam Natalis Domini celebretur ieiunium, quia si uigilia in sabbato euenerit, similiter uigiliam²⁶ et ieiunium²⁷ celebrare non conuenit.

ID 4.33 as PL 140.1059; IP 2.181; D 76 c 3 (sl. var at beginning)

¹⁶ -es CRSNBZTOH; -ost Q; -en A

¹⁷ -p- superscr. N

¹⁸ cantetur CRSNBZTOQA; dicatur H

¹⁹ uero CLRXNO; modo SWBPZTHQA

²⁰ de CLRSNPZTOHA; die X

²¹ -nio CLWBPZTHQA; -nium RXN

²² corr. fr. constitum A

²³ in add. LSNZTOHA; et in add. Q, om. CRWBP

²⁴ corr. to -int B

²⁵ ut LWBPZTHQA; in CRXS; ut in S²; im- N

²⁶ -iam CRSWNBP; -ia ZTOHQA

²⁷ iei. et uig. marked for reversal S

4

Vt in quadragesima tempus prandii obseruetur. Ex concilio Cabillonensi, cp.v

Solent plures qui se ieiunare putant in quadragesima mox ut signum audierint ad horam nonam¹ manducare. Qui nullatenus ieiunare² credendi sunt, si ante manducauerint quam uestertinum celebretur officium. Concurrentum est enim ad missam³, et auditis⁴ missarum sollempnibus et uestertinis officiis, largitis elemosinis ad cibum accedendum est. Si uero aliquis necessari[fo.146rb]tate constrictus fuerit, ut ad missam uenire non ualeat, estimata uestertina hora⁵, completa oratione sua ieiunium soluat⁶.

ID 4.45, cf BD 13.12 as Silverius ; IP 2.184; De cons. D 1 c 50

¹ signum aud. – nonam] ad horam nonam sign. aud. S

² null. iei. CRSNBZTOQA; iei. null. H

³ est enim ad missam LRXSBNPZTOHQA; enim est ad missam CBodl; enim ad missam est B

⁴ corr. fr. adit- R

⁵ .i. add. superscr. R

⁶ corr. from saluat T; persoluat Q

5

Vt placita secularia in diebus dominicis et in precipuis festis et in diebus ieiuniorum non fiant. Ex concilio apud Erphessur¹ habito iussu Henrici² regis³, cp. ii

Placita secularia dominicis diebus uel aliis precipuis festis, seu etiam in his diebus in quibus legitima ieiunia celebrantur secundum canonicam constitutionem minime fieri decreuimus. Insuper etiam sancta synodus⁴ decreuit, ut nulla iudiciaria potestas licentiam habeat sua auctoritate⁵ Christianos ad placitum bannire⁶ in supradictis

¹ Erphessur CRXSNTJ; Ephesur LHA; Erphesur WBQP; Erphessurt (corr. to Erphesf-) D; Erphesfur (corr. to Erpher-) Z; Erphesfur O; Ersphefur Bodl

² Hen- CRDBZ; Hein- LXSWN; Heni - JO; Beni- TQ; Ben- HA; Benit- Q²

³ imperatoris S, hab. - regis om. P; iussu H. regis after cap. ii ZJ

⁴ sysin- Z

⁵ auctorite T

diebus, id est septem dies ante Natalem⁷ Domini, usque in octabas Epyphanie, et a⁸ quinquagesima usque in octabas Pasche, et septem dies ante Natiuitatem sancti Iohannis baptiste, quatinus adeundi ecclesiam, orationibusque uacandi liberius habeatur facultas.

ID 4.53 as BD 13.21; +C 15 q 4 c 2

B VI

⁹DE CONSVETVDINIBVS ECCLESIASTICIS

- ¹⁰i. Quod consuetudines ecclesiastice pro lege sint tenende
- ii. De consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis
- iii. Quid agendum sit in causis in quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia
- iiii. De eodem
- v. De statutis patrum custodiendis
- vi. Quod in scriptis¹¹ suis multa culpari possint
- vii. De honore tractatoribus canonicorum scriptorum conferendo
- viii. De Manicheis scripturas apochriphas legentibus
- viii. Non esse canonicum quod Ioachim sit pater beate Marie
- x. Ne lex per obscuritatem aliquid¹² contineat
- xi. Quod non sit de legibus sed secundum ipsas iudicandum
- xii. De libro Theodosiano
- xiii. Quod Iustinianus augustus constitutiones principum, et leges magistratuum atque quatuor libros institutionum adbreuiavit
- xiv. De causa Lotharii regis, et uxoris eius
- xv. De pacto consuetudine uel lege firmato non uiolando [fo.146va]
- xvi. Terreni imperii leges in adiutorium quandoque assumendas
- xvii. Iustis legibus imperatorum obtemperandum esse, iniustis autem nequaquam
- xviii. Quod et Christiani imperatores pro eterna uita¹³ pontificibus indigeant, et pontifices pro temporalibus rebus imperialibus utantur legibus

⁶ -ire CRNBJTOHA; -are Z

⁷ -alem CRB; -ale WNZ; -al' JTOHA

⁸ a CRSWNBZT; om. OHQA

⁹ heading and capitulatio om. ZTOHQA, in CLRXSWN[DM]BP

¹⁰ DM omit titles 1-5 entirely

¹¹ scriptis CRSWNDP; scripturis B

¹² -quid CXSWND(before per obsc.)BP; -quod R

¹³ uita C²LR²SWNDBP; om. CRX

1¹

Quod² consuetudines ecclesiastice pro lege sint³ tenende. Augustinus⁴ ad Casulanum⁵ presbiterum⁶

¹ om. DM

² Quod CRWNB; Vt ZTOHQA

³ sint CRWNBJTOHA; sunt Z

⁴ ss A

⁵ -anum CRSWNZTHQA; -andum B

⁶ Aug. - pres. om. P

In his⁷ enim rebus de quibus nichil certi statuit⁸ scriptura diuina mos populi Dei et instituta maiorum pro lege tenenda sunt, et sicut preuaricatores legum diuinarum, ita contemptores consuetudinum ecclesiasticarum coercendi sunt.

ID 4.68 as BD 3.126; IP 2.158; D 11 c 7

⁷ ss S

⁸ statuit CRWNPZTHA; om. B

2¹

*Item de consuetudinibus ecclesiasticis obseruandis*². *Ex dictis Basilii, cp. xxvii*³
Ecclesiasticarum institutionum⁴ quasdam scripturis⁵, quasdam uero apostolica traditione per successores in ministerio confirmatas accepimus, quedam uero consuetudine roborata approbavit⁶ usus. Quibus par ritus, et idem⁷ utrisque pietatis debetur affectus. Vnde quis uel aliquantulum sacrarum expertus scripturarum hesitauerit? Si enim attentauerimus⁸ consuetudines ecclesie, non per scripturas a patribus traditas nichil estimare, quantum religio detrimenti latura sit despicientibus liquido constabit. Que enim ut inde ordiamur⁹ scriptura salutifere crucis signaculo fideles¹⁰ docuit insigniri? Que uel trifariam digesta¹¹ super panem et calicem prolixè orationis uel et¹² consecrationis uerba commendauit? Nam non modo quod in euangelio continetur, uel ab apostolo insertum secretis¹³ dicimus, sed et alia plura¹⁴ adicimus, magnam quasi uim commendantia mysteriis. Que orientem uersus nos orare litterarum forma prestitit? Benedicimus fontem baptismatis [fo.146vb] oleo unctionis. Huc accedit¹⁵ quod ter inmergimus quos baptizamus¹⁶, oleo ungimus, uerbis abrenuntiare Sathane, et angelis eius informamus¹⁷. Vnde hec et alia in hunc modum non pauca nisi tacita ac mystica traditione a patribus ecclesiastico more reuerentiori diligentia sunt in ministeriis¹⁸ obseruata silentio, quam publicata¹⁹ scripto.

ID 4.69 as BD 3.127; IP 2.159; D 11 c 5

¹ om. DM

² Item (om. P) - obseruandis CRSWNPZTHA; om. B

³ sexta pars add. H mg.

⁴ inst- CRNPZTHQA; institutiones W; const- B

⁵ -uris CRNBZTQA; -uras H

⁶ -auit CLR²SWBPZTHQA; -ant RXN

⁷ idem CRNBZTOQ; isdem HA

⁸ attent- CRWNPZTO; attenuan- S; attest- B; attempt- HQA

⁹ ordiamur CRNPZTHQA; ordinamur B?W

¹⁰ sunt add. and canc. B

¹¹ -esta CRWNPZTHQA; -estas B

¹² et CRWNPZTHA; etiam B

¹³ secr- CRNBZTQA; decr- H

¹⁴ plura CLR²SWBPZTHQA; perplura R²SWBPZTHQA

¹⁵ accedit CLR²SWBPZTHQA; accedat ZTOHQA

¹⁶ -amus C(? after corr.)LSWBPZTHQA; -emus RN; quos bapt. om. X

¹⁷ -amus CRNPZTHQA; -amur B

¹⁸ corr. fr. misteriiis N

¹⁹ -ta ss Z

3¹

*Quid agendum sit in causis in² quibus certa in canonibus non inueniuntur iudicia. Ex decretis Innocentii pape, cp.xix*³

¹ om. DM

² in CRWNBZJHQ; om. TOA

³ xix CRXN; xviii LWPZJTHQA; om. B

De quibus causis nulla soluendi ligandique auctoritas in libris ueteris testamenti, quatuor euangeliorum, cum scriptis totis⁴ apostolorum non appareat, ad⁵ diuina recurrito⁶ scripta greca. Si nec in illis, ad⁷ catholice ecclesie historias catholicas a doctoribus catholicis scriptas⁸ manum mitte. Si nec in illis canones apostolice sedis intueri. Si nec in illis⁹, sanctorum exempla perspicaciter recordare. Quod si¹⁰ his omnibus inspectis huius questionis qualitas non lucide inuestigatur, seniores prouincie congrega, et eos interroga. Facilius namque inuenitur quod a pluribus senioribus¹¹ queritur. Verus etiam repromissor Dominus ait, Si duo ex uobis uel tres conueniunt super terram in nomine meo¹², de omni re quamcumque petierint, fiet illis a patre meo.

ID 4.70 as BD 3.128; +D 20 c 3

⁴ totis CRNBZTOQA; om. H

⁵ ad CRNBZTHQ; a OA

⁶ -ito CXWNBZTHQA; -ituro R

⁷ ad CRWNBZTH²; a OHQA

⁸ corr. fr. scripturas B

⁹ canones apostolice sedis illis CLR²(marked for insertion before Quod si his)XZTHA; om. RSWNBP

¹⁰ in add. H, om. CRNBZTQA

¹¹ corr fr. senor- N

¹² super terra in nom. meo CRWBZHQA; in nom. meo super terram N

4

De eodem¹. Augustinus in prologo libri tertii² de Trinitate

Noli meis³ litteris quasi scripturis canonicis inseruire, sed in illis et quod non⁴ credebas cum inueneris, incunctanter crede. In istis autem quod certum non habebas nisi certum⁵ intellexeris, noli firme retinere.

ID 4.71 as CB Varia IC 63; IP 2.120; D 9 c 3

¹ De eodem CRSWNB; Quod agendum sit in causis in quibus certa non sunt capitula (cf c 3) DM; om. ZTHQA

² tertii CRSWNMBPH; iii ZQ; tertius TOA

³ meis CRWNBZTHQ; mei OA

⁴ ss Z

⁵ non add. and canc. R

5¹

Leo iiii episcopis Britannie². De statutis patrum custodiendis³

De libellis et commentariis aliorum non conuenit aliquos iudicare, et sanctorum conciliorum canones relinquere, uel decretalium regulas, id est [fo.147ra] que habentur apud nos simul cum canone in illis⁴ quibus in omnibus ecclesiasticis utimur iudiciis, id est apostolorum, Nichenorum⁵, Anchyranorum, Neocesariensium, Gangrensium⁶, Antiochensium⁷, Laodicensium⁸, Calcedonensium, Sardicensium, Cartaginensium, Affricanensium, et cum illis regule presulum Romanorum, Siluestri, Syricii, Innocentii, Zosimi, Celestini, Leonis, Gelasii, Hylarii⁹, Symachi, Simplicii, Ormisde et Gregorii iunioris. Isti omnino sunt et per quos iudicant episcopi, et per

¹ om. DM

² ep. Brit. om. S

³ De - custodiendis CRSWNB; om. ZTOHQA; vii (corr. fr. vi) pars add. H mg.

⁴ in add RXP, om. C(with lacuna)LR²SNBZTOHA

⁵ -enorum CRWNBZTH; -erorum OQA

⁶ Gangr- CRSWNBZH; Grangr- Z²JQ; Granger- O; Ganger- TA

⁷ Antioc- CRNBZTOHQA; Atioc- A

⁸ -sium CRWNPZTHQA; -tium B

⁹ -la- ss N

quos episcopi simul et clerici iudicantur. Nam si tale emergerit uel¹⁰ contigerit inusitatum negotium quod minime possit per istos finiri, tunc si illorum quorum meministis dicta Ieronimi, Augustini, Ysidori, uel ceterorum similiter sanctorum doctorum similium reperta fuerint, magnanimitur sunt retinenda, uel¹¹ promulganda, uel ad¹² apostolicam¹³ sedem referatur de talibus. Quam ob causam luculentius et¹⁴ magna uoce pronuntiare non timeo, quia qui¹⁵ illa que diximus sanctorum patrum statuta, que apud nos canones pretitulantur¹⁶, siue sit episcopus, siue clericus, siue laicus, indifferenter non¹⁷ receperit¹⁸, ipse conuincitur nec catholicam et apostolicam fidem, nec sancta uera Christi quatuor euangelia utiliter et efficaciter ad effectum suum retinere uel credere.

ID 4.72 as CB Leo IV 18k, above 1.60.9; IP 2.118; D 20 c 1

¹⁰ si add. and canc. Z

¹¹ uel CLRSN; ac WBPZTHQA

¹² supersc. B

¹³ a- ss N

¹⁴ ssr. C

¹⁵ ss Z

¹⁶ -ti- ss H

¹⁷ non CRSWNB; om. ZTOHQA

¹⁸ corr. fr. -int N

6

Augustinus ad Vincentium¹ Victorem, libro ii. Quod in scriptis² suis multa culpari possint³

Negare non possum nec debeo, sicut in ipsis maioribus, ita multa esse in tam⁴ multis opusculis meis, que possint iusto iudicio, et nulla temeritate culpari.

ID 4.73; D 9 c 4

¹ et add. SR², Innocentium DM; corr. fr. doctorem Z

² scriptis CLRWNP; scripturis XSB

³ Quod - possint CRSWNB; om. ZTOHQA

⁴ in tam CRWNBZTHQ; itam O; ita A

7

Augustinus ad Ieronimum epistola viii¹. De honore tractatoribus canonicorum scriptorum conferendo²

Ego solis eis scriptorum qui iam canonici appellantur didici hunc timorem hono[fo.147rb]remque referre, ut nullum³ eorum scribendo errasse aliquid firmissime credam. Aut si aliquid in eis offendero⁴ quod uideatur contrarium ueritati, nichil aliud⁵ quam uel mendosum esse codicem, uel non esse assequutum interpretem, quod dictum est, uel me minime intellexisse non ambigam. Alios autem ita lego, ut quantalibet sanctitate doctrinaque polleant, non ideo uerum putem⁶ quia ipsi ita senserunt, sed quia michi uel per alios auctores et canonicas uel probabiles rationes quod a uero non abhorreat persuadere⁷ potuerunt.

ID 4.74; IP 2.119; D 9 c 5

¹ viiii D, vii S

² De - conferendo CRSWNB; om. ZTOHQA

³ corr. fr. nullo N

⁴ corr. fr. offerendo N

⁵ ss Z

⁶ putem CRNBZTHQ; pute A; om. O

⁷ -a- supersc. B

8

Augustinus contra Faustum libro ii, cp.ii. De Manicheis scripturas apochriphas legentibus¹

Legunt scripturas apochriphas Manichei, nescio quibus sutoribus² fabularum sub apostolorum nomine scriptas, que suorum scriptorum temporibus³ in auctoritate sancte ecclesie recipi mererentur⁴, si sancti homines et iusti et docti qui tunc in hac uita erant et examinare talia poterant, eos⁵ uera loquutos esse cognoscerent. Ibi tamen legunt apostolum Thomam cum esset in quodam nuptiarum conuiuio⁶ peregrinus et prorsus incognitus a quodam ministro palma percussus, inprecatum fuisse homini continuam⁷ seuamque uindictam. Nam cum egressus fuisset ad fontem ut inde aquam conuiuuantibus ministraret, eum leo rugiens⁸ interemit, manumque eius qua caput apostoli leui ictu percusserat a corpore auulsam, secundum uocem eiusdem apostoli id optantis atque imprecantis canis⁹ intulit mensis¹⁰ in quibus ipse discumbebat apostolus.

ID 4.151a; IP 2.127

¹ De - legentibus CRSWNBP; om. ZTOHQA

² b add. N

³ after corr. N

⁴ corr. fr. merentur R

⁵ si sancti homines et - eos in mg. H

⁶ et add. B, om. CRSWNPZTHQA

⁷ que add. and canc. A

⁸ leo rugiens CRSWNBZTO; rugiens leo HQA

⁹ canis CLR²SWDBPZTHQA; canit RN; can' X

¹⁰ mensis C²LR²XSWB²ZTOHQA; mensibus RNDB?P; ? C

9

Idem, cp.iii. Non esse canonicum quod Ioachim sit pater beate Marie¹

Quod² beata Maria patrem habuerit ex tribu Leui sacerdotem quendam nomine Ioachim³ canonicum non est.

ID 4.151b; IP 2.128

¹ Idem, cp. iii (secundo B). Non - Marie CRSWNDBP; Item, cap.iiii (iii O) ZTOHA

² Quod CRWNBZTOQ; Quo HA

³ corr. from Iachim A

10

Ysidorus ethimoligiarum libro¹ v, cp.xx [fo.147va]. Ne lex aliquid per obscuritatem² contineat³

Erit lex honesta iusta, possibilis secundum naturam, secundum consuetudinem patrie, loco temporique conueniens, necessaria, utilis, manifesta quoque ne aliquid per obscuritatem⁴ in cautione contineat, nullo priuato commodo, sed pro communi ciuium⁵ utilitate⁶ conscripta.

ID 4.168; IP 2.142; D 4 c 2

¹ eth. lib. CRSDBZTQA; lib. eth. N

² al. per obs. CLWD; per obs. al. RXSNBP

³ Ne - contineat CRSWNDBP; om. ZOTHA

⁴ patrie add. R²

⁵ pro communi ciuium C²L²SWNBP; pro ciuium CLRX²; cum X; pro (ss O) communi ZTOHQA

⁶ communi add. R²

11

Augustinus de uera religione. Quod non sit de legibus sed secundum ipsas iudicandum¹

In istis temporalibus² legibus, quamquam de his homines³ iudicent cum eas instituunt, tamen cum fuerint⁴ institute ac firmate, non licebit iudici de ipsis iudicare, sed secundum ipsas.

ID 4.169; IP 2.143; D 4 c 3

¹ Quod - iudicandum CRSWNB; om. ZTOHQA

² temporalibus CRWNBZTHQ; temporibus OA

³ -ones N

⁴ corr. fr. -it N

12

Ysidorus ethimologiorum, libro v, cap. i¹. De libro Theodosiano²

Theodosius minor³ augustus ad similitudinem Gregoriani, et Hermogeniani codicem factum institutionum a Constantini temporibus sub proprio cuiusque imperatoris titulo disposuit, quem a suo nomine Theodosianum uocant⁴.

ID 4.170; IP 2.144; cf D 7 c 2b from Isidore directly

¹ lib.v cap. i CR²SWZJTQA; libro cap. i L; librum vi cp. i RND; om. B; libro ii cap. i P; lib. v cap. xxv H (cf c 13)

² De - Theod. CRSWNB; om. ZTOHQA

³ corr. fr. mino B

⁴ uoc- CRDBZTQA; uac- N

13

Hystoria Longobardorum libro v, cp. xxv¹. Quod Iustinianus augustus constitutiones principum et leges magistratuum atque quatuor libros Institutionum adbreuiavit²

Iustinianus augustus omnes constitutiones principum³ que utique multis in uoluminibus habebantur⁴ intra duodecim libros⁵ coartauit idemque uolumen codicem Iustiniani appellari precepit. Rursus singulorum magistratuum siue iudicum leges que usque ad duo milia pene libros erant extense intra quinquaginta librorum numerum redegit, eumque codicem Digestorum siue Pandectarum uocabulo nuncupauit. Quatuor etiam Institutionum libros in quibus breuiter uniuersarum legum textus⁶ comprehenditur nouiter composuit.⁷

ID 4.171; IP 2.145a

¹ cp. xxv CRSWBPZTOGQA; vxx N; om. H

² Quod - adbreu. CRSWNB; om. ZTOGHQA

³ principum C²LR²S; om. CRX

⁴ habebantur C²L²RXS³NBPZTOGHA; habeantur C; habebant L; habeant S

⁵ corr. fr. libro B

⁶ textus CRNBZTQA; exitus H

⁷ D mg. here adds; Nouas quoque leges quas ipse statuerat in unum uolumen redactas codicem nouellarum appellari sanciuuit (cf ID 4.171b, IP 2.145a). G² mg. adds: Nouas quoque leges quas ipse constituerat, in unum uolumen redactas, codicem Nouellarum appellari sanciuuit. Et tunc Priscianus Cesariensis apud Constantinopolim profunda rimatus est (cf ID 171c in the version of IDpva, IP 2.145b).

14

Higmarus¹ Remensis archiepiscopus². De causa Lotharii regis et uxoris sue

Sunt diuerse ut gentes, ita et earum³ leges [fo.147vb] quas si Christiani sunt in suis ordinibus que iusta sunt decernentes⁴ ecclesia sua non reicit.

¹ Higmar- CRSWNB²PTOHQ; Hicm- LZ; Hign- B; Higin- A

² archiep- CLRW²NDPZTOHQA; ep- WB

³ earum CRNBZTOHQA; eorum A

⁴ corr. from -cenentes O, -enantes A

ID 4.177

15

Augustinus Confessionum libro iii. De pacto consuetudine uel lege firmato non uiolando¹

Que contra mores hominum sunt flagitia pro morum diuersitate sunt uitanda, ut pactum inter se gentis aut ciuitatis consuetudine uel lege firmatum nulla ciuis aut peregrini libidine uioletur. Turpis enim omnis pars uniuerso suo non congruens. Cum autem Deus aliquid contra morem aut pactum quorumlibet iubet, et si nunquam ibi factum est, faciendum est, et si omissum, instaurandum², et si statutum non erat, instituendum³ est. Si enim regi licet in ciuitate cui regnat iubere aliquid quod neque ante ipsum quisquam, nec ipse unquam⁴ iusserat, et non contra societatem ciuitatis eius obtemperatur⁵, immo contra societatem non obtemperatur⁶, generale quippe pactum est societatis humane obtemperare regibus suis, quanto magis Deo regnatori uniuerse creature sue ad ea que iusserit sine dubitatione seruiendum est? Sicut enim in potestatibus societatis humane maior⁷ potestas minori ad obediendum preponitur, ita Deus omnibus.

ID 4.178; D 8 c 2

¹ De - uiolando CRSWNB; om. ZTOHQA

² est add. A, om. CRNBZTOHQ

³ instituendum CRWNB; instaurandum ZTOHQA

⁴ unquam CRNBZTOHQ; nunquam A

⁵ corr. fr. -antur H

⁶ immo contra – obtemperatur add. ss W²

⁷ corr. fr. maiorum H?

16

Dyalogus Augustini contra Petilianum. Terreni imperii leges in adiutorium quandoque¹ assumendas²

Si in adiutorium uestrum³ et terreni imperii leges assumendas putastis⁴, non reprehendimus. Fecit hoc Paulus⁵ cum aduersus iniuriosos⁶ Romanum ciuem se esse testatur.

ID 4.183; IP 2.153; D 10 c 7

¹ fore add. N, om. CRWDB

² Terreni - ass. CRSWNB; om. ZTOHQA

³ uestrum CRSWDBZTHQ; nostrum NA

⁴ -astis CRSWNPZTHQA; -atis B

⁵ apostolus add. Q

⁶ homines add. R mg.

17

Augustinus ad Bonefacium. Iustis legibus imperatorum obtemperandum esse¹, iniustis autem² nequaquam³

Quicumque autem legibus imperatorum que pro Dei ueritate feruntur, obtemperare non uult, acquirit grande supplicium. Quicumque ergo legibus imperatorum que contra ueritatem Dei feruntur obtemperare⁴ non uult, acquirit grande premium.

ID 4.179; IP 2.154; D 9 c 1 # 1 (Palea), which constituted the whole cap. before later adds

¹ obt. esse CRSWDB; esse obt. N

² autem CRWDB; om. N

³ Iustis - nequaquam CRSWNB; De consuetudine Q; om. ZOTHA

⁴ -b- supersc. H

18

*Cyprianus Iubiano*¹. [fo.148ra] *Quod et Christiani imperatores pro eterna uita pontificibus indigeant et pontifices pro temporalibus rebus imperialibus utantur legibus*²

Quoniam idem³ mediator Dei et⁴ hominum est homo Ihesus Christus, sic actibus propriis et dignitatibus distinctis officia potestatis utriusque discreuit, propria uolens medicinali humilitate sursum⁵ offerri⁶, non humana superbia rursus in⁷ inferno dimergi⁸, ut etiam Christiani imperatores pro eterna uita pontificibus indigerent, et pontifices pro cursu temporalium tantummodo rerum imperialibus legibus uterentur, quatinus spiritualis actio carnalibus distaret incursibus, et ideo militans Deo minime se secularibus negociis implicaret, ac uicissim non ille rebus diuinis presidere uideretur qui esset secularibus negociis⁹ implicatus.

ID 4.188 as here (CB Varia II 114g (ii) and above 1.62.7 as Nicholas I); D 10 c 7 as here

B VII

¹⁰DE CONSVETVDINE

- i. Quid sit mos, et quid consuetudo
- ii. Ne contra longam consuetudinem aliquid presumatur
- iii. Quod consuetudo rationem aut legem uincere non possit
- iiii. De mala consuetudine uitanda
- v. Quod consuetudo catholice fidei non obuians immota debeat permanere¹¹
- vi. De his que nulla auctoritate sed diuersis locorum moribus uariantur, ut resecantur
- vii. Auctoritatem semper usui preponendam
- viii. De eodem
- viii. Item de eodem
- x. Non oportere credi sacrorum librorum auctores in suis scriptis fuisse mentitos
- xi¹². De eodem
- xii. Canonicam scripturam aliis preponendam
- xiii.¹³ Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit
- xiiii. Ne quis contempta ueritate consuetudinem sequatur
- xv. De eodem

¹ Iubiano CRNBZTOHQ; Iuliano A

² Quod - legibus CRSWNP; om. ZTOHQA

³ ss N

⁴ ss C

⁵ sursum CRWNBZJHTA; rursum S

⁶ offerri CRXSN; efferri LWBZPTHQA

⁷ ss O

⁸ dim- CRNPTOHQA; dem- WBZ

⁹ nog- N

¹⁰ heading and capitulatio om. ZTOHQA; in CLRXSWNDBP

¹¹ deb. perm. CRSWNP; perm. deb. B

¹² xi CRWN; xii B (whose numbering is one out from here)

¹³ xii repeated, so one out from here X

- xvi. Quod contra sentire liceat scriptoribus si aliquid non secundum
ueritatem sapuerint
xvii. De eodem¹⁴

¹⁴ xvii - eodem CLRND; *before c. xvii* WP; *om.* B

1

Ysidorus ethimologiarum libro v¹, cp.iii². Quid sit mos et quid³ consuetudo⁴
Mos est uetustate probata consuetudo, siue lex non scripta. ITEM⁵. Consuetudo
[fo.148rb] autem est⁶ ius quoddam a⁷ maioribus institutum, quod pro lege suscipitur
cum deficit lex. Nec differt utrum scriptura an ratione consistat.
ID 4.200; IP 2.161; cf D 1 cc 4-5 var.

¹ *om.* P

² cp. iii CRNBPTHQ; *om.* A

³ sit *add.* N, *om.* CRSWDB

⁴ Quid - consuetudo CRSWNBP; *om.* ZTOHA; viii pars *add.* H mg

⁵ Item CRWNBZTOHQ²; *om.* QA

⁶ *ss* O

⁷ a CRSWNB; *om.* ZTOHQA

2

*Codicum libro viii, cp. lii¹, titulo i. Ne contra longam consuetudinem aliquid
presumatur²*
Consuetudo precedens, et ratio que consuetudinem suasit³ tenenda est, et quicquid
contra longam consuetudinem⁴ fiet⁵, ad sollicitudinem suam reuocabit preses
prouincie.
ID 4.201; IP 2.162; D 12 c 7

¹ lii CRWNPTHQA; ii B

² Ne - presumatur CRSWNBP; *om.* ZTOHQA

³ suasit CRNBZTHQ; suasit OA

⁴ suasit tenenda - consuetudinem *om.* W

⁵ tenenda - fiet *om.* B, *in* P

3

Titulo ii¹. Quod consuetudo rationem aut legem uincere non possit²
Consuetudines³ usque longeuu non uilis⁴ auctoritas est, uerum non usque adeo
ualituram memento, ut⁵ aut rationem uincat, aut legem.
ID 4.202; IP 2.163; D 11 c 4

¹ Titulo (-us Q) ii CRNBTOHQ; Item A

² Quod - possit CRSWNBP; *om.* ZTOHQA

³ -ines CSWNBPZTHQA; -inem R

⁴ uilis LSWNDBPZTHQA; usus CRX

⁵ ut CRSWNPZTHQA; *om.* B

4

Nicholaus Higmaro Remensi archiepiscopo. De mala consuetudine uitanda¹
Mala consuetudo² non minus quam perniciosa corruptela uitanda est, que nisi citius
radicitus euellatur, in priuilegiorum ius ab impiis assumitur, et incipiunt

¹ Remensi (Remorum S) archiepiscopo. De - uitanda CRSWN; De - uitanda BP; *om.* ZTOHQA

² que *add* ZTOHQA, *om.* CRSWNBP

preuaricationes, et uarie presumptiones celerrime non compresse pro legibus uenerari, et priuilegiorum more perpetuo celebrari.

ID 4.203; IP 2.164; D 8 c 3

5

Gregorius uniuersis episcopis¹ Numidis². Quod consuetudo catholice fidei non obuians immota debeat permanere³

Nos⁴ consuetudinem que contra fidem catholicam nichil usurpare dinoscitur, immotam permanere concedimus, siue de primatibus constituendis⁵, ceterisque capitulis, exceptis his qui ex Donatistis ad episcopatum perueniunt, quos prouehi ad primatus dignitatem etiam cum ordo eos ad locum eundem deferat modis omnibus prohibemus. Sufficiat⁶ autem illis commisse sibi plebis curam gerere, non autem etiam illos antistites quos catholica fides in ecclesie sinu et⁷ edocuit et genuit⁸, ad obtinendum culmen primatus anteire. [fo.148va]

ID 4.204; D 12 c 8

---

¹ episcopis CRNBTOHQ; om. A

² -idis CRNBZTOA; -idie HQ

³ Quod - permanere CRSWNB; om. ZTOHQA. G² mg. add.: Gr^o. Reuelatione facta, cedat error ueritati, quia et Petrus qui circumcidebat cessit Paulo ueritatem predicanti (cf IP 2.167).

⁴ Nos CR²W²NB²ZJTOHA; Mos RXBP; Hos W

⁵ over an erasure H

⁶ corr. from sufficit C

⁷ et CRSNBZTOHQ; om. A

⁸ genuit CLXSWNBPTOQA; genuit R

6

Augustinus ad inquisitiones Ianuarii¹. De his que nulla auctoritate sed diuersis locorum moribus uariantur, ut resecantur²

Omnia talia que neque sanctorum scripturarum³ auctoritatibus continentur, nec de conciliis episcoporum statuta⁴ inueniuntur, nec consuetudine uniuerse ecclesie roborata sunt, sed diuersorum locorum diuersis moribus innumerabiliter uariantur, ita ut uix aut omnino nunquam⁵ inueniri possint cause quas in eis instituendis homines sequuti sunt, ubi facultas tribuitur sine ulla dubitatione resecanda estimo. Quamuis enim neque hoc inueniri possit quomodo contra fidem sint, ipsam tamen religionem⁶ quam paucissimis et manifestissimis celebrationum sacramentis misericordia Dei esse uoluit liberam, quam seruilibus honeribus premunt, ut tolerabilior sit conditio Iudeorum. Qui etiam si tempus libertatis non cognouerunt, legalibus tamen sacramentis non humanis presumptionibus subiciuntur.

ID 4.206; IP 2.168; D 12 c 12

---

¹ Ianarii B

² De – ut resecantur CRSNB; De his - ut re se censentur W; om. ZTOHQA

³ ss Z

⁴ statuta CRWNBZTHQ; stituta OA

⁵ aut omnino nunquam rewritten over an erasure ? C

⁶ religinem Z

7

Ysidorus in synonymis, libro ii. Auctoritatem semper usui preponendam¹
Vsus auctoritati cedat. Prauum² usum lex et ratio uincat.

---

¹ Auctoritatem - preponendam CRSWNB; om. ZTOHQA

² Paruum Q

ID 4.207; IP 2.165a; D 11 c 1

8

*Augustinus de unico baptismo, libro iii. De eodem*¹

Veritate manifestata, cedat consuetudo ueritati. Plane quis dubitet ueritati manifestate² consuetudinem cedere. ³ITEM. Nemo consuetudinem rationi et ueritati preponat, quia consuetudinem ratio et ueritas semper excludit, si ratio, si ueritas, optime.

ID 4.208 as CB Varia IC 3a, b (i); IP 2.165b; D 8 c 4 to semper excludit

¹ De eodem CRSWNB; om. ZTOHQA

² -estate CRWNB; JTOHA; -este SZ

³ G put Item – optime after c 9, but marked for reversal

9

*Gregorius septimus Guimundo*¹ *Auersano episcopo. Item de eodem*²

Si consuetudinem fortassis opponas³, aduertendum fuerit quod Dominus dicit⁴, Ego sum, inquit⁵, ueritas⁶. Non ait, Ego sum consuetudo, sed ueritas. Et certe ut beati Cypriani utamur [fo.148vb] sententia, quilibet consuetudo quantumuis uetusta, quantumuis uulgata, ueritati est omnino postponenda, et usus qui ueritati est contrarius, abolendus.

ID 4.213; IP 2.166; D 8 c 5

¹ Gui- CRSWND; Wi- BZTOHQA; Guimodo P

² Item de eodem CRSWBP; De eodem N; om. ZTOHQA

³ corr. fr. -at R

⁴ corr. fr. dicit N

⁵ ss before sum X²

⁶ inquit (ss X² before sum, Q) ueritas L(which repeats and canc. quod Dom. - ueritas) LRXSWNDBZTHQA; ueritas inquit C

10

*Epistola prima*¹ *Augustini ad Ieronimum. Non oportere credi sacrorum librorum*²
*auctores in suis scriptis fuisse mentitos*³

Si⁴ ad scripturas sanctas admissa⁵ fuerint uel officia⁶ mendacia, quid⁷ in eis remanebit auctoritatis que tandem de scripturis illis sententia proferetur? Cuius pondere contentiose⁸ falsitatis obteretur⁹ improbitas?

ID 4.215; D 9 c 7

¹ ad add. N

² librorum CLRWNB; scriptorum S

³ Non - mentitos CRSWNB; om. ZTOHQA

⁴ Si CRWNPZTHQA; Qui B

⁵ admissa CRNBZTOHQ; admissas A

⁶ officia CRSWNBH; officiosa ZJTOQA

⁷ quid CRWNBZTHQ; quod OA

⁸ contentiose CRWDBZTHA; contemptuose N

⁹ obteretur CRWNBZTQA; opteretur O; obtereretur H

11

*Epistola iiii. De eodem*¹

Michi uidetur excisiosissime² credi aliquid in sacris libris esse mendacium, id est eos homines per quos nobis illa scriptura ministrata est, atque conscripta, aliquos in

¹ De eodem CRSWNB; om. ZTOHQA

suis libris fuisse mentitos. Alia questio est utrum scriptorem sanctarum scripturarum mentiri oportuerit, immo non alia uero, sed nulla questio est. Admisso³ enim semel in tantum auctoritatis fastigium officioso mendacio aliquo, nulla illorum librorum particula remanebit, que non ut cuique uidebitur uel ad mores difficilis, uel ad fidem incredibilis⁴, eadem perniciosissima ad mentientis auctoris consilium officiumque referatis.

ID 4.216; IP 2.121 to questio est only

² excisiosissime LRXWDBP; exciosissime C²L²SN²ZO²QA; exciosissime CNO

³ Adm- CRSWNPZT; Am- BOHQA

⁴ in- ss N

12

Augustinus de unitate baptismi¹, libro ii. Canonicam scripturam aliis preponendam²

Quis³ nesciat sanctam⁴ scripturam canonicam tam ueteris quam noui testamenti certis suis terminis contineri, eamque omnibus posterioribus episcoporum litteris ita preponi, ut de⁵ illa omnino dubitari et disceptari non possit, utrum uerum uel utrum rectum sit, quicquid in ea scriptum constiterit esse. Episcoporum autem litteras que post confirmatum canonem uel scripture sunt, uel scribuntur, et per sermonem [fo.149ra] forte sapientiore cuiuslibet in ea re peritioris, et per aliorum episcoporum grauiorem auctoritatem, doctioremque prudentiam et per concilia⁶ licere reprehendi, si quid in eis forte a ueritate deuiatum est.

ID 4.227 as CB Varia IC 2d; D 9 c 8

¹ unitate baptismi CRXWNBHTA; unitate baptismo Z²; unico baptismo Z

² Canonicam - prep. CRSWNB; om. ZTOHQA

³ Quis CRWNBZTHQ; Quas OA

⁴ sanctam CRWNBZTHQ; om. OA

⁵ corr. fr. inde H

⁶ -ilia CRNBZTQA; -ilio H

13

Augustinus in libro de¹ baptismo paruulorum. Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit²

Vbi enim de re obscurissima disputatur, non adiuuantibus diuinarum scripturarum³ certis⁴ clarisque documentis, cohibere se debet humana presumptio, nichil faciens in alteram partem declinando.

ID 4.233

¹ supersc. H

² Vt - fuerit CRSWNB; om. but cf c 14 ZTOHQA

³ diu. scr. ss Q

⁴ certis CRSNB; ceterisque W; ceteris ZTOHQA

14

Idem. Ne quis contempta ueritate consuetudinem sequatur¹

Qui contempta ueritate presumit consuetudinem sequi, aut circa fratres inuidus² est, et malignus quibus ueritas reuelatur, aut circa Deum³ ingratus est, inspiratione cuius ecclesia eius instruitur. Nam Dominus in euangelio, Ego sum, inquit, ueritas. Non

¹ Idem (Item B). Ne quis (ss N) - sequatur CRSWNB; Item de baptismo de consuetudine. Vt non cito iudicetur ubi res obscura fuerit ZTOHQA

² inuidus CRWNBZTHQ; nauidus O; ravidus A

³ Deum CRNBZTOHQ; om. A

dixit, Ego sum consuetudo. Itaque ueritate manifestata, cedat consuetudo⁴. Reuelatione igitur facta ueritatis, cedat⁵ error ueritati, quia et Petrus qui circumcidebat cessit Paulo ueritatem predicanti. Igitur cum Christus ueritas sit, magis ueritatem quam consuetudinem sequi debemus, quia consuetudinem ratio et ueritas semper excedit.

ID 4.234; IP 2.167 from Reuelatione only; D 8 c 6

⁴ Itaque - consuetudo in mg. B

⁵ cedat CXSWNBPZTHQA; celat R

15

Item idem in libro iiii de baptismo. De eodem¹

Frustra, inquit, quidam² qui ratione uincuntur consuetudinem nobis obiciunt, quasi consuetudo maior sit ueritate, aut non sit in spiritualibus sequendum quod³ melius fuerit a Spiritu Sancto reuelatum. Hoc plane uerum est quia ratio et ueritas consuetudini⁴ preponenda est, sed cum consuetudini ueritas suffragatur, nichil oportet⁵ firmiter⁶ retinere⁷.

ID 4.235 as CB Varia IC 4c; D 8 c 7

¹ De eodem CRWNB; om. ZTOHQA

² quidam CLRXS²ZTOHQA; om. S; quidem WNB

³ in add. ZTOHQA, om. CRSWNB

⁴ corr. fr. mans- Z

⁵ ss T

⁶ firmiter CRWNBZTHQ; firmus OA

⁷ corr. fr. teneri Q

16

Aug' in epistola ad Vincentium. Quod contra sentire liceat scriptoribus si aliquid non secundum ueritatem sapuerint¹ [fo.149rb]

Habent² enim³ scripture canonice hunc arguendi morem, ut tanquam omnibus⁴ dicatur, et ad quosdam uerbum perueniat. ITEM IBI⁵. Noli frater contra diuina tam multa, tam preclara, tam indubitata testimonia colligere uelle calumpnias ex episcoporum scriptis, siue nostrorum sicut⁶ Hylarii, siue antequam pars Donati separaretur ipsius unitatis, sicut Cypriani, et Agrippini⁷. Primo quia hoc genus litterarum ab⁸ auctoritate canonis distinguendum⁹ est. Non enim sic leguntur tanquam ita ex eis testimonium proferatur, ut contra sentire non liceat sicubi forte aliter sapuerint¹⁰, quam ueritas postulat. In eo quippe numero sumus, ut non dedignemur etiam nobis dictum ab apostolo accipere. Et si quid aliter sapitis, id quoque uobis¹¹ Deus¹² reuelauit.

ID 4.236 as here; CB Varia II 63 from Noli frater only, cf. above 3.2.10; D 9 c 9 as CB

¹ Quod - sapuerint CRSWNB; om. ZTOHQA

² Habent H

³ enim CRSWNB; etiam ZTOHQA

⁴ omnibus CRNBZTHQ; om. OA

⁵ Ibi CRNBZTOHQA; om. A

⁶ sicut CRWNPZTHQA; siue B

⁷ corr. from Agrippini A

⁸ ab CLWBPZTOHQA; est (expuncted R) RX; om. SND

⁹ distinguendum CRSWNPZTHQ; distinguendum B; distinguendum O; distinguendum A

¹⁰ -erint CRSWNB; -erunt ZTOHQA

¹¹ id quoque uobis repeated and canc. Z

¹² uobis Deus RXWBPZTOHQA; Deus uobis CLS; nobis Deus ND

17

Augustinus in epistola ad Fortunatianum¹. De eodem²

Neque quorumlibet³ disputationes quamuis catholicorum et laudatorum hominum uelut scripturas canonicas habere debemus, ut nobis⁴ non liceat salua honorificentia que illis debetur hominibus aliquid in eorum scriptis improbare atque respuere, si forte inuenerimus quod aliter⁵ senserint, quam ueritas habet, diuino adiutorio uel ab aliis⁶ intellecta uel a nobis. Talis ego sum in scriptis aliorum quales uolo esse intellectores meorum.

ID 4.237; D 9 c 10

B VIII

⁷DE PRIMATV ROMANE ECCLESIE⁸

- ⁹i. De primatu apostolice sedis
- ii. Quod Gloria in excelsis Deo in cena Domini sit dicenda, et apostolico pallio utendum
- iii. Quod papa a nemine redargui possit, nisi a fide deuiare deprehendatur
- iiii. Item de primatu Romane sedis
- ¹⁰v. De episcopis uel presbiteris¹¹ de ministerio superbientibus
- vi. De eo¹² qui ab apostolica sede falsam detulerit epistolam
- vii. Pactum constitutionis imperatoris primi Hludouici cum Romanis pontificibus [fo.149va]
- ¹³viii. Constitutio primi Henrici et primi Otonis cum Romanis pontificibus
- viii. Quod apostolice sedis pontifex a nemine sit iudicandus

¹ Fortunatianum CRDPZTHQ; Fortunatum SA; Fortunacium WN; ? B; Fortunatum O

² De eodem CRSWNB(*before* Augustinus)P; *om.* ZTOHQA

³ *corr. fr.* qualibet S

⁴ nobis CRSNBZTOQA; uobis H

⁵ quod al. *repeated* R

⁶ aliis CRSWNBZJTO²; aliquibus H; aliquis OQA

⁷ *heading and capitulatio om.* ZTOHQA, in CRSWN[DM]BP

⁸ De - eccl. *om.* DMP

⁹ DM *omit titles i and ii*

¹⁰ DMP *omit whole title*

¹¹ ep. uel pr. CRSWN; pr. uel ep. B

¹² eo CRSWNDP; his B

¹³ *after tit. viii* P

1¹

Agato papa omnibus episcopis. De primatu apostolice sedis²

Sic omnes apostolice sedis sanctiones accipiende sunt, tanquam ipsius diuini Petri uoce firmate.

ID 4.238, cf CB Varia II 27; IP 2.101; D 19 c 2

¹ *om.* DM

² ap. sedis CLRXSN; sedis ap. WBP; Romane ecclesie TOHQABoDl; De - sedis *om.* Z; decima (*corr. to nona*) pars *add.* H mg.

2¹

¹ *om.* D

Nicholaus Radulfo Bituricensi archiepiscopo² Quod Gloria in excelsis Deo in cena Domini sit dicenda, et apostolico pallio³ utendum⁴

Porro Gloria in excelsis Deo ab⁵ episcopis in cena Domini inter missarum sollempnia more nostro⁶ dicenda est. Pallio uero apostolico eadem die uti illis est licitum, quibus est ab apostolica sede permissum.

ID 5.20 as above 1.62.54b; De cons. D 1 c 56

² corr. fr. episcopo NH; inscription before c 3, later transferred to here A

³ est add. N, om. CWRB

⁴ Quod - utendum CRSWNB; om. ZTOHQA

⁵ after corr. N

⁶ ss L²

3¹

Ex gestis Bonefacii martyris legati² Romane ecclesie. Quod papa a nemine redargui possit, nisi a fide deuiare deprehendatur³

Si papa sue et fraterne salutis negligens reprehenditur inutilis et remissus in operibus suis, et insuper a bono taciturnus quod magis officit sibi et omnibus, nichilominus innumerabiles populos cateruatim secum ducit, primo mancipio Gehenne cum ipso plagis multis⁴ in eternum uapulaturus. Huius culpas istic redarguere presumit mortalium nullus, quia cunctos ipse iudicaturus a nemine est iudicandus, nisi deprehendatur a fide deuius, pro cuius⁵ perpetuo⁶ statu⁷ uniuersitas fidelium tanto instantius orat, quanto suam salutem post Deum ex illius incolumitate animaduertunt⁸ propensius pendere.

ID 5.23 as CB Varia II 64; +D 40 c 6

¹ inscription in mg. A, which originally had the inscr. to c 2 here, but marked it for moving back

² sancti add. HBodl, om. CRSWNBZTOQA

³ Quod - deprehendatur CRSWNB; om. ZTOHQA

⁴ plagis multis CRWNPZTHQA; multis plagis B

⁵ pro cuius ss W²

⁶ perpetuo CRWBPZTHQA; periculo ND

⁷ corr. fr. stantis to statim D

⁸ -unt CLXWNBZTO²HQ; aniaduertunt R; adnimadvertunt O; -ant A

4

Augustinus de unico baptismo, libro ii. Item¹. De primatu Romane sedis²

Puto quod sine ulla sui contumelia Cyprianus episcopus Petro apostolo comparatur, quantum attinet ad martyrii coronam. Ceterum [fo.149vb] magis uereri debeo ne in Petrum contumeliosus existam. Quis enim nescit illum apostolatus principatu cuilibet episcopatu preferendum? Sed etiam si distat cathedrarum gratia, una est tamen martyrum gloria. ITEM. Cum Petrus a Paulo posteriore³ corrigitur⁴, et pacis atque unitatis uinculo custodito ad martyrium promouetur, quanto facilius et fortius quod per uniuerse ecclesie statuta firmatum est, uel unius episcopi auctoritati⁵ uel unius prouincie concilio preferendum⁶ est?

ID 5.24 as CB Varia IC 2a-b; +C 2 q 7 c 35

¹ in mg. C

² Item. De -- sedis CRSWNB; om. ZTOHQA

³ corr. fr. abster- Z

⁴ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

⁵ corr. fr. -ate R

⁶ pre- CLRSWBPZT; pro- NDOHQA

5¹

*Ieronimus super Matheum. De episcopis uel presbiteris de ministerio superbientibus*²

Quecumque ligaueritis³ super terram et cetera. Istum locum⁴ episcopi et presbiteri non intelligentes aliquid sibi de phariseorum assumunt supercilio, ut uel dampnent innocentes, uel soluere se⁵ noxios arbitrentur, cum apud Dominum non sententia sacerdotum sed reorum uita queratur.

ID 5.48

¹ om. DMPH

² De - sup. CRSWNB; om. ZTOQA

³ -eritis CRWBZTQA; -eris N

⁴ ubi add. B, om. CRSWNZTA

⁵ ss R

6

*Ex capitulis Karoli imperatoris. De eo qui ab¹ apostolica sede falsam detulerit epistolam*²

In memoriam beati Petri apostoli honoremus sanctam Romanam et apostolicam sedem, ut que nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiastice rationis. Quare seruanda est cum mansuetudine humilitas, et licet uix ferendum ab illa sancta sede imponatur iugum feramus, et pia deuotione³ toleremus⁴. Si uero quod non decet⁵ quilibet siue sit presbiter, siue dyaconus, aliquam perturbationem machinando et nostro ministerio insidiando redarguatur falsam ab apostolica sede detulisse epistolam, uel aliud quod inde non uenerit⁶, salua⁷ fide et integra circa apostolicum humilitate, penes episcopum sit potestas utrum eum in carcerem, aut in aliam detrudat custodiam. usque quo per⁸ epistolam aut per idoneos sue partis legatos apostolicam [fo.150ra] interpellat⁹ sublimitatem, ut potissimum¹⁰ sua sancta legatione dignetur decernere, quod¹¹ de talibus iusto ordine lex Romana statuatur¹² definire, ut et is¹³ corrigatur, et ceteris modus imponatur.

ID 5.50 as BD 1.220, cf above 3.2.23, below 27.4; +D 19 c 3

¹ ab CRSWNP; om. B

² Ex -- imp. De -- epistolam CRSWNP; De eo -- epistolam B; De eo si quis ab apostolico falsam detulerit (det. fal. Q) epistolam. Ex capitulo (-ulari Z) Karoli imperatoris ZTOHQA

³ corr. fr. toleratione X²

⁴ -emus CLRXSWB²PZTOHABodl; -amus NDBQ

⁵ decet CRSWNBZ; dicet JTOHQ; licet A

⁶ euen- Q

⁷ salua CRWNBZHQBodl; salita TOA

⁸ ss C

⁹ -et CRNBZTOHQ; -at A

¹⁰ subl. ut pot. repeated R

¹¹ quod CLRNWB; quid SZTOHQA

¹² statuatur LRXSWNBZTHQA; statuit C

¹³ is CRSWNBZTOBodl; his HQA

7

Pactum constitutionis imperatoris primi Hludouici¹ cum Romanis pontificibus

Ego Hludouicus imperator augustus statuo et concedo per hoc pactum confirmationis nostre tibi beato Petro principi apostolorum, et per te uicario tuo domno Paschali summo pontifici, et successoribus eius in perpetuum, sicut a predecessoribus uestris² usque nunc in uestra potestate et ditione tenuistis et

¹ regis add. N, om. CWRDZTQA

² uestris CRWDBZTOHQ²A; nostris NQ

disposuistis³ ciuitatem⁴ R.⁵ cum ducatu suo, et suburbanis atque uiculis omnibus et territoriis⁶ eius, montanis ac maritimis, littoribus et portibus, seu cunctis ciuitatibus, castellis, oppidis, ac uiculis, in Tuscie partibus. IDEM. Quando diuina uocatione huius sacratissime sedis pontifex de hoc mundo migrauerit, nullus ex regno nostro, aut Francus, aut Longobardus aut de qualibet gente homo sub nostra potestate constitutus licentiam habeat⁷ contra R. aut publice aut priuatim ueniendi, uel electionem faciendi, nullusque in ciuitatibus uel territoriis ad ecclesie beati Petri apostoli potestatem pertinentibus aliquod malum propter hoc facere presumat, sed liceat Romanis cum omni ueneratione et sine qualibet perturbatione⁸, honorificam suo pontifici exhibere sepulturam, et eum quem diuina inspiratione et beati Petri intercessione omnes Romani uno consilio atque concordia sine aliqua promissione ad pontificatus ordinem elegerint, sine⁹ qualibet ambiguitate uel contradictione, more canonico consecrare. Et dum consecratus fuerit, legati ad nos uel ad successores nostros reges Francorum [fo.150rb] dirigantur, qui inter nos et illum amicitiam et caritatem ac pacem sociant.
ID 5.51 as CB Varia II 103; D 63 c 30

³ -istis CRWNBZTH; -isti OQA

⁴ om. O

⁵ R. CRWNB; Rom' S; Romanam ZTOHQA

⁶ -oriis CRSNBZTQA; -orii H

⁷ lic. hab. CRWNBZTOHA; lic. hab. Z

⁸ et sine qualibet pert. in mg. Z

⁹ sine CRNBZTOHQ; si A

8

Constitutio primi Henrici¹ et primi Otonis cum Romanis pontificibus

Vt nullus missorum nostrorum cuiuscumque impeditionis argumentum componere² in electione³ Romani pontificis audeat, omnimodo prohibemus. ITEM⁴. In electione Romanorum pontificum neque liber, neque seruus, ad hoc uenire presumat, ut illis Romanis quos ad hanc electionem per constitutionem sanctorum patrum antiqua admisit⁵ consuetudo aliquod faciat impedimentum. Quod si quis contra hanc nostram constitutionem⁶ presumpserit, exilio tradatur.

ID 5.52 as CB Varia II 104; D 63 c 32 (Palea, but in first version)

¹ H- ss Z

² lacuna follows in C

³ -ione CR²XSWDPZTHQA; -ioni RN

⁴ ITEM CRNBZTOHQ; lacuna A

⁵ admisit CRSWNPZTOH²QA; amisit BH

⁶ constitutionem CRSWNBZTOQA; consuetudinem H

9

Nicholaus Michaheli imperatori. Quod apostolice sedis pontifex¹ a nemine sit iudicandus²

Nicholaus seruus seruorum Dei, piissimo et dilectissimo filio Michaheli³ a Deo dilecto⁴ semper augusto. Hunc autem diuina inspiratione non uos⁵ pigebit nec⁶ nobis⁷

¹ -ex CWNBP; -ici R

² Nicholaus Mich. imp. Quod - iud. CRWNB; om. ZTOHQA

³ corr. fr. -aeli R

⁴ dilecto RXSWNDBPZTHQA; dilectissimo CL

⁵ uos CRSWNB; nos ZTHQA

⁶ ss A

⁷ nobis C(? after corr.)RWDBZTHQA; uobis N

impossibile erit ostendere uobis⁸ si tamen audire uelitis, non posse quemquam rite ab his qui inferioris dignitatis uel ordinis sunt iudiciariis⁹ submitti¹⁰ diffinitionibus. Siquidem tempore Dyocletiani¹¹ et Maximiani augustorum Marcellinus episcopus urbis Rome qui postea insignis martyr effectus est¹² Deo compulsus est a paganis ut templum eorum ingressus grana thuris super prunas imponeret¹³. Cuius rei gratia collecto numerosorum concilio episcoporum et inquisitione facta hoc idem pontifex se egisse confessus est, nullus tamen eorum proferre sententiam ausus est, dum ei¹⁴ sepissime omnes perhiberent¹⁵, Tuo ore iudica causam tuam, non nostro iudicio¹⁶. ET ITEM. Noli audiri¹⁷ in nostro iudicio, sed collige in sinu tuo causam tuam. Et rursus. Quoniam ex te [fo.150va] inquit iustificaberis, aut ex ore tuo condempnaberis. Et iterum dicunt, Prima sedes non iudicabitur¹⁸ a quoquam. ITEM IN EADEM. Sed et¹⁹ cum quidam tempore quodam contra Syxtum papam temptassent quedam mali rumoris²⁰ obicere, et in concilio cui Valentinianus²¹ augustus intererat²², dictum fuisset non licere²³ aduersus pontificem sententiam dare, surrexit idem protinus imperator, et in arbitrio prefati pontificis tribuit iudicare iudicium suum. Etenim nullus pontificum minorum uel inferiorum urbium subactus iudiciis inuenitur. ITEM IN EADEM. In tantum autem hanc presumptionem sancti patres apud Calcedonam detestati sunt, ut Dyoscorum Alexandrinum antistitem inter cetera iccirco potissimum sine ulla restitutione dampnauerint, quia ponens in celum os suum, et lingua eius transeunte super terram, excommunicationem in sanctum papam Leonem dictauit, ita ut in sententia contra ipsum prolata hoc uideantur memorare precipue dicentes, Quoniam secundus²⁴ excessus²⁵ priorem²⁶ iniquitatem²⁷ ualde transcendit. Presumpsit enim excommunicationem dictare aduersus sanctissimum et beatissimum archiepiscopum magne Rome Leonem. Numquid inquisitionem fuisse factam patet²⁸, utrum iuste an iniuste Dyoscorus²⁹ ipsam excommunicationem dictasset? Non plane, sed absque omni controuersia³⁰ hoc in eo multati sunt, quia cum esset inferior potioem quibuslibet conatus est lacescere iniuriis, teste Anatholio Constantinopolitano presule, qui dicit, Propter fidem non est dampnatus Dyoscorus, sed quia excommunicationem fecit³¹ domno archiepiscopo Leoni.

⁸ uobis CRWNBZH; nobis TOQA

⁹ -aribus CRWNPZTHQA; -alibus B

¹⁰ submitti CRNBZTOHQ; sumita A

¹¹ corr. fr. -ano N

¹² a add. B, om. CRWNPZTHQA

¹³ -eret CXSWNBPZTHQA; -ere R

¹⁴ ei CRNBZTOHQ; eis A

¹⁵ per- CRWNZTHQA; pro- BP

¹⁶ non nostro iudicio] corr. in mg. fr. iudica X²

¹⁷ corr. fr. -ire R

¹⁸ iudicabitur C²LWBZTOHQ; iustificabitur RXSNDP; ? C

¹⁹ et CRNBZTOHQ; om. A

²⁰ after corr. R

²¹ ualente manus Q

²² aug. int. CRNPZTHQA; augusius int. W; int. aug. B

²³ licere CRSWNBHTA; liceret Z

²⁴ corr. fr. suos R

²⁵ excelsus W

²⁶ an erasure follows in H

²⁷ -atem CRWNBZTHQ; -ate OA

²⁸ patet CRSWNB; om. ZTOHQ

²⁹ sed quia add. and canc. N

³⁰ -tro- supersc. B

³¹ ss after Leoni X²

ID 5.8 as CB Varia 2.35; IP 4.6-7; +D 21 c 7 (to iudiciis inuenitur), +D 21 c 9 (from In tantum autem), but +D 21 c 8 has central section of letter, omitted here

B IX

DE EPISCOPIS³²

- ³³; ³⁴
i. De ordinationibus³⁵ que precio³⁶ uel precibus [fo.150vb] uel obsequio
facte sunt euacuandis
- ii. Ne contra uoluntatem metropolitani principis imperio quilibet
ordinetur episcopus
- iii. Quod dyaconus et presbiter in episcopos possint ordinari. Similiter et
subdyacones³⁷ exigente³⁸ necessitate
- iiii. Concilium uniuersale non nisi necessitate faciendum
- ³⁹v. Quod nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur
- ⁴⁰vi. De appellationibus
- vii. De eodem
- viii. Vnde supra
- viii. Item de eodem
- x⁴¹. Nullum ante inscriptionem effici criminosum, et ne de⁴² se confessi
de⁴³ aliis⁴⁴ credantur
- ⁴⁵xi. Quod si quis ecclesiastico ordine excommunicatus⁴⁶ fuerit et⁴⁷
communicauerit se ipsum dampnat
- xii. Vt nullus episcopus nisi cum⁴⁸ consilio episcoporum et principis in
hostem ire debeat
- xiii. De eodem
- xiii. De eo qui ex monacho⁴⁹ factus fuerit episcopus
- xv⁵⁰. De honore sacerdotibus exhibendo
- xvi⁵¹. Ne⁵² in una ciuitate duo ordinentur episcopi
- xvii. De unitate ecclesie
- xviii. De eodem
- xviii. De⁵³ episcopis ad iudicium non cogendis⁵⁴

³² De ep. CRSWV; De primatis LH(upper mg.); De ep. in upper mg. ZTO ; om. XNDMBP

³³ capitulatio om. ZJTOGHQA, in CLRXSWNDMBVP

³⁴ All numbers added by a later hand V

³⁵ Corr. fr. ordinibus V

³⁶ preciperio L

³⁷ subdiacones CLXND² MV; dyacones RD; subd' S; subdiaconus WBP

³⁸ exignte M

³⁹ DM omit whole title

⁴⁰ no. om., so now one out, X; cc. vi-viii over an erasure V²

⁴¹ viii repeated, throwing all numbers one out N

⁴² ss V

⁴³ after corr. L; ss D

⁴⁴ ne de - aliis] nisi de se confessus fuerit de aliis non M

⁴⁵ DM omit whole title

⁴⁶ ex- ss V

⁴⁷ fuerit et CLRXWNBV; om. S

⁴⁸ cum CLRSWNMB; om. V

⁴⁹ moncho L

⁵⁰ no. omitted, now two out N

⁵¹ xiii repeated, now three out N

⁵² De N

- xx. Vt nullus episcopus pro ciuili uel criminali causa apud quemlibet iudicem producat⁵⁵
- ⁵⁶xxi. Vt nullius⁵⁷ ordinis clericus tabolizet
- xxii. Vt nullus quemlibet excommunicet antequam causa examinetur
- xxiii. De excellentia sacerdotali

⁵³ Ne L⁵⁴ D cogendis as distinct title N⁵⁵ iud. prod.] iudicetur M⁵⁶ Whole title at foot of leaf W⁵⁷ nullius CRSWMBP; nullus V1¹

Decreta² Gregorii VII³. cp. xi⁴. De ordinationibus⁵ que precio uel precibus uel obsequio facte⁶ sunt euacuandis⁷

Ordinationes que⁸ interueniente precio, uel precibus⁹, uel obsequio¹⁰ ea intentione impenso alicui persone, uel que non communi consensu cleri¹¹ et populi secundum canonicas sanctiones fiunt et ab his ad quos consecratio pertinet¹² non¹³ comprobantur, falsas esse diiudicamus¹⁴, quoniam qui taliter¹⁵ ordinantur, non per ostium intrant¹⁶ id est per¹⁷ Christum, sed ut ipsa ueritas testatur, fures et latrones sunt¹⁸.

ID 5.81; C 1 q 1 c 113

¹ N has no c. nos. throughout section² -eta CLRWNMBPZJTOGHQA; -etum SV³ VII om. W⁴ lxi L; xxi G⁵ ordinationibus CLRSWNMBP; ordinibus V⁶ repeated and canc. V⁷ De - euacuandis CLRSWNMBVP; om. ZJTOGHQA; x pars add. H mg.⁸ ex add. V, om. CLRSWNMBPZJTOGHQA⁹ fiunt add. and canc. Q¹⁰ uel add. and canc. Q¹¹ cleri CLRSWNMBVZJTOGHQ²; celeri Q; clerici A¹² Short erasure follows in O¹³ add. ss Q¹⁴ -ca- ss Q¹⁵ qui tal. CLRSWNMBVZJTOGHA; tal. qui Q¹⁶ After corr. V¹⁷ per CLRSWNMBVZJTOGHA; om. N¹⁸ et latrones sunt LRXSWNMBVPQ; ac latrones sunt C; sunt et latrones ZJTOGHA

2

Canones Parisiaci¹ sub [fo.151ra] Hludouico imperatore. Ne contra uoluntatem metropolitani principis imperio quilibet ordinetur episcopus²

Quia in aliquibus consuetudo prisca negligitur³ ac⁴ ⁵decreta canonum uiolantur, placuit iuxta antiquam consuetudinem ut⁵ decreta canonum⁶ seruentur. Nullus ciuibus⁷ inuitis ordinetur episcopus, nisi quem populi et clericorum electio plenissima

¹ corr. fr. -iciaci O² Ne - episcopus LRXSWNMBVP; om. ZJTOGHQA³ -glitur N⁴ corr. fr. a Q⁵ decreta - cons. ut interlined M⁶ dec. can. after consuet. but marked for corr. Q⁷ -bus ss V

quesierit⁸ uoluntate. Non principis imperio, neque per quamlibet conditionem⁹ contra metropolitani¹⁰ uoluntatem¹¹ uel episcoporum comprouincialium¹² ingeratur¹³. Quod si per ordinationem¹⁴ regiam honoris istius culmen peruadere aliquis¹⁵ nimia temeritate presumpserit a comprouincialibus¹⁶ loci ipsius¹⁷ episcopis¹⁸ recipi penitus¹⁹ nullatenus²⁰ mereatur, quem indebite ordinatum agnoscunt. Si quis²¹ de prouincialibus²² recipere contra interdicta presumpserit²³, sit a fratribus omnibus segregatus et ab ipsorum omnium caritate semotus. Nam de anteactis ordinationibus pontificum ita conuenit obseruare, ut metropolis cum suis comprouincialibus²⁴ episcopis uel quos uicinos episcopos eligere uoluerit, in loco ubi²⁵ conuenerit²⁶ iuxta antiqua statuta canonum omnia communi consilio²⁷ et sententia decernantur²⁸.

ID 5.123; IP 3.9 has Si per ordinationem - caritate semotus only; D 63 c 5 as IP

⁸ -erit CLRSDWDMNBVPZJTOGHQ; -eri A

⁹ quamlibet conditionem CLRSDWDMNBVPZJTOGHQ; qualibet conditione A

¹⁰ metropolitani CLRSDWDMNBVP; metropolis ZJTOGHA; metropol' Q

¹¹ met. uol. CLRSDWDMNBVPZJTOGHQA; uol. met. S

¹² -a- ss N; *corr. fr.* -ilialium M; comprouintium G

¹³ *corr. fr.* ingrediatur Q

¹⁴ *corr. fr.* ordinem V

¹⁵ -uis ss V

¹⁶ prouincialibus G

¹⁷ ipsius CLRSDWDMNBVPZJTOG; illius WHQA

¹⁸ -opis CLRSDWDMNBVPZJTOGQ(*before* loci)A; -opi WH

¹⁹ penitus CLRSDWDMNBVPZJTOGHA; *om.* SQ

²⁰ nullatenus CLR²SWBVPZJTOGHQA; *om.* RXDN; non D² M

²¹ autem *add.* S, *om.* CLRXWNBVPZJTOGHA

²² prou- LRSWNBVPZJTOGHQ; comprou- CM

²³ -sump- *repeated and canc.* Z

²⁴ -ibusus A

²⁵ ss M

²⁶ *corr. fr.* cumu- O

²⁷ *corr. fr.* -cilio R

²⁸ decernantur LRXSWNBVPZJTOGHQ; depriuantur M; ? C

2A¹

Item ex decretis Leonis pape. De electione summi sacerdotis

Cum ergo² de summi sacerdotis electione³ tractatur⁴ ille⁵ omnibus preponatur quam⁶ cleri plebisque⁷ consensus concorditer postulauerit, ita ut si in aliam⁸ forte personam⁹ partium se uota diuiserint, metropolitani iudicio is¹⁰ alteri preferatur qui maioribus et studiis iuuatur et meritis. Tantum ut nullus inuitis et non petentibus¹¹ ordinetur, ne¹² ciuitas¹³ episcopum non optatum aut contempnat aut oderit, et fiat minus religiosa quam [fo.151rb] conuenit, cui non licuerit habere quem uoluit.

ID 5.347 as above 1.43.22; IP 3.6; cf D 63 c 36 var.

¹ CLRXSNV *only; om.* WDMBPZJTOGHQA. iii CLRX; *no no.* SV; C *illegible for most of text of this c.*

² ergo CLRXNV; *om.* S

³ *el. before* summi S

⁴ tractatur LRXSN; traditur V

⁵ modis *add.* S, *om.* LRXNV

⁶ quam CLRXN; quem X²SV

⁷ plebisque CRXSNV; quibusque L

⁸ aliam *in marked for reversal* S

⁹ forte pers. CLRXNV; per. forte S

¹⁰ iudicio is CRXNV; iudicio his L; iudicis S

¹¹ petentibus CRXSV; penitentibus LN

¹² ne CLRXSV; ut N

¹³ et *add.* L, *om.* CRXSNV

2B¹*Item eiusdem²*

Nulla ratio sinit³ ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sunt electi, nec a plebibus expetiti⁴, nec a⁵ comprouincialibus⁶ episcopis cum metropolitani iudicio consecrati. Vnde cum sepe questio de male accepto⁷ honore nascatur, quis ambigat nequaquam, et⁸ ab istis essetribuendum, quod non doceatur esse collocatum⁹.

ID 5.65 cf BD 1.11a

¹ CLRSXNV only; om. WDMBPZJTOGHQA; iiii CLRX; no no. SV

² eiusdem CRSNV; eisdem L

³ corr. fr. fuit L

⁴ expetiti C²LRNV; expetiti C; sunt expetiti S

⁵ clericis add. X

⁶ comprou- CRSNV; prou- L

⁷ accepto CRXSNV; excepto L

⁸ et CRXSNV; om. L

⁹ collocatum LRXN; collatum CSV

2C¹*Item ex decretis Celestini pape. Vt nullus inuitis detur episcopus*

Nullus inuitis detur episcopus. Cleri² plebisque et ordinis consensus et desiderium requiratur³. Tunc alter de altera eligatur⁴ ecclesia, si de ciuitatis ipsius clericis⁵ cui est episcopus ordinandus nullus dignus euenire poterit⁶ non credimus potuerit inueniri⁷. Primum enim illi reprobandi sunt, ut eis aliqui de alienis ecclesiis merito uel referantur⁸.

ID 5.61 as BD 1.7a; IP 3.7; D 61 c 13a

¹ CLRXSNV only; om. WDMBPZJTOGHQA; v CLRXV; no no. S

² corr. fr. clerici to nisi cleri X²

³ requiratur CLRN; queratur S; requirat V

⁴ eligatur CLRXNV; queratur S

⁵ clericis CLRXNV; clero S

⁶ euenire poterit LRXNV; quod euenire C(over erasure)X²; quod euenire poterit L²; quod euenire posse S; euenire poterit quod V³

⁷ -iri CLRXSV; -eri N

⁸ merito uel referantur LRXNV; merito preferantur CX²; merito uel pref. L²R²V³; uel merito pref. S

3¹

Ex Beneuentana synodo Urbani pape, cp. i.² Quod³ dyaconus et presbiter in episcopos possint⁴ ordinari. Similiter et subdyacones⁵ exigente necessitate⁶

Nullus in episcopatum⁷ deligatur⁸ nisi in sacris ordinibus religiose uiuens⁹ inuentus est¹⁰. Sacros¹¹ autem ordines¹² dicimus¹³, diaconatus¹⁴, presbiteratus. Hos siquidem

¹ vi CLRXV; iii S

² cap. i CLRWSNBVPZTOGHQA; om. V

³ d' add. and canc. W

⁴ -int CLRXSWNMB; -unt V

⁵ -ones CLRXDMBVP; subd' S; -onus W; -oni N

⁶ Quod (de add. and canc. W) – ex. necessitate (necessitate ex. N) CLRSWNMBVP; om. ZJTOGHQA

⁷ -atum CLRSNDMBVPZJTOGHQA; -atu W

⁸ deligatur CLRXSWNBVPZJTOGHQA; eligatur L²MB²G²

⁹ rel. uiu.] uiu. rel. marked for reversal Q

¹⁰ est CLRWNBVPZJTOHQ; sit S

¹¹ Sacros CLRSWNMBVPZJTH²A; Sacerdos H²Q

¹² in mg. C

¹³ ord. dic. CLRSWDMNBVPZJTOGA; dic. ord. HQ

¹⁴ et add. Q, om. CLRSWNMBVPZJTOGHA

solos¹⁵ primitiua legitur habuisse ecclesia¹⁶. Super his solis, preceptum apostoli habemus. Subdiacones uero quia et ipsi altaribus administrant¹⁷, opportunitate exigente concedimus, sed¹⁸ rarissime, si tamen spectate¹⁹ sint religionis²⁰ et scientie. Quod ipsum non sine Romani²¹ pontificis, uel metropolitani licentia²².

ID 5.72b (5.378A); IP 3.5b; D 60 c 4

¹⁵ solos CLRSWDMBVPZJTOGHQA; solus N

¹⁶ leg. hab eccl. CLRSWDMNBVP; leg. eccl. hab. ZJTOGHABodl; eccl. leg. hab. Q

¹⁷ ministrant G

¹⁸ tamen add. M, om. CLRSWNBVPZJTOGHQA

¹⁹ spectate CRSWDMNVPZJTOGHQA; exspectate L; specspectate X; expectate B

²⁰ sint (sunt V) rel. CLRSWMNBVPZJTOHA; rel. sint Q

²¹ -ane M

²² corr. fr. scientia V¹; fiat add. DM, om. CLRXSWNBVPZJTOGHQA

4¹

Concilium uniuersale non nisi necessitate faciendum. Ex concilio Affricano, cp. xlii²

Placuit ut non³ sit ultra fatigandis fratribus uniuersalis necessitas, sed quotiens [fo.151va] exigerit⁴ causa communis, id est si totius Affrice undecumque ad hanc sedem de hac re date littere⁵ fuerint, congregandam esse synodum⁶ in ea prouincia ubi opportunitas persuaserit. Cause autem que⁷ communes non⁸ sunt, in suis prouinciis iudicentur.

ID 5.163 as BD 1.53

¹ vii CLXV; vi R; iv S (which numbers as text from here to end)

² Conc. - fac. Ex - xlii (xviii P) CLRWDPNPZJTOGHQA; Conc. - fac. S; Ex - xlii. Conc. - fac. MBV

³ ss D

⁴ exigerit CLRXSNDMQ; exegerit C²WBVPZJTOGHA*

⁵ date lit. CLRXWNBVPZJTOGHQA; lit. date SDM

⁶ after corr. N

⁷ que CLRSWDMNBVPZJTOGHQA*; om. OA

⁸ ss C

5¹

Quod² nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium inuitetur. Ex decretis³ Iulii pape orientalibus episcopis missis, cp. xviii⁴

Nullus episcopus extra suam prouinciam ad iudicium deuocetur, sed uocato eo⁵ canonice⁶ in loco omnibus⁷ congruo tempore synodali⁸ ab omnibus comprouincialibus episcopis audiatur⁹, qui concordem super eum canonicamque proferre debent¹⁰ sententiam. Quia si¹¹ hoc minoribus¹² tam de¹³ clericis quam de¹⁴ laicis concessum est, quanto magis de episcopis seruari¹⁵ conuenit? Nam si¹⁶ ipse metropolitanum aut

¹ om. DM; vii CR; viii LV

² Quod CRSNBVPZJTOGHQA; Vt L

³ decretis CLRXWNBVP; dec' ZJO; decr' T; decreto HQA

⁴ Ex - xviii. Quod - inu. V; Quod - inu. only S

⁵ eo CLRSWBVPZJTOGHQA; om. N

⁶ after loco Q

⁷ omn. loc. marked for reversal G

⁸ corr. fr. sidonali N; uel congregatio add. V³ mg.

⁹ corr. fr. -eatur L

¹⁰ prof. debent C²LR²BVPZJTOGHQA; prof. C; prof. debere RXN; debent prof. S; prof. debeant WQ

¹¹ si CLSWNBVPZJTOGHQA; nisi RXT

¹² minoribus CLRXSNBPZJTOGHQA; moribus W

¹³ de obscured, possibly erased C, expuncted L

¹⁴ de L (before expunction)RXSNBVPZJTOHQA; lacuna, perhaps after erasure C; om. L²W

¹⁵ -ari CLRXWNBVPZJTOHQA; -are SP

¹⁶ ss Z

iudices suspectos habuerit aut infestos¹⁷ senserit, apud primatem dyoceseos, aut apud Romane sedis pontificem iudicetur.

ID 5.280 as BD 1.170

¹⁷ hab. aut inf. (infestos LO) CLRSWNVZJTOGHQA; om. BP

6¹

*Excepta² de legibus Theodosianis, quas interpretatur Paulus, cp.xxx³. De
appellationibus⁴*

Propter superfluum⁵ appellatorum licentiam ne⁶ in⁷ retractandis⁸ uel reuocandis⁹ sententiis liberum habere arbitrium¹⁰ uiderentur, et tempora appellationis, et pene constitute¹¹ sunt, ut quicumque apud iudicem qui causam eius audiuit appellare¹², et ad¹³ alium iudicem prouocare uoluerit, infra quinque dies appellet¹⁴ et in¹⁵ ipsis¹⁶ quinque diebus ad iudicem¹⁷ ad quem prouocauerit sine¹⁸ aliqua dissimulatione perueniat, et ipse dies¹⁹ in quo²⁰ accepit litteras in his quinque²¹ diebus specialiter²² computetur. Quod si longius iter²³ sit, exceptis his quinque diebus spacium dierum quo iter agi possit computetur²⁴.

ID 5.281; IP 4.127; C 2 q 6 c 22 as enlarged in later form

¹ viii CRX; viiii LV

² Excepta CLRWMBPOHQA; Excerpta VZJTG

³ cp. xxx CLRXWMDM; xxxv C²R²VPZJTOGHQA^{*}; om. B; Exc. - xxx om. S

⁴ De appellationibus CLR(mg.)SWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁵ superfluum C²LR²SNBPV²ZTOHA; superbiam RX; om. V; ? C

⁶ ne CLRSWNMVPZJTHQA; om. O

⁷ i- ss D

⁸ retractandis CLRXWNMBVZGHQ^{*}; tractandis SP; retractandis JO; retractendis TA

⁹ uel reu. om G

¹⁰ lib. hab. arb. CLRSNMBPZJTOGHQA; hab. lib. arb. W; lib. arb. hab. V

¹¹ corr. fr. -tue H

¹² lacuna follows in J

¹³ ad C²SWNDMBVPZJTHQ^{*}; om. CLRXOA

¹⁴ -et CLRSWDMNBVZJTOHQ; -at A; et ad alium - appellet om. G

¹⁵ his add. ZJTOGHQA, om. CLRSWDMNBVP

¹⁶ ipsis CLRSWNMVPJTOGHQA; ipse Z

¹⁷ appellet add. and canc. M

¹⁸ sine CLRSWDMBVPZJTOGHQA; siue N

¹⁹ ipse dies CLRNBPZHA; om. X

²⁰ quo CLRXSWBVPZJTOGHQA; qua NDM

²¹ corr. fr. quique B

²² specialiter CLRSW?DMNVPZJTOGHQA; spiritualiter B

²³ iter CLRXNMBV²ZJOGHQA; inter SWV; tunc P

²⁴ Quod si - his quinque repeated and canc. M

7¹

Vnde supra² cp.xxxvi³

Ab eo⁴ quo⁵ appellatum est ad eum qui de appellatione [fo.151vb] cogniturus est littere⁶ dimissorie⁷ dirigantur que uulgo epistola appellatur, quarum postulatio et acceptio intra quintum diem ex officio⁸ facienda⁹ est. Ista¹⁰ iam superius sub titulo

¹ viiii CRX; x LV

² Vnde supra CLRSWDMNBVP; De appellationibus ZJ(mg.)TOGHQA (cf c 6)

³ De eodem add. DM

⁴ a add. SV², om. CLRXWNMBVPZJTOGHQA

⁵ quo CLRSWNMBVPJTOHQA; qui Z

⁶ -t- supersc. H

⁷ dimissorie CLRSWNMBVPZJTOGHQ; dimissorie D; diuersorie A

⁸ diem ex. off. repeated O

de¹¹ cautionibus et penis appellationum interpretata est. Qui intra tempora constituta¹² dimissorias non postulauerint, uel acceperint, uel reddiderint¹³, rescriptione ab agendo submouentur¹⁴, et¹⁵ penam¹⁶ appellationis ferre cogentur.
ID 5.282; IP 4.128; C 2 q 6 c 24

⁹ facienda CLRSWDMNBVPZJTOGHQ; facta A

¹⁰ Ista CLRSWNMBVPZJTOGHQA; Sta O

¹¹ ssL

¹² constituta CLRSWDMNBVP; prestituta ZJTOG²HQA*

¹³ redderint V; *corr. from* reddididerint O, *from* redderint A

¹⁴ -entur CLRXSWBVPZJTOGHQA; -eantur NDM

¹⁵ ss M

¹⁶ penam CLRXSWMBVPZJTOGHQA; pena ND

8¹

Item de eodem² cp. xxxvii³

Quicumque non confidentia⁴ iuste cause sed causa afferende⁵ more ne contra eum sententia proferatur appellauerit, uel si⁶ de⁷ facto suo confessus ne addicatur appellare uoluerit, huiusmodi appellationes non recipiuntur⁸. ITEM⁹. Quotiens post auditam causam iudici possessor¹⁰ appellat,¹¹ fructus possessionis¹² de¹³ qua agitur dum sequende audientie euentus in¹⁴ dubium est merito sequestrantur. Nam si petitor¹⁵ appellauerit, hoc ab eo non potest postulari, quia¹⁶ non potest sequestrari quod non habet, si propter predia urbana uel mancipia appellatur, possessiones eorum¹⁷ uel mercedes¹⁸ uectura¹⁹ etiam si de nauis agatur deponi solent²⁰.

ID 5.283-4; IP 4.129-30; C 2 q 6 cc 25-6

¹ xi LV; x R; viii X (*which numbers as text from here*); ? C

² Item de eodem CLRXSWDMNBVP; *om.* ZJTOGHQA

³ cp. xxxvii CRWDMNVPZJTOGHQA; xxxviii L; *om.* SB

⁴ fiducia O; con- *supersc.* H

⁵ aff- CRXWDMNBVPZJTOGHQA; off- L; auf- S; afferende M

⁶ uel si CLRSWMNBVPZJTHQA; *om.* O

⁷ ss N

⁸ *corr. from* recipuntur A

⁹ Item CLRSWDMNBVPA; *om.* ZJTOGHQ *which begin new canon here*

¹⁰ possor Z

¹¹ ut *add.* B, *om.* CLRSWDMNVPZJTOGHQA

¹² fr. poss. *repeated* V

¹³ ss D

¹⁴ an G

¹⁵ si pet. CLRSWDMNBVPZJTOGHA; pet. si Q

¹⁶ *corr. fr.* qui V²

¹⁷ *corr. fr.* uero D, ss M

¹⁸ -edes C?LRXSWDMNBVPZJTOGHQ(*which adds and canc. uel*)A

¹⁹ uect- CLRSWDMNVPZJTOGHQA; uet- B

²⁰ solent CLRSWDMNPZJTOGHQ; ? B; solet V; csolent A

9¹

Item unde supra² cp. xxxviii³

Omnimodo preuidendum⁴ est ut quotiens iniusta appellatio pronuntiatur⁵, sumptus quos dum sequeretur aduersarius impendit reddere cogatur, non simplos sed quadruplos.

¹ xi R; xii LV

² Item unde supra CLRXSWBVP; Vnde supra ND; Item de eodem. Vnde supra M; *om.* ZJTOGHQA

³ xxxviii RWNMB?VZJTOGHQA; xxxviii L; *om.* S; xxx P; ? C

⁴ preuidendum CLRSWDMNBVP; puniendum ZJTOGHQABodl

⁵ app. pron. (-tus W) CLRSWNMBPZTOHQA; pron. app. V

ID 5.285; IP 4.131; C 2 q 6 c 27

10¹

De libro nono² earundem legum.³ Nullum ante inscriptionem effici⁴ criminis, et ne de se confessi⁵ de aliis credantur⁶

Ante inscriptionem nemo⁷ efficiatur criminis. Nam inscriptione per ordinem facta tunc a iudice suscipiendus est reus, et custodie cum accusatore tradendus est, ea tamen ratione, ut tam accusati quam accusatoris⁸ dignitas estimetur⁹, et unumquemque ante discussionem¹⁰ ita [fo.152ra] iudex faciat custodire, ut eorum natalis aut¹¹ dignitas¹² patiuntur. Sane hii¹³ qui¹⁴ crimina sua in questione¹⁵ confessi sunt, de aliis si dicere uoluerint, a iudice non credantur, quia iure et legibus constitutum est, ut spontanea professione¹⁶ reus reum¹⁷ non faciat, neque illi de altero credatur, qui se criminis esse¹⁸ confessus est.

ID 5.286; IP 4.68 from Sane hii qui only

¹ xii R; xiii LV; ? C

² nono LRWDMNBVPZJTOGHQ; nouo A; ? C

³ De - leg. om. S

⁴ fi' M

⁵ confeffesi N

⁶ Nullum – credantur (-ant M) CLRSWNDBVP; om. ZJTOGHQA

⁷ nemo CLRWMBVPZJTOGHQA; nullus S

⁸ be add. ss V?

⁹ estim - CLRWNBVPZJTOGHQA; existim- S; corr. fr. patiuntur, with et unumquemque ante – patiuntur in mg. X²

¹⁰ dicuss- D

¹¹ ss V

¹² nat. aut dig.] dig. aut nat. marked for reversal Q

¹³ hii CRSNBHTA; ii Z

¹⁴ in add. Q

¹⁵ questione CLRXWNBVPZJTOGHQA; confessione R²S; inquisitione D

¹⁶ prof- ZN, conf- (ss) M

¹⁷ reus G

¹⁸ ss before crim. D (crim. esse N, esse crim. M)

11¹

Quod² si quis ecclesiastico ordine excommunicatus³ fuerit et communicauerit⁴, se ipsum dampnat. Ex concilio Affricano, cp.xxviii⁵

Item placuit uniuerso concilio, ut qui excommunicatus fuit⁶ pro suo neglectu, siue episcopus quilibet siue clericus, et tempore excommunicationis sue ante audientiam communionem⁷ presumpserit, ipse in se⁸ dampnationis iudicetur protulisse sententiam.

ID 5.314 as BD 1.200; C 11 q 3 c 9

¹ om. DM; ? C; xiiii L; xiii R; xi S

² Quod CLRSWNBVP; om. ZJTOGHQA*

³ ex- ss V²

⁴ communicauerit CLRSWNBVP; communicare presumpserit ZJTOGHQA*

⁵ xxviii RXWNBVPZJTOGHQA; xxvii CL; xviii S. Ex xxviii. Quod - dampnat V

⁶ fuit CLRNBPZJTOGHQA; fuerit XSW

⁷ corr. fr. communem V

⁸ ipse in se CLRSWNBVPZJTOGHQA; in se ipse H

12¹

Quod² nullus episcopus nisi cum³ consilio⁴ episcoporum et principis in hostem⁵ ire debeat⁶. Capitulum Karoli imperatoris⁷

¹ xv L; xiiii R; xii S; ? C

Karolus gratia Dei⁸ rex regnique⁹ Francorum rector, et deuotus sancte ecclesie defensor atque adiutor in omnibus apostolice sedis. Hortatu omnium fidelium nostrorum et maxime episcoporum ac reliquorum sacerdotum consulto, seruis¹⁰ Dei omnibus per omnia¹¹ armaturam portare, uel¹² pugnare, aut in exercitum et¹³ in¹⁴ hostem pergere omnino¹⁵ prohibemus, nisi illis tantummodo qui propter¹⁶ diuinum ministerium missarum scilicet sollempnia adimplenda et¹⁷ sanctorum patrocinia¹⁸ portanda allecti sunt, id est unum uel duos episcopos cum capellanis¹⁹ presbiteris. Et unusquisque princeps unum presbiterum secum habeat qui peccata confitentibus iudicare²⁰ penitentiam possit.

ID 5.332 as BD 1.218

² Quod CLRSWNBVP; Vt DMZJTOGHQA*

³ cum CLRSWDMNBVPZJTOG; om. HQA

⁴ corr. fr. conc- B

⁵ -em N; -es M

⁶ debeat CLRSWDMBVPZJTOGHQA; debet N

⁷ Cap. - imp. Quod - debeat V

⁸ gr. Dei CLRWNBVPZJTOGHQ; Dei gr. S

⁹ regnique CLRSWDMNVPZJTOGHQA; regni B

¹⁰ -uis CLRSMNVPZJTOGHQA; -uus W

¹¹ omnibus G

¹² atque G

¹³ aut S

¹⁴ in CLRSMNVPZJTOGHQA; om. W

¹⁵ omnino CLRSWNBVPZJTOGHQA; omnimodo M

¹⁶ populum (*subs. canc.*) X

¹⁷ et LRXSWMNBVPZJTOGHQA; ac C

¹⁸ corr. fr. patronia D

¹⁹ appellanis O; et add. S, suis add. W, om. CLRXNMBVPZJTOGHQA

²⁰ iudic- CLRXWNBVPZJTOGHQA; indic- SDM

13¹

De eodem². Capitulum eiusdem³

Secunda uice propter ampliorem obseruantiam apostolica auctoritate, et multorum⁴ episcoporum admonitione⁵ instructi, sanctorum quoque canonum regulis edocti⁶, consultu [fo.152rb] uidelicet omnium nobilium nostrorum nosmet ipsos corrigentes, posterisque⁷ nostris exemplum⁸ dantes, uolumus ut nullus sacerdos in hostem pergat, nisi duo uel tres episcopi tantum electione cunctorum propter benedictionem⁹, predicationem, populique¹⁰ reconciliationem, et cum illis electi sacerdotes qui bene populis¹¹ penitentiam dare, missas celebrare, de infirmis curam habere, sacratique¹² olei cum sacris precibus unctionem impendere sciant, et hoc maxime preuidere, ne sine uiatico quis¹³ de seculo¹⁴ recedat¹⁵.

¹ xv R; xvi LV; xiii S: ? C

² eodem CLRSWDNBVP; eadem re ZJTOGHQA

³ cap. eiusdem CLRSWDM(DM add. De eodem again)NVPZJTOHQA; om. B; eiusdem cap. G

⁴ emult- D

⁵ admonitione CLRSWDMNVPZJTOGHA; admotione Q

⁶ after corr. H

⁷ -que ss Z

⁸ exempla G

⁹ et add. S, om. CLRWMDNBVPZJTOHA

¹⁰ -que ss O

¹¹ populis CLRSWDMNBVPZJTGHA; om. OA

¹² sacratique CLRSWDMNBVPZJTOGHQ; sacratisque A

¹³ quis before sine L, not CRSWMNBVPZTOGHQA

¹⁴ seculo CRSWMNBVPZJTGHA; secundo OA

¹⁵ recedat CLRWMBVPZJTOGHQA; procedat S

ID 5.333 as BD 1.219

14¹

De eo qui ex monacho factus fuerit episcopus. Ex concilio apud Alteum². cp. xxxvi³
 Statutum⁴ est⁵, ut⁶ rationabiliter secundum sanctos⁷ patres⁸ a synodo est⁹
 confirmatum ut monachus quem canonica electio a iugo regule monastice¹⁰
 professionis absoluit, et sacra ordinatio de monacho episcopum facit, uelud
 legitimus¹¹ heres paternam sibi hereditatem postea iure uendicandi potestatem
 habeat¹². Sed quicquid acquisierat uel habere iussus¹³ fuerat¹⁴ monasterio relinquat, et
 abbatis sui qui fuerat secundum¹⁵ regulam sancti Benedicti arbitrio. Postquam enim
 episcopus ordinatur, ad altare ad quod¹⁶ sanctificatur¹⁷ et titulatur secundum sanctos¹⁸
 canones¹⁹ quod acquirere poterit restituat²⁰.

ID 5.343 as BD 1.231; C 18 q 1 c 1

¹ xiiii CS; xvi R; xvii L² Alteum CLRXSWBVPZJ²TOGHQA; Alterum NDM; Ex eodem conc. *corr.* to Ex - Alt J³ Ex - xxxvi. De - ep. MV⁴ Statutum CLRX²SWNMBVPZJTGHQA; Statum XO⁵ est CLRXSBVPZJTOGHQA; *om.* DMN⁶ ut LRXSWNDMPZJTOHQA; et CL²B(*after corr.*)V⁷ *ss* O⁸ *corr. fr.* -os D⁹ *ss* M¹⁰ reg. mon.] mon. reg. Q¹¹ *corr. fr.* legitimus M, *fr.* legitimus G¹² habeat CLRWNMBVPZJTOGHQA; habebit S¹³ iussus C²RXSWDMNBVZJTOGQA^{*}; uisus CLHP¹⁴ fuerat CLRWMNBVPZJTOGHQA; fuerit S¹⁵ *corr. fr.* sancte Z *mg.*¹⁶ ad quod CLRSWBVPZJTOG; aliquod NDM; a quo H; ad quo QA¹⁷ scificatur R¹⁸ sanctos CLRSWDNBVPZJTOHQ; *om.* MA¹⁹ sanct. can.] can. sanct. *marked for reversal* D²⁰ *corr. fr.* restuat Q15¹

Cyprianus Rogatiano². De honore sacerdotibus exhibendo³

Dominus noster⁴ Ihesus Christus rex⁵ et iudex et sacerdos seruauit honorem⁶ malis⁷
 sacerdotibus usque ad⁸ suam passionem, in qua sacerdotem appellauit quem sciebat
 esse sacrilegum, et cum alapam acceperat et ei diceretur, Sic respondes pontifici,
 nichil contumeliose loquutus est in personam pontificis, sed magis innocentiam suam
 tuitus⁹ est dicens, Si male loquutus sum¹⁰, testimonium perhibe¹¹ de malo, ut nos
 eius¹² humilitatis¹³ [fo.152va] haberemus exemplum¹⁴, et docuit sacerdotes¹⁵ ueros
 legitime et plene honorari, dum circa falsos¹⁶ sacerdotes ipse talis extitit¹⁷.

¹ xv C; xviii LV; xvii R² Cyp. Rog. *om.* S³ De - exh. CLRSWDMNBVP; *om.* ZJTOGHQA⁴ noster CLRSWDMNVPZJTOGHQA; *om.* B⁵ *om.* G⁶ *corr. fr.* don- O⁷ malis CLR²SDMBPZJTA; in suis RX; mal' WVOGHQ; in malis N⁸ ad ad S⁹ tuitus CLRWNBPZJTOHQA; tutus S; intuitus MG¹⁰ uobis *add.* V, *om.* CLRSWNMBPZJTOHQA¹¹ test. per. CLRSWNBVPZJTOHQA; per. test. M¹² *ss* V¹³ hum. eius G

ID 5.355 as CB Varia II 75; D 93 c 25a

¹⁴ hab. ex. CRSWNMBVPZTOGHQA; ex. hab. L

¹⁵ doc. sac. marked for reversal G

¹⁶ corr. fr. -sas Z

¹⁷ corr. fr. existatit Q

16¹

Cyprianus in² epistola sua³ Romanis⁴. Ne in una ciuitate duo ordinentur episcopi⁵

Factus est Cornelius episcopus⁶ de Dei et Christi eius iudicio, de clericorum omnium testimonio⁷, de plebeio suffragio, de sacerdotum antiquorum et bonorum uirorum consensu, cum nemo⁸ episcopus inibi⁹ factus esset, cum gradus¹⁰ cathedre¹¹ uacaret. Quo occupato et¹² omnium uestrum consensione¹³ firmato quisquis iam¹⁴ episcopus fieri uoluerit, omnimodis necesse est ut ecclesiasticam non habeat¹⁵ ordinationem¹⁶ qui ecclesie non tenet per consensum unitatem. Post primum secundus esse non potest. Quisquis¹⁷ enim post unum qui per electionem consecratus est¹⁸ esse uoluerit, iam non secundus ille sed nullus¹⁹ est.

ID 5.359 as CB Varia II 58; C 7 q 1 c 5

¹ xvi CS; xviii LV³; xviii R; M places whole canon after c 18, later corrected.

² in CRXSWNMBVPZJTOGHQA; ex L

³ sua CLRSWDMNBVPZJTOGH; om. QA

⁴ Nomanis M

⁵ Ne - episcopi CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁶ after iudicio but marked for moving Q

⁷ et add. W, om. CLRSWDMNBVPZJTOGHQA

⁸ memo A

⁹ ep. inibi CLRWNBVPZJTOGHQA; inibi (ss M) ep. SM

¹⁰ subscr. V

¹¹ cathere N

¹² ss A

¹³ uestrum cons. CLRXDMBPZJTOGHQA; uestrum consensu S; uestrum confessione W; nostrum cons. N; cons. uestrum V

¹⁴ iam CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; om. N

¹⁵ corr. fr. -eant Q

¹⁶ -ione M

¹⁷ Quisquis CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; Quis Deus N

¹⁸ est PJ²; om. ZJG

¹⁹ nullus CLRSWNMBVPZJTOGHQA; nullius D

17¹

Cyprianus ad Pupianum². De unitate ecclesie³

Scire debes⁴ episcopum in ecclesia esse, et⁵ ecclesiam in episcopo⁶, et si quis cum episcopo non sit, in ecclesia non⁷ esse, et frustra sibi blandiri eos qui pacem cum⁸ sacerdotibus Dei non habentes obrepunt, et latenter apud quosdam communicare se credunt, quando ecclesia que catholica⁹ una est scissa non sit, neque diuisa.

ID 5.360 as CB Varia II 59; C 7 q 1 c 7

¹ xvii CS; xx L; xviii RV³

² Cyp. ad Pup.] Idem S

³ De - eccl. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA

⁴ debes CLRSWNMBVPZJTOGHQA; debemus VH

⁵ corr. fr. in O

⁶ esse add. L, om. CRXSWNMBVPZJTOGHQA

⁷ ss O

⁸ corr. fr. et O

⁹ ss Q

18¹*Cyprianus. De eodem*²

Qui cathedram Petri super quam fundata est ecclesia deserit, in ecclesia esse confidit?

ID 5.361b as CB Varia II 60b; D 93 c 3

¹ xviii CS; xxi L; xx R

² De eodem CRXSWD(repeated)NBVP; De unitate L; De unitate ecclesie cf c 17 ZTOGHQA

19¹*De libro institutionum, cp. vi*². *De episcopis ad iudicium non cogendis*³

Nullus episcoporum cogatur ad iudicium⁴ uenire dicendi causa, sed iudex apud episcopum⁵ mittat suos ministros, ut propositis sanctis euangelis quod sit⁶ episcopus⁷ dicat, secundum quod⁸ sacerdotibus honestum est.

ID 5.369a

¹ xviii CS; xxii LV³; xx R

² vi CLRSWDMNVPZJTGHQ*; vii OA; om. B

³ De - cog. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA*

⁴ cog. ad iud. CLRSWDMNVPZJTOGHQA; ad iud. cog. B

⁵ episcopum CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; om. N

⁶ sit CLRSWDMNBVPQ; scit ZJTOGHA*

⁷ episcopus CLRSWDMNVPZJTOGHQA; om. B

⁸ a add. N, om. CLRSWDMNBVPZJTOGHQA

20¹*Cap. vii*². *Vt nullus episcopus pro ciuili uel criminali*³ *causa apud quemlibet iudicem producat*⁴

Nullus episcopus neque⁵ pro ciuili neque pro criminali causa apud [fo.152vb] quemuis iudicem⁶ ciuilem⁷ siue militarem producat uel⁸ exhibeatur, nisi imperialis iussio⁹ processerit. Magistratus enim qui hoc iubere ausus fuerit¹⁰, amissione cinguli, et¹¹ uiginti¹² librarum auri condempnatione plectatur, ut iste¹³ uiginti libre ecclesie¹⁴ addicatur¹⁵, cuius episcopus produci uel exhiberi iussus est¹⁶. Litis autem executor¹⁷ post cinguli amissionem tormentis subiciatur, et in eculeo mittatur.

ID 5.369b; C 11 q 1 c 8 to plectetur only

¹ xx CS; xxiii L; xxi R

² vi V; cap. vii after prod. S

³ -li ss W

⁴ Vt - prod. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA*

⁵ -que supersc. Q

⁶ siue add. ZJTOGHQA*, om. CLRSWDMNBVP

⁷ -ilem CRXSWNMBVPZJTOGHQA; -ile L

⁸ uel CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; siue N

⁹ iussio CLRSNMBVPZJTOHQA; ius W

¹⁰ fuerit CLRSNMBVPZJTOGHQA; fuit W

¹¹ ss V

¹² corr. fr. xxx M

¹³ repeated R

¹⁴ ss T

¹⁵ addic- C²LSWDMNBVPZJTOGHQA; adduc- CRXV

¹⁶ ss Q

¹⁷ exe- added in mg. C

21¹*Cap. viii². Vt nullius ordinis clericus tabolizet³*

Neque⁴ episcopus neque presbiter, neque dyaconus, neque subdiaconus⁵, neque lector, neque⁶ alius cuiuscumque⁷ religiosi consortii uel habitus constitutus tabolizare⁸ audeat, uel socius ludentium fieri, uel spectator, uel in quocumque spectaculo spectandi causa uenire. Ac si quis contra hec fecerit, per tres annos a sacro ministerio prohibeatur.

ID 5.370

¹ om. M; xxiiii LV³; ? C; xxii R; xxi S

² viiii CLRWDBVPZJTOG^{*}; xi N; viii SH; vii QA

³ Vt - tab. (zab- N) CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA^{*}

⁴ Neque CLRSWDMNBVPZJTOGHQ; Nemo A

⁵ neque subd. in mg. L

⁶ neque CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; om. O; quilibet add. and canc. N

⁷ -uscum- ss L; cuius- ss D; cuiusque G

⁸ zab- N

22¹*Cp. xi². Vt nullus quemlibet excommunicet antequam causa examinetur³*

Nemo episcopus, nemo presbiter, excommunicet aliquem⁴ antequam causa probetur, propter quam ecclesiastici canones hoc fieri iubent⁵. Si quis autem aduersus eam excommunicauerit aliquem⁶, ille qui excommunicatus est maioris sacerdotis auctoritate⁷ ad gratiam⁸ sancte communionis redeat, is autem qui non legitime excommunicauit, in⁹ tantum absteineat tempus quantum maiori sacerdoti uisum¹⁰ fuerit, ut¹¹ quod iniuste fecit, ipse iuste patiat.

ID 5.371, cf 14.42; C 2 q 1 c 11

¹ xxii C; xxv LV³; unnumbered in R

² after exam. W

³ Vt - exam. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOHQA^{*}

⁴ ss Q

⁵ corr. fr. -eant V; -entur Z

⁶ in mg. J

⁷ -ate CRXSWDMNBVPZJTOHQA; -atem L; om. G

⁸ after communionis but marked for moving Z

⁹ in CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; om. B

¹⁰ uisum CLRXSWD²M²BVPZJTOGHQA; iussum ND; ? M

¹¹ ut CLRSWDMNBVPZJTOGHQA; et B

23¹*Ex² epistola Gregorii ad Herimannum Metensem episcopum. De excellentia sacerdotali³*

Quis dubitet⁴ sacerdotes Christi regum et principum omniumque fidelium patres, et⁵ magistros censi? Nonne miserabilis⁶ insanie esse cognoscitur, si filius patrem⁷, discipulus magistrum⁸ sibi conetur⁹ subiugare, et iniquis obligationibus [fo.153ra]

¹ xxvi LV³

² Ex CLRSWDMNBVPZJTOGHA; om. PQ

³ De exc. sac. CLRSWDMNBVP; om. ZJTOGHQA^{*}

⁴ corr. fr. -iet D

⁵ om. W

⁶ miserabilis CLRXSWDMNBVPZJTOGHQA; mirabilis BV

⁷ et add. Q, om. CLRSWDMNBVPZJTOGHA

⁸ corr. fr. patrem V

⁹ corr. fr. continetur V

illum sue potestati subicere¹⁰, a quo credit¹¹ non solum in terra, sed etiam in celis se¹² ligari posse et solui? Hec sic¹³ beatus Gregorius in epistola¹⁴ ad Maurentium¹⁵ imperatorem directa commemorat. Constantinus magnus imperator¹⁶ omnium¹⁷ regum et¹⁸ principum fere totius¹⁹ orbis²⁰ dominus euidenter intelligens in sancta Nichena synodo²¹ post omnes episcopos ultimus residens nullam iudicii sententiam supra eos dare presumpsit, sed illos²² etiam dominos uocans non suo debere subesse iudicio uerum se ad illorum pendere²³ arbitrium²⁴ iudicauit. Supradicto quoque Anastasio²⁵ prelibatus papa Gelasius persuadens ne ille intimatam suis sensibus ueritatem arbitraretur²⁶ iniuriam²⁷, subintulit dicens, Duo sunt quippe imperator auguste²⁸ quibus principaliter mundus²⁹ hic³⁰ regitur. Auctoritas sacra³¹ pontificum et regalis potestas, in quibus tanto grauius pondus est³² sacerdotum³³, quanto etiam pro ipsis regibus hominum in diuino reddituri sunt examine rationem³⁴. Et paucis interpositis inquit, Nosti³⁵ itaque inter hec³⁶ ex³⁷ illorum te³⁸ pendere iudicio, non illos³⁹ ad tuam uelle redigi uoluntatem? Talibus ergo institutis talibusque fulti⁴⁰ auctoribus⁴¹ plerique⁴² pontificum alii reges⁴³ alii imperatores excommunicauerunt. Nam si speciale aliquid⁴⁴ de personis principum requiratur exemplum, beatus Innocentius papa Archadium imperatorem quia consensit⁴⁵ ut sanctus Iohannes Chrisostomus a sede sua pelleretur, excommunicauit. Alius⁴⁶ item⁴⁷ Romanus pontifex regem Francorum non tam pro suis iniquitatibus⁴⁸ quam pro eo quod tante potestati erat

¹⁰ subicere CLRSWDMNVPZJTOGHQA; subiacere B

¹¹ credit CLRSWDMNBVPZJHQ*; *om.* TOGA

¹² *ss* V

¹³ sic CLRWD²MBVPZJTOGHQA; *si* SNDA

¹⁴ in ep. *supersc.* B

¹⁵ Maurentium CLRSWDMNVP; Maurentinum S; Mauricium B(*after corr.*)ZJTOGHQA*

¹⁶ mag. imp. CLRSMBVPZJTOHQA; imp. mag. W

¹⁷ omniumque OA; *a lacuna follows in* H

¹⁸ et CLRSWMNBVPZTOGHQA; *ac* V

¹⁹ totius CLRSWDMNVPZJTOGHQA; *om.* B

²⁰ terre S; -r- *ss* N

²¹ Nich. (Nicea S) syn. CLSWDNBVPZJTOGHQA; syn. Nichena R

²² *ss* V

²³ pendere CLRSWDMNBVPZJH*; pondere TOGQA

²⁴ *corr. fr.* -rio J

²⁵ -as- *ss* S

²⁶ *corr. fr.* -entur C

²⁷ -iam CLRSWMBVPZJTOHQA; iniuriatam N; -ia O

²⁸ auguste CLRSWDMNBVPZJO²GHA²; angustie TOQA

²⁹ mundus D

³⁰ *before* mundus WG; *before and after* mundus (*second time cancelled*) M; *after* quibus above Q

³¹ sacra CLRSWDMNBVP; sacrata ZJTOGHQA*

³² pond. est CLRSWNMBVPZJTOGHQA; est pon. V

³³ -otum CLRSMBVPZJTOGHQA; -otium W

³⁴ ex. rat. CLRSWNMBVPZJTOGHQA; rat. ex. V

³⁵ Nostri RS (*S later corr.*)

³⁶ *after corr.* Q

³⁷ *ss* V

³⁸ te CRXSWMNVPZJTOGHQA; re L

³⁹ illos CLRSWDMNBVPJTG HQ; nullos Z; illo OA

⁴⁰ fidei G

⁴¹ auctoribus CLRSWDMNBVPZJTHG; altoribus OQA [*auctoritatibus IDpv*]

⁴² plerique CLRSWDMNBVPZJHQ; *om.* TOGA

⁴³ reg. al. *marked for reversal* G

⁴⁴ aliquid CRDMNP; aliquod LXSWBVZJTOHQA

⁴⁵ *ss* S

⁴⁶ *short erasure follows in* R

⁴⁷ *corr. fr.* autem R

⁴⁸ -atibus CLRSMBVPZJTOHQA; -atis W

inutilis a regno deposuit⁴⁹, et Pipinum Karoli⁵⁰ imperatoris patrem in eius loco substituit⁵¹, omnesque [fo.153rb] Francigenas⁵² a iuramento fidelitatis absoluit⁵³. Quod⁵⁴ etiam ex frequenti auctoritate agit sancta ecclesia, cum milites absoluit⁵⁵ a uinculo iuramenti quod⁵⁶ factum est his episcopis qui apostolica auctoritate a pontificali gradu deponuntur. Et beatus Ambrosius licet sanctus, non tamen uniuersalis ecclesie episcopus pro culpa que ab⁵⁷ aliis sacerdotibus non adeo grauis uidebatur Theodosium magnum imperatorem excommunicans⁵⁸ ab ecclesia exclusit. Qui⁵⁹ etiam in suis scriptis⁶⁰ ostendit, quod aurum non tam preciosius sit plumbo⁶¹, quam⁶² regia potestate sit altior ordo⁶³ sacerdotalis, hoc modo circa principium sui pastoralis scribens, Honor fratres⁶⁴ et sublimitas episcopalis⁶⁵ nullis poterit comparationibus⁶⁶ adequari. Si regum fulgori compares, et principum diademati⁶⁷, longe erit inferius quam si⁶⁸ plumbi metallum ad⁶⁹ auri fulgorem compares. Quippe cum uideas regum colla⁷⁰ et principum submitti genibus sacerdotum, et exosculata⁷¹ eorum dextera orationibus eorum credant se⁷² communiri. ET POST PAVCA. Hec cuncta fratres ideo⁷³ nos⁷⁴ premisisse⁷⁵ debetis cognoscere, ut ostenderemus⁷⁶ nichil esse⁷⁷ in hoc seculo⁷⁸ excellentius sacerdotibus, nichil sublimius episcopis repperiri. Nonne sicut ait⁷⁹ beatus Gregorius recordande⁸⁰ memorie Vigilius⁸¹ papa contra Theodorum tunc augustam dampnationis promulgauit sententiam? Sic quoque Charibertus⁸² Parisiorum⁸³ rex cum Ingobergam legitimam uxorem suam reliquisset et duas sorores Meroflidem et Marthoueuam⁸⁴ in uxores duxisset, a beato Germano

⁴⁹ depos- CLRSDMNBVPZJTOGHA; disp- Q

⁵⁰ Kaloli M

⁵¹ substituit CLRSDMNBVPZJTOGHQ; substinuit A

⁵² -ci- ss Q

⁵³ -it CLRSDMNBVPZJTOGH²Q²A²; -at HQA; a iur. fid. ab.] ab. a iur. fid. S

⁵⁴ Quod LXSWDMNBVPZJTOGHQA; Quid CRV

⁵⁵ absoluit CLRSDMNBVPZJH; om. TOGQA

⁵⁶ etiam ex frequenti - iur. quod om. S

⁵⁷ ab CLRSDMNBVPZJTOHQ; om. A

⁵⁸ corr. fr. -atis O

⁵⁹ Quia Q

⁶⁰ suis scr.] scr. suis S

⁶¹ sit plumbo CLRSDMNBVPZJTOGHA; plumbo sit Q

⁶² quam CLRSDMNBVPZJTOGHQ; quod A

⁶³ ordo CLRSDMNBVP; om. ZJTOGHQA*

⁶⁴ fratres CRNBJTHA; fratris Z

⁶⁵ after poterit, but marked for change Q

⁶⁶ comperationibus W

⁶⁷ -de- ss L

⁶⁸ quam si CLRSDMNBVPZJTOGQ; quasi H; quam sibi A

⁶⁹ om. G

⁷⁰ regum colla (collo H) CLRSDMNBVPZJTOGHA; colla regum Q

⁷¹ exosculata CLRSDMNBVPJGH²; osculata ZTQ; oculata OA

⁷² cred. se CLRSDMNBVPZJTOGHQ²A; credunt se S; se cred. DM; cedant se Q

⁷³ fr. ideo CLRSDMNBVPZJTGHA; ideo fr. Q

⁷⁴ nos CLRSDMNBVPZ²JTGHQA; om. ZO

⁷⁵ premisisse CRXSDMNBVPZJTOGHQ; premisse LA

⁷⁶ -eremus CLRSDMNBVPZJTOGQA; -eremus H

⁷⁷ nihil esse ss after seculo V

⁷⁸ nichil - seculo] in hoc seculo nichil esse marked for change Q

⁷⁹ ss Z

⁸⁰ -and- ss V

⁸¹ -li- supersc. B

⁸² corr. fr. Chai- Q

⁸³ Parisiorum CLRXSDB²VPJO²GHQ*; Pharisiorum W; Phasiriorum N; Pariscorum B; Pariseorum Z; Pasiorum TO; Pasisiorum A

⁸⁴ Marthoueuam LSWNBVZJTHQA; Marthoueam CRXDM; Marthouenam PO; Marchonenam G

Parisiorum episcopo⁸⁵ excommunicatus est. Et cum resipiscere nollet, non multo post diuino iudicio ipse defunctus est.

ID 5.378; IP 5.108-9; D 96 cc 9 to posse et solui, 10 (Duo sunt quippe - se communiri)

B X

⁸⁶DE CLERICIS ET EORVM⁸⁷ CAVSIS [fo.153va]

- i. De omnibus ecclesie gradibus quid ad quem pertineat⁸⁸
- ii. Quod ordinandi quarta feria ante ordinationem ad ciuitatem sunt euocandi, et per tres continuos dies diligenter examinandi
- iii. Nullum de⁸⁹ seruili conditione nisi prius a domino suo libertatem habeat ordinandum
- iiii. Ne clerici ab episcopis suis promoueri contempnentes illic maneant unde recedere noluerunt⁹⁰
- v. De eodem
- vi. De presbiteris parroechialibus cum conuenerint ut se inebriare non audeant
- vii. De presbitero qui prauis exemplis mala de se suspicari permiserit
- viii⁹¹. De eodem
- viii. De presbitero a plebe sibi commissa⁹² mala opinione infamato
- x. Quod se ualeat quis accusatorum purgare de obiectis, ob fugiendam suspicionem
- xi. Vt presbiter de quo mala fama exierit, et accusatores ac testes legales defuerint, cum denominatis uicinis presbiteris⁹³ sacramento famam suam⁹⁴ purget
- xii. Vt si quis ex ordinatis ab episcopo suo dampnatus fuerit, non debeat ab aliquo defensari
- ⁹⁵xiii. De presbitero a populo accusato
- xiii. De clericis conuictis et confessis ut si intra annum causam suam purgare contempserint, nulla uox eorum post audiatur
- xv. De presbiteris qui propter suam negligentiam degradantur
- xvi. De ordinatis si iniuste degradati fuerint
- xvii. De clericis qui in rixa interficiuntur
- xviii. Vt Christiani scolastici soloecismos quorundam pie tolerant sacerdotum
- xviii. Pro excessu correptionis non esse petendam ueniam a subditis
- xx⁹⁶. Cur permittantur fungi officiis suis reuertentes ab heresi

⁸⁵ Par. ep.] ep. Par. S

⁸⁶ heading and capitulatio om. ZTOHQA, in CLRXSWN[DM]BP

⁸⁷ etheorum N

⁸⁸ -eat CLSWBP; -et RXND

⁸⁹ in mg. X²

⁹⁰ -unt LRSWNP; -int CD; -uerunt X

⁹¹ N omits no., hence one out from now on

⁹² -issa CLXSWNP; -isso R

⁹³ uic. presb. CWDB; presb. uic. N

⁹⁴ famam suam CRWNP; suam famam B

⁹⁵ DM omit whole title

⁹⁶ no. and initial om. N, now two out

xxi.	Cur penitentes non sint in clericali
xxii.	Cur Donatiste correcti ministrare sunt permissi
xxiii.	De uitando preiudicio
xxiiii.	De onere presbiterii
xxv.	De uitando inordinato accessu sanctimonialium
⁹⁷ xxvi.	De eodem
xxvii.	Vt qui de alio iudicat, de se iudicari ⁹⁸ uelit [fo.153vb]
⁹⁹ xxviii.	Ne ¹⁰⁰ clerici secularia negotia tractent
xxviiii.	De eodem
¹⁰¹ xxx.	Item de eodem
xxxi.	Ne quis sacerdotes et ministros Dei ad seculares molestias deuocet
¹⁰² xxxii.	Qui clerici sint reparandi post lapsum
xxxiii.	Quare septem anni abstinentie penitentibus iniungantur
xxxiiii ¹⁰³ .	De diligenti inuestigatione ¹⁰⁴ iudicii
xxxv.	De his qui post ordinationem uel ante commiserunt ¹⁰⁵
xxxvi.	De iniuriis clericorum
xxxvii.	Quod canonici in claustris uiuere debeant
xxxviii.	Anathematizandos qui clericis iniurias inferunt
xxxviiii.	Quid agendum sit de occulte infamantibus
xl.	Ne epylenticus missam celebret
¹⁰⁶ xli.	De ordinatis ab excommunicatis
xlii.	De filiis sacerdotum
xliii.	De stabilitate canonicorum regularium
xliiii.	De ordinatis a non ¹⁰⁷ suis episcopis
xlvi.	Quod uicia parentum non obsint filiis si eorum non sectentur uicia
xlvi.	De eodem
xlvi ¹⁰⁸ .	Item de eodem
xlvi.	Vtilis solutio de baptismo et parentum sacrilegio in filiis
xlvi.	Quod infamis de propria possit agere causa
l.	Quomodo purgare se debeant accusati sacerdotes
li.	Apud quos iudices queque ¹⁰⁹ cause clericorum sint terminande
lii.	De eo qui infirmitate pressus monachum se fieri promisit
¹¹⁰ liii.	Manifestam ¹¹¹ causam non egere testibus
liiii.	Quod non liceat rem in contentione ¹¹² positam donari uel uendi

⁹⁷ DM omit whole title⁹⁸ -ari CRWNP; -are B⁹⁹ xxvi. Item de eodem add. N, so now one out¹⁰⁰ after corr. N; corr. fr. De X; om. L¹⁰¹ N omits whole title, so now two out again¹⁰² N reverses cc. xxxii-xxxiii, DM omit both. X omits both nos, so is two out from here¹⁰³ xxxiii repeated P¹⁰⁴ -ione LRXSNDP; -ioni CW¹⁰⁵ commiserunt CLSNBP; miserunt RX; commiserint W; peccauerunt D¹⁰⁶ DM omit whole title¹⁰⁷ a non] ante D¹⁰⁸ no. om. N, now three out¹⁰⁹ queque CRWDB; quoque N¹¹⁰ whole title at foot of leaf W¹¹¹ corr. fr. [ ] agnam L²¹¹² contentione] conditione D

1

Incipit epistola Ysidori episcopi Hispalensis ad Ludefridum¹ Cordubensem episcopum directa. De omnibus ecclesie gradibus² quid³ ad quem pertineat⁴

Perlectis sanctitatis tue litteris gauisus sum, quod optatam salutem tuam earum relatu⁵ cognoui. De his autem in consequentibus⁶ insinuare eloquii tui sermo studuit. Gratias ago Deo quod sollicitudinem officii pastoralis⁷ impendis, qualiterque [fo.154ra] ecclesiastica officia ordinentur perquiris. Et licet⁸ omnia prudentie tue⁹ sint¹⁰ cognita, tamen quia¹¹ affectu fraterno¹² me consulis¹³, ex parte qua ualeo expediam, et de omnibus ecclesie gradibus quid ad quem pertineat eloquar. Ad ostiarium namque pertinent clauces ecclesie, ut claudat et aperiat templum Dei, et omnia que sunt intus extraque custodiat, fideles recipiat, excommunicatos et infideles excipiat. Ad exorcistam pertinet exorcismos memoriter retinere, manusque super inerguminos et cathecuminos in¹⁴ exorcizando imponere. Ad accolitum pertinet preparatio luminariorum in sacrario. Ipse cereum portat, ipse suggesta pro eucharistia¹⁵ calicis preparat. Ad psalmistam pertinet officium canendi, dicere benedictiones, laudes, sacrificium, responsoria¹⁶, et quicquid pertinet ad cantandi peritiam. Ad lectorem pertinet¹⁷ lectiones pronuntiare, et ea que prophete uaticinauerunt populis predicare. Ad subdiaconum pertinet calicem et patenam, ad altare Christi deferre, et leuitis tradere eisque ministrare. Vrceolum¹⁸ quoque et aquemanilem¹⁹ et manutergium tenere²⁰, episcopo et presbitero et leuitis pro lauandis ante altare manibus aquam prebere. Ad dyaconum pertinet assistere sacerdotibus, et ministrare in omnibus que aguntur in sacramentis Christi, in baptismo scilicet in chrismate, in patena et calice. Oblationes quoque inferre, et disponere in altare. Componere etiam mensam Domini atque uestire, crucem ferre, et predicare euangelium et apostolum. Nam sicut lectoribus uetus testamentum, ita diaconibus nouum predicare preceptum est. Ad ipsum quoque pertinet officium precum, et recitatio nominum. Ipse premonet²¹ aures ad [fo.154rb] Dominum, ipse hortatur orare, ipse clamat. et pacem ipse annuntiat. Ad presbiterum pertinet sacramentum corporis et sanguinis Domini in altario Dei conficere, orationes dicere, et benedicere dona Dei. Ad episcopum pertinet basylicarum consecratio, unctio altaris, et confectio chrismatis²². Ipse predicta officia et ordines ecclesiasticos distribuit, ipse sacras

¹ -fridum CLSWDQ; -fredum RXNBPZTHQ²A

² in mg. B

³ et add. N, om. CRWDB

⁴ De - pertineat CRSWNBP; Incipit de clericis et eorum causis ZJ(mg.)TOHQA; xi pars add. H mg.

⁵ -atu CLSWNDBPJTHQA; -atum RX; reatu Z

⁶ earum – cons. in red S

⁷ Gratias - pastoralis in red S

⁸ officia ord. – licet in upper mg. L²

⁹ tue CRSWNBP; uestre ZTOHQA

¹⁰ sint CRWNPZTHQA; om. B

¹¹ in add. A, om. CRNBZTOHQ

¹² corr. fr. frater W

¹³ -ulis CRWDBZTO; -ules N; -ul' HQA

¹⁴ in CRNBZTOHQ; om. A

¹⁵ -u- ss N

¹⁶ -oria LRXSWNBPZTHQA; -aria C

¹⁷ -et CRWDBZTHQA; -ent N

¹⁸ Vrceolum LRNDBPZTOA; Vitreolum X; Vrceum S; Vrce'olum H

¹⁹ aque- CSWNZ²JTOH; aquam- L; aqua- R?XBPZQ?A

²⁰ tenere CRSNBZTOHA; om. Z

²¹ premonet CRNBZTOHQ; premouet A

²² chrism - R; corr. fr. chrism- H

uirgines benedicit. Et dum precessit²³ unusquisque in singulis, iste²⁴ tamen est²⁵ preordinator in cunctis. Hii sunt ordines et ministeria clericorum, que tamen auctoritate pontificali in archidiaconi²⁶ cura et primicerii, ac²⁷ thesaurarii sollicitudine diuiduntur. Archidiaconus enim imperat subdiaconibus et leuitis, ad quem ista pertinent ministeria²⁸. Ordinatio uestiendi altaris a leuitis, cura incensi, et sacrificii necessaria sollicitudo. Quis leuitarum apostolum et euangelium legat, quis²⁹ preces dicat seu responsum in³⁰ dominicis³¹ diebus aut sollempnitatum decantet. Sollicitudo quoque³² parroechiarum, et ordinatio, et iurgia ad eius pertinent curam, pro reparandis dyocesaniis basylicis ipse suggerit sacerdoti. Ipse inquit parroechias cum iussione episcopi, et ornamenta, uel res³³ basylicarum uel³⁴ parroechiarum gesta libertatum ecclesiasticarum³⁵ episcopo idem refert. Collectam pecuniam de communione³⁶ ipse accipit, et episcopo defert, et clericis³⁷ partes proprias ipse³⁸ distribuit. Ab archidiacono³⁹ nuntiantur episcopo excessus diaconorum, ipse denuntiat sacerdoti⁴⁰ in sacrario ieiuniorum dies atque sollempnitatum, et ab ipso publice in ecclesia predicantur. Quando uero archidiaconus absens est, uicem eius diaconus sequens adimplet. Ad primicerium pertinent⁴¹ accoliti, exorciste, [fo.154va] psalmiste, atque lectores. Signum quoque dandum pro officio clericorum, pro uite⁴² honestate, et officium cantandi et peragendi sollicite lectiones, benedictiones, psalmum, laudes, offertorium, et responsoria, quis clericorum dicere debeat. Ordo quoque et modus psallendi in choro, pro sollempnitate et tempore, ordinatio quoque pro luminaribus deportandis. Si quid etiam necessarium est pro reparatione basylicarum que sunt in urbe, ipse denuntiat sacerdoti. Epistolas episcopi pro diebus ieiuniorum parroechianis per ostiarios ipse dirigat, clericos quos delinquere cognoscit ipse distringat⁴³, quos uero emendare non ualet, eorum excessus ad agnitionem episcopi deferat. Basylicarios iste⁴⁴ constituat, et matriculas ipse disponat. Quando autem primicerius absens est, ea que predicta sunt iste exquirat qui ei aut longe est proximus aut eruditione his expletis⁴⁵ certus. Ad thesaurarium⁴⁶ pertinet ostiarii basylicarum ordinatio, incensi preparatio, cura chrismatis⁴⁷ conficiendi, cura baptisterii ordinandi, preparatio luminariorum in sacrario et sacrificiis.

²³ precessit CRXWDBPZTHQA; preceedit ND²

²⁴ iste CRSWNBZTO; ipse HQA

²⁵ *short lacuna follows in R*

²⁶ *corr. fr.* archu- R

²⁷ ac CRSWNPZTQA; et BH

²⁸ *corr. from* misteria A

²⁹ quis CRNBZTHQ; qui OA

³⁰ in CRWNPZTHQA; *om.* B

³¹ *corr. fr.* dominis O

³² et *add.* B, *om.* CRWNPZTHQA

³³ res CRNBZTHQ(uel res *in mg.*); tres OA

³⁴ *ss* R

³⁵ gesta lib. eccl. CLR²S(? *over erasure*) WBPZTQA; *om.* RXND

³⁶ concione ci *ss* R; contione S

³⁷ clericis CRSWNBQ; cleris ZTOHA

³⁸ ipse CRSWNB; idem ZTOHQA

³⁹ *corr. from* archiad- A

⁴⁰ den. sac. (*corr. fr.* sacrati O) CRWNBZTOQA; den. S; sac. den. H

⁴¹ *corr. fr.* absens est N

⁴² uite CRNBZTOHQ; uicte A

⁴³ distringat CRNBZTHQA; distingat WP; distinguat B

⁴⁴ iste CRWNPZTHQA; ipse B

⁴⁵ expletis CRSWNBQ; explendis ZTOHQA

⁴⁶ -ra- *ss* C; -h- *ss* O

⁴⁷ -r- *supersc.* B

ID 6.20, cf BD 3.50 (lacks end); IP 3.41; D 25 c 1

2

Ex concilio Nannetensi¹, cap. iii². Quod ordinandi quarta feria ante ordinationem ad ciuitatem sunt euocandi³ et per tres continuos dies diligenter examinandi⁴

Episcopus quando ordinationes facere disponit, omnes qui ad sacrum ministerium accedere uolunt⁵, feria quarta ante ipsam ordinationem euocandi sunt ad ciuitatem una cum presbiteris qui eos representare⁶ debent. Et tunc episcopus⁷ e latere suo eligere debet sacerdotes, et alios prudentes uiros, gnaros legis diuine et exer[fo.154vb]citatos in ecclesiasticis sanctionibus, qui ordinandorum uitam, genus, patriam, etatem, institutionem, locum ubi educati sunt, si sint bene litterati, si in lege Domini instructi, diligenter inuestigent, ante omnia si fidem catholicam firmiter teneant, et uerbis simplicibus asserere queant. Ipsi autem quibus committitur cauere debent⁸, ne aut fauoris gratia, aut cuiuscumque muneris cupiditate illecti a uero deuiant, ut indignum et minus idoneum ad sacros gradus suscipiendos episcopi manibus applicent. Quod si fecerint, et ille qui indigne accesserit ab altari remouebitur et illi qui donum Sancti Spiritus uendere conati sunt, coram Deo iam⁹ condemnati ecclesiastica dignitate carebunt. Igitur per tres continuos dies diligenter examinentur, et sic sabbato qui probati inuenti sunt, episcopo represententur¹⁰.

ID 6.21 as BD 2.1; IP 3.21; D 24 c 5

¹ Nann- CLWBZTOA; Mann- RXSNDPHQ

² iii CRXNBPZHQ; iiiii L; ii WTOA

³ e- ss N

⁴ Quod - examinandi CRSWNBP; om. ZTOHQA

⁵ uolunt CRNBZTHQ; uoluit A

⁶ representare CRSWNBZTOH²A; presentare HQ

⁷ ss T

⁸ -ent LSWBPZTHQA; -e nt C; -eant RXND

⁹ iam CRNBZTOHQA; om. A

¹⁰ represententur CBPJTH²A; representur NDH; representuntur N²; presententur Z

3

Ex concilio Triburiensi¹, cp. v. Nullum de seruili conditione nisi prius a domino suo libertatem habeat ordinandum²

Vt nulli de seruili conditione ad sacros ordines promoueantur, nisi prius a dominis propriis legitimam libertatem consequantur. Cuius libertatis³ karta ante ordinationem in ambone publice legatur, et si nullus contradixerit, rite consecrabuntur. Porro seruus non canonice consecratus, postquam de gradu deciderit, eius conditionis sit, cuius fuerat ante gradum.

ID 6.41 as BD 2.21; IP 3.48; D 54 c 2

¹ corr. fr. Lauriensi in mg. L²

² Ex - cp. v. Nullum - ordinandum (-andi RX) CLRXSWNBP; Vt de seruili conditione nisi prius a dominis (-ini H) propriis (suis Q) libertatem habeant nulli ordinentur. Ex - capl. v ZTOHQA

³ corr. fr. -ates R

4

Ex concilio Kartaginensi. Ne clerici ab episcopis suis promoueri contempnentes¹ illic maneant unde recedere noluerunt²

¹ -nentes CRWDBP; -serint N

² Ne - noluerunt (-int WND) CLRSWNDBP; om. ZTOHQA

Si qui clerici ab episcopis suis promoueri contempserint, nec illic³ maneant unde recedere noluerint⁴.

ID 6.42a; D 74 c 3

³ illic CRNBZTOH; illi QA

⁴ uoluerunt L(before corr.)S; unde rec. nol. over erasure H

5

Cp. xxxi. De eodem¹

Placuit ut quicumque clerici uel diaconi pro necessitatibus [fo.155ra] ecclesiasticarum rerum non obtemperauerint episcopis suis, uolentibus eos ad honorem ampliorem in ecclesia sua promouere, nec illic ministrent in gradu suo unde recedere noluerunt.

ID 6.42b as BD 2.178; D 74 c 4

¹ De eodem CRXSNBP; cp. - eodem om. L; Idem de eodem W; om. ZTOHQA

6

Ex concilio Nannetensi¹, cp. x. De presbiteris parroechialibus cum conuenerint² ut se inebriare non audeant³

Vt nullus presbiterorum quando ad anniuersarium diem tricesimum aut septimum, uel tercium alicuius defuncti, aut quacumque uocatione ad collectam presbiteri conuenerint, se inebriare nullatenus presumant, nec precati in amore sanctorum uel ipsius anime bibere⁴, aut alios ad bibendum⁵ cogere, uel se aliena precatione ingurgitare, nec plausus et risus inconditos, et fabulas inanes ibi referre aut cantare⁶ presumant⁷, uel⁸ turpia ioca, uel urso, uel tornatricibus ante se facere permittant⁹, nec laruas demonum ante se ferri¹⁰ consentiant¹¹, quia hoc diabolicum est, et a sacris canonibus prohibitum¹².

ID 6.252 as BD 2.161; +D 44 c 7 (Palea), De cons. D 5 c 35

¹ Nann- CLRNBPZTOA; Mann- SX; ? H

² conuenerint CRWNPZTHQA; cognouerint B

³ Ex - cp. x. De - audeant CRSWNB; De - audeant. Ex - cap. x ZTOHQA

⁴ bibere CRWNBPHBodl; libere ZTOQA

⁵ ad bibendum CRWNZBHQ; adhibendum TOA

⁶ inanes ibi – cantare in mg. L²

⁷ -ant CRWNBQ; -at LZTOHABodl

⁸ uel CRWNPZTHQA; aut B

⁹ permittant CRSNB; presumant W; permittat ZTOHQA

¹⁰ corr. fr. fieri Z

¹¹ -ant CRSWNBQ; -at ZTOHA

¹² est add. A, om. CRNBZTOHQ

7

Ex concilio Agatensi, cp. iii. De presbitero qui malis exemplis mala de se suspicari¹ permiserit²

Si quis presbiter uite sue negligens prauis exemplis mala de se suspicari permiserit, et populus ab episcopo iuramento seu banno Christianitatis constrictus infamiam eius patefecerit, et certi³ accusatores criminis eius defuerint, admoneatur primo seorsum ab episcopo, deinde sub duobus uel tribus testibus. Si non emendauerit, in conuentu

¹ -ari CRSWDBPZTHA; -are NQ

² Ex - cp. iii; De - permiserit CRSWNB; De pr. qui prauis exemplis - permiserit. Ex - capl. iiii (cap. iiii in mg. O) ZTOHQA

³ corr. fr. certe Z

presbiterorum, episcopus eum publica⁴ increpatione admoneat⁵. Si uero neque sic se⁶ correxerit, ab officio suspendatur, usque ad⁷ dignam satisfactionem, ne populus fidelium in eum scandalum patiat. Si autem accusatores legitimi non⁸ fuerint, [fo.155rb] qui eius crimina manifestis iudiciis⁹ probare contenderint, et ipse negauerit, tunc ipse cum septem sociis suis eiusdem ordinis si ualet a crimine semet ipsum expurget. Diaconus uero si eodem crimine accusatus fuerit, semet ipsum cum tribus excuset.

ID 6.226 as BD 2.181; IP 5.1; C 2 q 5 c 12 from Si legitimi accusatores only

⁴ corr. fr. plub- N

⁵ Si non emendau. – admoneat in mg.X²

⁶ se CRWNPZTHQA; om. B

⁷ ad CRNBZTOHQ; in A

⁸ non CRWNPZTHQA; om. B

⁹ iud- LRXWNP; ind- SDBZTOHQ; ? C

8

Ex concilio Triburiensi, cp. xxi. De eodem¹

Si quis presbiter contra laicum uel laicus contra presbiterum aliquam habet querimonie controuersiam, episcopo precipiente sine personarum acceptione finiatur. Laicus per iuramentum si necesse sit se expurget, presbiter uero uice iuramenti per sanctam consecrationem interrogetur, quia sacerdotes ex leui causa iurare non debent. Manus per quam corpus et sanguis Christi conficitur, iuramento polluat? Absit. Cum Dominus in euangelio discipulis suis² quorum uicem nos indigni in sancta gerimus³ ecclesia dicat, Nolite omnino iurare. Sit autem sermo uester est est, non non. Quod autem his habundantius est, ex malo est.

ID 6.227 as BD 2.182; IP 5.10; C 2 q 5 c 4

¹ Ex - cp. xxi. De eodem CRSWNB; De eadem re. Ex - cap. xxi ZTOHQ

² disc. suis CRWNPZTHQA; suis disc. B

³ in add. B, om. CRWNPZTHQA

9

Ex concilio Hilerdensi, cp. x. De presbitero a plebe sibi commissa mala opinione infamato¹

Si quis presbiter a plebe sibi commissa mala opinione infamatus² fuerit, et episcopus legitimis testibus approbare non potuerit, suspendatur presbiter usque ad dignam³ satisfactionem, ne populus fidelium in eo scandalum⁴ patiat⁵. Digna enim satisfactio est, si eis a quibus reus creditur post rectam securitatem de imposito crimine innocens esse manifestetur. Quod ita a nobis et a maioribus constitutum esse docetur. Sed siue secundum⁶ canones. siue ad arbitrium episcopi⁷ sibi⁸ collegas septem coniungat, et iuret in sacro coram posito euangelio, quod eum sancta Trinitas et Christus filius Dei qui illum fecit et docuit [fo.155va] quod euangelium continet, et sancti quatuor euangeliste qui illud scripserunt, sic adiuuent, quod ille prenominatam actionem ita

¹ De - infamato CRSWNB; om. ZTHQA

² infamatus CRSNBZTQA; infamus H

³ in mg. R

⁴ -um ss T

⁵ in eo scand. pat. in mg. S

⁶ secundum CRWNPZTHQA; om. B

⁷ om. Bodl

⁸ sibi CRSWNDBZT²; siue THQA

non perpetrarit⁹, sicut ei de illo oblatum est. Et in hac satisfactione purgatus, secure deinceps suum exerceat ministerium¹⁰. Quam satisfactionem nonnulli precedentium patrum sanctum¹¹ papam Leonem¹² in basilica¹³ sancti Petri apostoli coram reuerentissimo Cesare Karolo, ac clero et plebe ita fecisse commemorant, atque ita mox¹⁴ uenerandum principem¹⁵ contra eiusdem sancti pape¹⁶ aduersarios digne ultionis uindictam exercuisse.

ID 6.229 as BD 2.184; IP 5.2; C 2 q 5 c 13 to deinceps suum exequatur ministerium only

⁹ -rarit CRWNBZTA; -rauerit SH; -rauit Q

¹⁰ *corr. fr.* mist- X

¹¹ sanctum CRSNBJTHA; secundum Z

¹² pap. Leon. R²SWBPZTHQA; Leon. pap. CL; Leonem RXND

¹³ papam in bas. *over an erasure* C

¹⁴ mox CRSNBZTQA; morum H

¹⁵ *corr. fr.* -um R

¹⁶ Leonis *add. C, om.* LRXSWNBPZTHQA

10

Sententia Syxti pape, ex epistola¹ orientalibus episcopis scripta. Quod se² ualeat³ quis accusatorum purgare de obiectis⁴ ob fugiendam suspicionem

Mandastis ut scriberem uobis⁵ qualiter instans iurgium contra me suscitatum sit, uel a quo, ut uestro adminiculo pelleretur, et causa mea firmaretur, scitote me criminari a quodam Basso, et iniuste persequi. Quod audiens Valentinianus⁶ augustus nostra auctoritate synodum congregari iussit, et facto concilio cum magna examinatione, satisfaciens omnibus⁷ licet euadere aliter satis potuissem, suspicionem tamen fugiens coram omnibus me purgaui, me scilicet a suspicione et emulatione liberans, sed non aliis qui noluerint aut sponte hoc non elegerint faciendi formam dans.

Not in ID; H 562.30-37; C 2 q 5 c 10

¹ ex epist. CLXNDBPZTQA; exempla R(*corr. fr. exo-*)W; *om.* S

² se CRSNBPZTQA; si H

³ *ss* P

⁴ accus. - obiectis] ex (*ss*) obiectis accusatorum purgare N

⁵ *ss* Z

⁶ Valentinianus CRWNP; Valentinus L; Valentinianus SZTHQA; *om.* B

⁷ -bus *supersc.* H

11

Vt presbiter de quo mala fama exierit¹, et accusatores ac testes legales defuerint cum denominatis² presbiteris sacramento³ famam suam purget⁴

Higmarus Remorum archiepiscopus⁵ ac plebis Dei famulus dilecto fratri et uenerabili coepiscopo Iohanni salutem.⁶ Si mala fama ex similitudine per parroechiam de presbitero exierit, et accusatores ac testes legales⁷ [fo.155vb] defuerint, ne contra apostolum infirmorum corda de mala fama⁸ presbiteri percutiantur, et ne uituperetur ministerium nostrum, neque securiores⁹ presbiteri existentes licentius in peccatum

¹ -erit CRXWDB; -erat N

² -ans *corr. to* -atis and uicinis *ss* C; uicinis *add.* P

³ sacr. *add. after* purget B

⁴ Vt - purget (*corr. fr.* -at N) CRSWNDBP; *om.* ZTHQA

⁵ archiepiscopus CRXSNDH; episcopus WBPZTQA

⁶ Higmarus Rem. arch. - salutem *as rubric* THQA (*not* Z)

⁷ *in mg.* L²

⁸ *ss* T

⁹ -i- *supersc.* H

labantur, secundum decreta maiorum cum denominatis sibi uicinis presbiteris quos scimus se nolle periurare, sacramento famam suam purget.

ID 6.420 (IDcrm only); C 2 q 5 c 16

12

Quod si quis¹ ex ordinatis ab episcopo suo dampnatus fuerit,² non debeat ab aliquo defensari. Ex concilio Affricano cp. xxix³

Et⁴ illud petendum ut statuere dignetur, ut si quis cuiuslibet honoris clericus iudicio episcopi quocumque⁵ crimine fuerit dampnatus, non liceat eum siue ab ecclesiis quibus prefuit, siue a quolibet homine⁶ defensari interposita pena dampni pecunie atque honoris, quo nec etatem nec sexum excusandum esse precipiant⁷.

ID 6.230 as BD 2.185

¹ Quod si quis CRSWNB; Si aliquis ZTHA(corr. from aliquid); Si quis Q

² ut add. ZTHQA, om. CRSWNB

³ xxix CRWDBPZQA; xxxi N; xxviii T; ? H; om. S

⁴ Vt W

⁵ quoc- CRSWN²DBZTQA; quoque N; quic- H

⁶ quolibet homine CRWNBZTHBodl; homine quolibet Q; quolibet A

⁷ prec- RXSWNDBPZTHQA; perc- CL

13¹

Ex epistola Gregorii pape. De presbitero a populo accusato²

De presbitero uel³ quolibet sacerdote a populo⁴ accusato si certi non fuerint testes qui crimini illato ueritatem dicant, iusiurandum erit in medio, et illum testem proferat de innocentie sue puritate, cui nuda et aperta⁵ sunt omnia, sicque maneat in proprio gradu.

ID 6.231 as BD 2.186; IP 5.9; C 2 q 5 c 5 to sunt omnia but widely var.

¹ om. DM

² Ex epistola Greg. pape (om. P). De - accusato CRXSWNP; De - accusato B; De - accusato. Ex - Gregorii ZTHQA

³ uel CRNBZTHQ; om. A

⁴ sac. a populo CLRSNBZOHA; a populo(after corr.) X; sac. apostolo P?; sac. populo T

⁵ et aperta] taperta N

14

Ex concilio Affricano, cp.xlvi. De clericis conuictis et confessis, ut¹ si intra annum causam suam purgare contempserint², nulla uox eorum post audiatur³

Rursum constitutum est ut aliquotiens clerici conuicti et confessi in aliquo crimine, uel propter eorum quorum uerecundie parcutur, uel propter ecclesie opprobium, aut insolentem insultationem hereticorum atque gentilium, si forte cause sue adesse uoluerint, et innocentiam suam asserere, intra unum annum⁴ excommunicationis⁵ hoc faciant. Si uero intra annum causam suam purgare contempserint [fo.156ra] nulla eorum uox⁶ postea penitus⁷ audiatur.⁸

ID 6.232 as BD 2.187; C 11 q 3 c 36

¹ ut CRSWNB; om. ZTHQA

² contempserint CRNBZTHQ; contenserint A

³ Ex - cp. xlvi. De - audiatur CRSWNB; De - audiatur. Ex - capl. xlvi ZTHQA

⁴ annum CRNBZTHQ; om. A

⁵ -ionis CRSWNBZH²; -iones TQA

⁶ eorum uox RXSWNBZTHQ; uox eorum CL

⁷ postea penitus CRWDPZTHQ; post penitus (ss) N; penitus postea B

⁸ purgare contempserint - audiatur om. A

15

Ex concilio¹ Magontiensi, cp. xl. De presbiteris qui propter suam negligentiam degradantur²

Dictum est nobis presbiteros propter suam negligentiam canonice degradatos, et seculari gradu admissos³ uiuere, et penitentiae agende bonum negligere. Vnde statuimus ut gradu amissos⁴ agende penitentiae gratia in monasterio aut canonico aut regulari mittantur. Si uero hoc fieri causa quolibet prohibuerit, ubicumque sint penitentiam agere non desistant. Si autem amisso gradu seculariter uiuere uoluerint, et penitentiam agere neglexerint, ab ecclesiae communione separentur.

ID 6.236 as BD 2.191; +D 81 c 8

¹ om. Q

² Ex - xl (cp. xl om. B). De - degradantur CRSWNB; De - degradantur. Ex - cap. xl. (lx H) ZTHQA

³ admissos CRSXWNBPT; amissos HQA

⁴ amissos LRXSWNBZTHQA; admissos CP

16

Ex eodem concilio cp. xxviii. De ordinatis si iniuste¹ degradati fuerint²

Episcopus, presbiter, aut³ diaconus si a gradu suo iniuste deiectus in secunda⁴ synodo innocens repperiatur, non potest esse quod fuerat, nisi gradus amissos recipiat coram altari de manu episcoporum. Si episcopus est, orarium, anulum, et baculum. Si presbiter, orarium et planetam⁵. Si diaconus, orarium et albam⁶. Si subdiaconus⁷, patenam et calicem. Sic et reliqui gradus in reparatione sui recipiant que cum ordinarentur perceperant.

ID 6.237 as BD 2.192; IP 3.80; C 11 q 3 c 65

¹ accusa add. and canc. N

² Ex eodem conc. (conc. eodem S) cp. xxviii. De (presbiteris add. S) ordinatis - fuerint CRXSNB; Ex concilio Toletano iiii cap. xxviii. De - fuerint W; De - fuerint. Ex eodem, cap. xxviii ZTQA. De - fuerint, with illeg. insc. preceding H

³ aut CRWNZTHQA; om. B

⁴ secula N (not D)

⁵ patenam Q

⁶ Si diac. - et albam in mg. H

⁷ sub- supersc. H

17

Ex concilio Triburiensi, cp. l¹, cui interfuit Arnulfus rex. De clericis qui in rixa interficiuntur²

Quicumque clericus aut in bello, aut in rixa, aut gentiliu ludis mortuus fuerit³, neque oblatione, neque oratione pro eo postuletur, sed in manus incidat⁴ iudicis. Sepultura tantum non priuetur.

ID 6.308 as BD 2.233; +C 23 q 8 c 4

¹ cp. l CRWNPZTHQA; om. B

² Ex - rex. De - interficiuntur CRSWNB; De - interficiuntur. Ex - rex ZTHQA

³ ludis mortuus fuerit CRSWNBZTQ; mortuus fuerit ludis HA

⁴ in manus inc. CRSNBZTQA; inc. in manus H

18

Augustinus in¹ libro de catechizandis² rudibus. Ut Christiani scolastici³ soloecismos quorundam pie tolerant sacerdotum

¹ in CRSWNBQ; ex ZTHA

Sedulo monendi sunt scolastici, ut humilitate induti [fo.156rb] Christiana discant non contempnere quos cognouerint⁴ morum uicia quam uerborum amplius deuitare, et corde casto linguam exercitatam nec conferre audeant, quam etiam preferre consueuerant⁵. His enim maxime utile est nosse ita esse preponendas uerbis sententias, ut preponitur animus corpori. Ex quo fit ut ita malle⁶ debeant ueriores quam disertiores audire sermones, sicut malle debent prudentiores quam formosiores habere amicos. Nouerint etiam non esse uocem ad aures Dei, nisi animi affectum. Ita enim non irridebunt, si aliquos antistites et ministros ecclesie forte animaduuerint uel cum barbarismis et soloecismis Deum inuocare, uel eadem uerba que pronuntiant non intelligere, perturbateque⁷ distinguere⁸, non quia ista minime corrigenda sunt, ut populus ad id⁹ quod plane intelligit dicat Amen, sed tamen pie toleranda sunt ab eis qui didicerint, ut sono in foro, sic uoto in ecclesia benedici. Itaque forensis illa nonnunquam forte bona dictio¹⁰, nunquam tamen¹¹ benedictio dici potest.

ID 6.383; +D 38 c 12

² cateziz- N

³ scolastici CLSWDZTQ; om. RXNBP; scolaticis H; scolastice A

⁴ -erint CLXSWND²BHQ; -er' RPTA; -erunt D

⁵ after corr. H

⁶ corr. fr. male in text and mg. X

⁷ perturbateque CLSWBPZTA; perturbaque RXND

⁸ pert. dist. over erasure C

⁹ id CLSWBPZTHQA; om. RXND

¹⁰ forte (ss WZ) bona dictio CLRXWBZ²T(after corr.)QA; forte benedictio S; om. ND; benedictio ZJ

¹¹ tamen CRNBZTHQ; tantum A

19

Item Augustinus de uita clericorum. Pro excessu correptionis non esse petendam ueniam¹ a² subditis³

Quando necessitas discipline moribus coercentis dicere uos dura uerba compellit, si etiam ipsi modum uos⁴ excessisse⁵ sentitis, non a uobis exigitur ut⁶ a uobis subditis ueniam postuletis⁷, ne apud eos quos oportet esse subiectos dum nimium seruatur humilitas, regendi frangatur⁸ auctoritas. Et tamen petenda est uenia ab omnium Domino qui nouit eos quos plus iusto forte corripitis, quanta beniuolentia diligatis.

ID 6.384; +D 86 c 4

¹ pet. uen. CRSWN²DBZTHQ; uen. pet. A; [pet. a subd. uen. N]

² a CRWNBZHQ; ab TA

³ Pro - subd. in mg. Z

⁴ uos CRXWNBZJTHA; nos S

⁵ excess- LXSWDBPZTHQ²A; exciss- CRN; ecess- Q

⁶ corr. fr. ait N

⁷ corr. fr. -atis H

⁸ frangatur CLSWBPZTHQA; fungatur RXND

20

Idem in epistola ad Bonefacium. Cur permittantur [fo.156va] fungi officiis suis reuertentes ab heresi¹

Si, inquiunt, oportet² ut nos extra ecclesiam et aduersus ecclesiam³ fuisse⁴ peniteat, ut salui⁵ esse possimus, quomodo post istam penitentiam apud uos clerici uel etiam

¹ Cur - heresi in mg. Z

² oportet CRNBTHQ; opotet A

³ et ad. ecc. in mg. H

⁴ corr. fr. esse in mg. Q

episcopi permanemus? Hoc non fieret, quoniam reuera quod faciendum⁶ est fieri non deberet, nisi pacis⁷ ipsius compassione⁸ sanaretur. Sed sibi hoc dicant, et multo maxime humiliter doleant, qui in tanta morte precisionis iacent, ut isto quodam uulnere matris catholice reuiuiscant. Cum enim precisus ramus inseritur, fit aliud⁹ uulnus¹⁰ in arbore¹¹, quo¹² possit recipi ut uiuat, qui sine uita radicis¹³ peribat. Sed cum receptus recipienti coaluerit¹⁴, et uigor consequitur et fructus. Si autem non coaluerit¹⁵, ille quidem arescit, sed uita arboris permanebit. Est enim et tale inserendi genus ut nullo preciso ramo qui intus est, ille qui foris est inseratur, non tamen nullo¹⁶ sed uel leuissimo arboris uulnere. Ita ergo et isti cum ad radicem catholicam ueniunt, nec eis quamuis post erroris sui penitentiam honor clericatus aut¹⁷ episcopatus aufertur, fit¹⁸ quidem aliquid tanquam in cortice arboris matris contra integritatem seueritatis. Verumtamen quia¹⁹ neque qui plantat est aliquid neque qui rigat, ad Dei misericordiam precibus fuis coalescente insitorum pace ramorum caritas cooperit multitudinem peccatorum.

ID 6.385; C 23 q 4 c 24 ¶ 6

⁵ corr. from sauī A

⁶ faciendum LRXSWNPZTHQA; fatendum C; fiendum B

⁷ pacis CLSWBPZTHQ; paucis RXNDA

⁸ compassione LRXSWNPZTHQA; compensatione C(over erasure)L²

⁹ alius X, corr. to aliud in mg. X²

¹⁰ uulnus CRNBZTHQ; uultus A

¹¹ corr. from abore C

¹² quo CRSWNBZT; quod HQA

¹³ ss Z

¹⁴ coaluerit CRNBZTHQ; quo aluerit A

¹⁵ et uigor - coal. CRS²WDBZTH²QA; om. SNHQ

¹⁶ preciso ramo add. and canc. Z

¹⁷ aut CRWDBZTHQA; ad N

¹⁸ fit CRWNPZTHQA; sit B

¹⁹ ss Z

21

*Idem in eadem epistola.*¹ *Cur penitentes non sint in clericatu*

Vt² enim constitueretur in ecclesia, ne quisquam post alicuius criminis penitentiam clericatum accipiat, uel ad clericatum redeat, uel in clericatu maneat, non desperatione indulgentie sed rigore factum est discipline. Alioquin contra [fo.156vb] clauēs datas ecclesie disputabitur, de quibus dictum est, Que solueritis in terra soluta erunt³ et in celo. Sed ne forsitan etiam de ceteris criminibus spe honoris ecclesiastici animus intumescens superbe ageret penitentiam, seuerissime placuit, ut post actam de crimine dampnabili penitentiam nemo sit clericus, ut desperatione temporalis⁴ altitudinis medicina maior et uerior esset humilitatis. Nam et sanctus Daud de criminibus mortiferis egit penitenciam, et tamen in honore suo perstitit. Et beatum Petrum quando amarissimas lacrimas fudit utique Dominum⁵ negasse penituit, et tamen apostolus mansit⁶. Sed non ideo putanda est superuacua⁷ posteriorum diligentia, qui ubi saluti nichil detrahebatur humilitati aliquid addiderunt, quo salus⁸ tutius

¹ Idem - epistola CRSWNB; om. ZTHQA

² Et A

³ soluta CRWNPZTHQA(corr. fr. sal-) erunt; erunt soluta B

⁴ ss T

⁵ Dominum CRNZTHA; Deum WBPQ

⁶ corr. fr. permansit Z

⁷ put. est sup. CRSWNB; sup. put. est ZTHQA

⁸ corr. fr. solus H

muniretur, experti credo aliquorum fictas penitencias per affectatas⁹ honorum potentias. Cogunt enim multas inuenire medicinas multorum experimenta morborum. Verum in huiusmodi causis ubi per graues dissensionum scissuras non huius aut illius hominis est periculum¹⁰ sed populorum strages iacent detrahendum est aliquid seueritati, ut maioribus¹¹ malis sanandis caritas sincera subueniat.

ID 6.386; D 50 c 25

⁹ -atas CRWNPZTHQA; -ofas B

¹⁰ hom. est per. CRNPZTHQA; est hom. per. W; per. hom. est B

¹¹ corr. fr. moribus Z

22

Item ibi. Cur Donatiste correcti ministrare sunt¹ permissi²

Hoc erga³ istos ab inicio seruauit Affrica catholica ex episcoporum sententia, qui⁴ in ecclesia Romana inter Cecilianum⁵ et partem Donati iudicauerunt, dampnatoque uno quodam Donato qui auctor scismatis fuisse manifestatus est, ceteros correctos etiam si extra ecclesiam ordinati essent in suis honoribus suscipiendos esse censuerunt. Nam⁶ quo etiam⁷ foris ab unitate corporis Christi [fo.157ra] possent habere⁸ Spiritum Sanctum sed maxime⁹ propter eos quos foris¹⁰ positi possent decipere, et a susceptione¹¹ illius muneris impedire. Deinde ut¹² etiam ipsorum infirmitas lenius excepta intus sanabilis fieret, iam nulla pertinacia¹³ claudente oculos cordis aduersus euidentiam ueritatis.

ID 6.387

¹ sunt LRXSWNPZTHQA; sint C

² Cur - permissi in mg. Z

³ corr. fr. ergo L²

⁴ corr. fr. que Z

⁵ corr. fr. Cic- B

⁶ Nam RXSNBPZTHQA; Non CL²W; ? L

⁷ quo etiam CRWNPZTHA; quotiam B; quo et' Q

⁸ pos. hab. CRWNPZTHQA; hab. pos. B

⁹ ss Z

¹⁰ ss N

¹¹ susceptione CRSNBZTQA; suspicione H

¹² ss Z

¹³ corr. fr. perat- H

23

Idem in epistola ad clerum et uniuersam plebem Yponensem¹. De uitando preiudicio

Nomen presbiteri propterea non ausus sum de numero collegarum eius uel suppressere uel delere², ne diuine potestati sub cuius examine causa adhuc pendet facere uiderer iniuriam, si illius iudicium in eo uellem preiudicio preuenire. Quod nec³ in negociis secularibus iudices faciunt, quando cause dubitatio⁴ ad maiorem potestatem refertur, ut pendente relatione aliquid audeant commutare. Et in episcoporum concilio constitutum est nullum clericum qui nondum conuictus sit suspendi a communione debere, nisi ad causam suam examinandam se non presentauerit.

ID 6.388; C 2 q 1 c 12

¹ -ensem CRXNTHQA; -iensem LSWBP

² delere C² LSWNDBPZTHQA; debere CRX

³ nec CRSWNBZTBodl; om. HQA

⁴ corr. from dubitatio A

24

Item Augustinus in¹ epistola ad Valerium. De onere presbiterii

Domino beatissimo et uenerabili et in conspectu Domini sinceritate karissimo patri Valerio² Augustinus presbiter in Domino salutem. Ante omnia peto ut cogitet religiosa prudentia tua nichil esse in hac uita et maxime hoc tempore facilius et leuius et hominibus acceptabilius episcopi aut presbiteri aut diaconi officio, si perfunctorie³ atque adulatorie res⁴ agatur, sed nichil apud Deum miserius, et tristius, et dampnabilius⁵. Item nichil esse in hac uita et maxime hoc tempore difficilium, laboriosius, periculosius, episcopi aut presbiteri aut diaconi officio, sed⁶ apud Deum nichil beatius⁷, si eo modo militetur quo noster imperator iubet. Quis autem sit modus, nec a pueritia nec ab adolescentia mea didici. Et eo tempore quo discere ceperam uis michi facta⁸ est merito peccatorum meorum. Nam quid aliud⁹ existimem¹⁰ nescio, ut secundus locus gubernaculorum michi traderetur, qui remum tenere non noueram?

ID 6.389; D 40 c 7

¹ in LRXSWNDBPZTHQA; ex C?

² after corr. R

³ uel transitorie add. ss S

⁴ res CRNBZTHQ; om. A

⁵ danab- Z

⁶ sed CLWNDBPZTHQA; si RXS

⁷ beatius C²LSWNBZTHQA; beatus C?RX

⁸ facta CRNBZTHQ; facto A

⁹ aliud C; ss Z

¹⁰ -em CRNBZHQ; -en TA(corr. from estimen)

25

Idem in epistola ad Eusebium¹. De uitando inordinato accessu sanctimonialium

Subdiaconus quondam Spaniensis² ecclesie uocabulo³ Primus cum ab accessu⁴ indisciplinato sanctimonialium prohiberetur, atque ordinata et sana precepta contempneret, a clericatu remotus est.

ID 6.390; +C 24 q 1 c 39a

¹ corr. from usebium A

² Spaniensis CLR²X²SWDBPZTHQA; Spanensis RX; Spauiensis N

³ ss C

⁴ acc- CLRSWDBZTHQA; cessu X; exc- N

26¹*Item in eadem epistola. De eodem*

Ego si Domino placet istum modum seruo, ut quisquis apud eos propter disciplinam degradatus ad catholicam transire uoluerit, in humiliatione penitentiae recipiatur, quo et ipsi eum forsitan² cogerent, si apud eos manere uoluisset.

ID 6.391; +C 24 q 1 c 39b

¹ om. DM

² -an CRNBZTHQA; -am T

27

Augustinus in epistola ad Pascentium¹ comitem Arrianum². Vt qui de alio iudicat, de se iudicari uelit³

¹ Pasc- CLSWBPZTHQA; Posc- RXND

² Arr- CRWDBZTHQA; Adr- N

³ Vt - uelit CRSWNBZTHQA; om. ZTHQA

Iniquum est ut quisque⁴ iudicare de alio uelit, et iudicari de se nolit.
ID 6.392; C 32 q 6 c 3

⁴ quisque LRXWNDBPZTHQ; quisquis CSA

28

*Ex¹ epistola Cypriani ad presbiteros et diacones et² plebem Furnensem³. Ne clerici
 secularia negocia tractent*

Cyprianus presbiteris et dyaconibus plebi Furnensi⁴ consistentibus, salutem. Iam pridem concilio episcoporum statutum est, ne quis de clericis et Dei ministris tutorem et curatorem⁵ testamento suo nominauerit⁶, quando singuli diuino sacerdocio honorati et in clericorum ministerio constituti non nisi altari et sacrificiis deseruire, et precibus atque orationibus uacare debeant. Scriptum est enim, Nemo militans Deo obligat se molestiis secularibus, ut possit placere ei cui se probauit. Quod episcopi antecessores nostri religiose conside[fo.157va]rantes et salubriter prouidentes censuerunt⁷ ne quis excedens ad tutelam uel curam clerum nominaret⁸. Ac si quis hoc fecisset, non offeretur pro eo, nec sacrificium pro dormitione eius celebraretur. Neque enim ante⁹ altare Dei merentur nominari in sacerdotum prece, qui ab altari¹⁰ sacerdotes et ministros uolunt auocare.

ID 6.393, cf Quad. 4.314, CB Varia II 76 (mod.); C 21 q 3 c 4

¹ Ex CLRNBPZTOHA; om. SX

² diacones et RXSNDB; diaconos et CLW; diacones PZTHQA

³ plebem Furnensem CLRXSWPZTH; plebem Farnensem ND; plebem Furensem BQ; Frunensis plebis (*after reversal*) A

⁴ Furnensi CRWNP²ZTHQA²; Furensi B²P; Furensis B; Frunensi A

⁵ tutorem et curatorem CRNBZTHQ; tutorum et curatorum A

⁶ -erit CRDBZTHQA; -erint N

⁷ corr. from -int C

⁸ -t ss Z

⁹ ante CRSWNB; apud ZTHQA

¹⁰ altari CRXSWBZTHQA; altaris ND

29

Ex eadem epistola. De eodem¹

Mollicii² et secularibus rebus laqueisque obligari non debent, qui diuinis rebus et spiritualibus occupati sunt, nec ad terrenos et seculares actus uacare.

ID 6.394, cf Quad. 4.315; C 21 q 3 c 5

¹ Ex eadem epistola (om. N). De eodem CRSWNB; Vnde supra ex eadem epistola ZTHQA

² Solliciis (*corr. fr. -ibus*) N; Solliciis Q

30

Cuius supra. Item de eodem¹

Hii² qui in ecclesia Domini ad ordinationem clericam³ promouentur, in nullo ab⁴ administratione⁵ diuina auocentur, ne molestiis et negociis secularibus⁶ alligentur,

¹ Item de eodem CRNBP; Ex eadem re ZTHQA

² Hii CRNBZTQA; Si H

³ clericam CLRXWPNZTQA; clericalem SBH

⁴ ss X

⁵ Domini ad - admin. in mg. Q

⁶ neg. sec. CLRWNBZT; sec. neg. SHQA

nec⁷ ab altariis⁸ et sacrificiis recedant, sed die ac nocte celestibus rebus et spiritualibus seruiant.⁹

ID 6.395 cf Quad. 4.316, CB Varia II 76; C 21 q 3 c 6

⁷ nec CLSWDBPZTHQA; om. RX; ne N

⁸ -i- supersc. H

⁹ Change of hand in X

31

Item cuius supra¹. Ne quis sacerdotes et ministros Dei ad seculares molestias deuocet²

Sacerdotum secretum religiose et necessarie factum seruetur a nobis, simul et ceteris fratribus detur exemplum, ne quis sacerdotes et ministros Dei altari eius et ecclesie uacantes ad seculares molestias deuocet. Obseruari enim de cetero poterit, ne quis ultra hoc faciat circa personam clericorum, si quod nunc factum est fuerit uindicatum.

ID 6.396, cf Quad. 4.317; C 21 q 3 c 7

¹ cuius supra om. S

² Ne - deuocet CRWNBP; om. ZTHQA

32¹

Ysidorus ad Mansionem² episcopum. Qui clerici sint reparandi³ post lapsum

Quod in epistolis⁴ uenerabilis fraternitas tua innotuit, nulla est in huiusmodi sentiis decretorum diuersitas intelligenda, quod alibi legitur in lapsu corporali restaurandum honoris gradum post penitentiam, alibi post huiusmodi delictum nequaquam reparandum antiqui ordinis meritum. Hec⁵ enim diuersitas hoc modo distinguitur. Illos enim ad pristinos officii gradus [fo.157vb] redire canon precipit, quos penitentie precessit satisfactio, et digna peccatorum confessio. At contra hii qui nec a uicio corruptionis emendantur, atque⁶ hoc ipsum carnale delictum⁷ quod admittunt uindicare quadam supersticiosa temeritate nituntur, nec gradum utique honoris nec gratiam communionis accipiunt. Ergo ita est utraque dirimenda sententia ut⁸ necesse sit illos restaurari in loco honoris, qui per penitentiam meruerunt reconciliationem diuine pietatis. Nec inmerito hii consequuntur adepte dignitatis statum⁹, qui per penitentiam recepisce noscuntur uite remedium.

ID 6.397; D 50 c 28 has much more

¹ om. DM

² Mansionem CRXSNBTA; Massionem C²LWPZHQ

³ reparandi CRWBZTQA; temperandi N; ? H

⁴ epistolis CRWNPZTHQA; episcopis B

⁵ Hec CRSWBZTQ; Hoc N; H' A

⁶ atque CRNBZTHQ; antique A

⁷ delictum CRSWNB; dictum ZTHQA

⁸ supersc. H

⁹ tum repeated and canc. Z

33¹

Idem² in eadem. Quare septem anni abstinentie penitentibus iniungantur

Hoc³ ipsum quod canonum censura post septem annos remeare penitentem in statum pristinum precepit non⁴ electione⁵ proprii arbitrii sancti patres sed potius ex sententia

¹ om. DM

² Idem CRSBZ²THA; Item WZQ; om. N

³ Hoc CRSWNB; Nec ZTHQA

⁴ non CRSWNB; om. ZTHQA

diuini iudicii sanxerunt. Nam legitur quod Maria soror Aaron prophetissa dum detractationis aduersus Moysen incurrisset delictum, ilico stigmate⁶ lepre perfusa est. Cumque peteret Moyses ut emundaretur, precepit eam Dominus extra castra septem diebus egredi et post emundationem rursus eam in castra admitti. Maria ergo soror Aaron caro intelligitur⁷ sacerdotis, que dum superbie dedita sordidissimis cogitationum maculatur contagiis, extra castra septem⁸ diebus hoc est extra collegium sancte ecclesie septem⁹ annis proiciatur¹⁰, ubi post emundationem¹¹ uiciorum loci uel pristinae dignitatis recipiet meritum. ET POST PAVCA. In fine autem epistole hoc adiciendum¹² putauit, ut quotienscumque in gestis conciliorum discors sententia inuenitur illius magis teneatur sententia cuius antiquior aut potior extat auctoritas.

[fo.158ra]

ID 6.398; C 33 q 2 c 11

⁵ -ione CBRNZTHQ; -ionem A

⁶ id est signo uulneris *add. ss S*²

⁷ -igitur CRSNBZTQA; -igi H

⁸ septem N

⁹ septem N

¹⁰ proiciatur CRWNPTHQA; propiciatur B

¹¹ emund- CRSWNB; emend- TQ; em'd- ZHA

¹² -endum CRNBZTHQ; -enda A

34

Fructuosi episcopi. De diligenti inuestigatione iudicii

Quelibet causa in conuentu omnium fratrum est uentilanda et iuste ac subtiliter perscrutanda, ne fortasse dolositate et malicia senioris¹ innocens iunior opprimatur. Rectori iuxta persone acceptionem non liceat² iudicare, neque³ aliquem fraudulenter⁴ uel iniuste dampnare, sed ut dictum est, spiritualium uel ueridicorum fratrum in huiusmodi rebus est alia tradenda et retinenda sententia, qui sibi Dei iudicium ponentes pre oculis, non permittant pessime opprimere animam innocentis.

ID 6.399 as above 2.50.9

¹ *corr. fr. san-* Z

² licea N

³ *ad add.* A

⁴ -ul- *ss S*

35

Ex epistola Rabani¹ archiepiscopi ad Heribaldum². Ex concilio Hilerdensi, cp. x. De his qui post ordinationem uel ante commiserunt³

De his uero uisum est⁴ scribendum qui sacros ordines habent, et ante uel post ordinationem contaminatos⁵ in capitalibus criminibus se esse profitentur⁶. In quibus ut⁷ michi uidetur, hec distantia esse debet, ut hii qui deprehensi uel capti fuerint publice in periurio, furto⁸ atque fornicatione, et ceteris huiusmodi criminibus

¹ Rabani C²LWNDZTHA; Raba CRXBP

² Ex – Herib. *om.* S

³ Ex - cp. x. De – ante commiserunt (-erint CW, peccauerunt D) CRXSWND; Ex conc. Hil. De – ante commiserunt c. x BP; De – ante crimina commiserint (-unt Z). Ex - cap. x ZTHQA

⁴ nobis *add.* ZTHQA, *om.* CRSWNB; nobis. De his nobis uisum est Bodl

⁵ *corr. fr.* -as N

⁶ *corr. fr.* -eantur H

⁷ *ss S*

⁸ *corr. fr.* forto Z

secundum⁹ sanctorum canonum instituta a gradu proprio deponantur, quia scandalum est populo Dei tales personas superpositas habere, quas ultra modum uiciosas esse constat. Nempe inde detrahunt¹⁰ homines sacrificio Dei, sicut quondam filiis Hely peccantibus fecisse leguntur, et rebelles¹¹ hinc atque contrarii existentes eorum prauis exemplis cotidie peiores fiunt. Qui autem de predictis peccatis abscondite a se admissis per occultam confessionem coram oculis Dei presente etiam sacerdote qui eis indicturus¹² est penitentiam confitentur, et semetipsos grauiter deliquisse queruntur, si se per ieiunia et elemosinas uigiliasque et¹³ sacras orationes cum lacri[fo.158rb]mis purgare certauerint¹⁴. His etiam gradu seruato spes uenie de misericordia Dei promittenda est.

ID 6.400 as BD 19.150; IP 3.152; D 50 c 34

⁹ corr. fr. ? sed B

¹⁰ inde (ss N) detrahunt CRNBZTHA; inde trahunt Q

¹¹ corr. fr. -ens H

¹² indicturus CRWNPZTHQA; dicturus B

¹³ ss C

¹⁴ -erint CLXSWBPZTHQA²; -erunt RND; -erit A (purg. cert. P)

36

Ex libro capitularium. De iniuriis clericorum¹

Si quis ministros ecclesie subdiaconum, lectorem, exorcistam, acolitum, iniuriauerit aut percusserit uel² plagauerit, componat hoc tripliciter sicut solent componere³ parentes eius. Dyaconi uero, presbiteri, atque episcopi iniuria in quadruplum componatur. Reliquorum autem clericorum iniuria⁴ componatur sicut parentum eorum. Monachorum quoque⁵ qui secundum regulam⁶ in monasterio uiuunt, iniuria dupliciter componatur secundum genealogiam suam, et reuerentia sit Deo et ecclesie et pax eis qui illi seruiunt.

ID 6.401

¹ Ex - cap.. De - cler. CRWNP; De iniuriis sacerdotum S; De - cler. Ex - cap. ZTHQA

² uel CRNPZTHQA; aut WB

³ comp- CRSNBPZTHQA; exp- H

⁴ componatur sicut - iniuria in mg. N

⁵ ss T

⁶ regulam CRWDBZTHQA; iniuriam N

37

In quinto libro¹ capitulorum². Quod canonici in claustris³ uiuere debeant

In omnibus igitur quantum humana permittit fragilitas decreuimus, ut canonici clerici canonice uiuant, obseruantes diuine⁴ scripture doctrinam, et documenta sanctorum patrum, et nichil sine licentia episcopi sui uel magistri eorum incomposite agere presumant. In unoquoque episcopatu ut simul manducent et dormiant ubi his facultas id faciendi suppetit, uel qui de rebus ecclesiasticis stipendia accipiunt in suo claustro⁵ maneant, et singulis diebus mane prima ad lectionem ueniant, et audiant quid eis imperetur. Ad mensam uero similiter lectionem audiant, et obedientiam secundum canones suis magistris faciant.

ID 6.402; De cons. D 5 c 34

¹ libro CRWNP; l' B; libello ZTHQA

² capitulorum CRWDBZTHQA; capitularium N; In - capit. om. S

³ claustris CRWDBZTHQA; claustro N

⁴ clerici canonice - diuine in mg. X

⁵ corr. from clautro A

38

Cp. cxi¹. Anathematizandos² qui clericis iniurias³ faciunt⁴

Quicumque iudex aut secularis presbitero aut diacono aut cuilibet clerico, aut de iunioribus absque audientia episcopi uel archidiaconi⁵ uel archipresbiteri iniuriam inferre [fo.158va] presumpserit⁶, anathema ab omni⁷ Christianorum consortio habeatur.

ID 6.403, cf 29.134 below

¹ Cp. cxi om. S

² -andos C²LSWDBPZTHQA; -antes CRXN

³ iniurias CLRSDBZTHQA; iniuriam XN

⁴ faciunt CLRXN; inferunt SWDBPZTHQA

⁵ -oni CRNBZTHQ; -ono A

⁶ -erit CLS²WBPZTQA; -erint RXSND

⁷ omni CLRXN; omnium SWBPZTHQ; omnibus A

39

Quid agendum sit de occulte infamantibus¹

Qui² famosam cartam ad cuiuscumque iniuriam et maculam conscripserit in secreto, et in publice³ affixerit⁴, inueniendamque proiecerit, illum contra quem proposita est cartula non nocebit, nec fame eius aliquid derogabit, sed si inueniri potuerit qui huiusmodi⁵ cartulam fecit⁶, constringatur, ut probet que conscripsit. Qui si etiam que scripsit probare non potuerit, fustigetur⁷ quia infamare maluit quam accusare.

ID 6.404, cf 29.172 below

¹ - antibus CRWDBZTHQA; -antis N

² Qui CLXSWDBPZTHQA; Quid RN

³ in publice C²RWNTHQA; in publico SZ; impudice B; impublice P

⁴ affixerit CRSWNBZTH; afflixerit QA

⁵ huiusmodi CRNBZTHQ; cuius modi A

⁶ corr. fr. fecerit Z

⁷ fustig- CRNBZTH; faustig- Q; fastig- A

40

Alexander II Gebonardo Viuanensi archiepiscopo¹. Ne epylenticus missam celebret

In litteris tuis continebatur sic. Hic clericus ordinem habet presbiteri. Sed quia caduco morbo laborat, et ipsi hoc in presentiarum agnouimus, non ausi fuimus concedere sibi ut offerret uel missam celebraret. Quia uero languor non² in culpa est, super hac re auctoritatis uestre³ decreto consulendum deliberauimus⁴. Consulimus⁵ itaque ut si frequenter hoc morbo tangitur, ab oblatione⁶ omnimodis et missarum celebratione prohibeatur. Indecens enim est et periculosissimum ut hoc ei accadat, quatinus in consecratione eucharistie morbo uictus epylenco⁷ cadat. Si uero Dei misericordia conualuerit, quandoquidem non culpa sed infirmitas est in causa, eum sacrificare iam non interdicimus.

ID 6.405 as CB Alex. 82; C 7 q 2 c 1

¹ Geb. Viu. arch. after celebret S

² non CRWNBZTHA; om. Z

³ uestre CLRXND²Bodl; nostre SDZJTHQA; nostro W; uestro B; ? P

⁴ corr. fr. decreuimus R

⁵ Consulimus CLRXSBNPJ; Consuluimus WZJ²THQA

⁶ ab oblatione CRNBZTHQ; abbolatione A

⁷ epyl- CRWNZTHQA; opil- B; epil- P

41¹

Vrbanus² secundus Gebeardo³ episcopo Constantiensi⁴. De ordinatis ab excommunicatis

Vt ab⁵ excommunicatis quondam tamen catholicis episcopis ordinatos siquidem⁶ symoniace ordines ipsos acceperint, et si episcopos ipsos⁷ symoniacos⁸ non fuisse [fo.158vb] constiterit ad hoc si eorum religiosior⁹ uita et doctrine prerogatiua uisa¹⁰ fuerit promereri, penitentia indicta quam congruam duxeris in ipsis quos acceperunt ordinibus permanere permittas. Ad superiores autem ascendere non concedimus, nisi¹¹ necessitas et utilitas maxima flagitauerit, et ipsorum sancta conuersatio promeruerit, et hoc tamen ipsum rarius cum cautela est precipua concedendum.

ID 6.406 as CB Urban 38b, cf above 1.67.1; C 9 q 1 c 4

¹ om. DM

² Unb- X

³ Gebeardo RXWBPHQA; Gebbardo C; Gebeardo LNZT

⁴ Vrb. – Const. om. S

⁵ ss A, om. X

⁶ siquidem C(? over erasure)LSBPZTHQA; si RX; siquidem non W; om. N

⁷ acceperint et si ep. ipsos om. QA

⁸ acceperint et si episcopos ipsos simoniacos add. B, om. CRSNPHTA; simoniacos originally after ordines ipsos, but marked to be moved here H

⁹ religiosior A

¹⁰ uisa CRNBZTH; iussa QA

¹¹ nisi CRNBZTHQ; non A

42

Decretum Gregorii septimi¹ et Vrbani secundi. De filiis sacerdotum

Presbiterorum filios a sacri altaris ministeriis remouendos decernimus², nisi aut in cenobiis, aut in canonicis regularibus religiose probati fuerint conuersari³.

ID 6.410, cf CB Urban 47 (ii), C.Melfi; IP 3.51; +D 56 c 1

¹ Dec. Greg. sept.] Greg. S

² decernimus CRSWNPZTQABodl; decreuimus BH

³ -ari CRDBZTHQA; -arii N

43

Vrbanus secundus abbati sancti Rufi¹. De stabilitate canonicorum regularium

Statuimus ne professionis² canonicis quispian³ postquam Dei⁴ uice super caput sibi hominem imposuerit, alicuius⁵ leuitatis instinctu uel districtioris religionis obtentu ex eodem claustro audeat sine abbatis⁶ totius⁷ congregationis permissione discedere, discedentem uero nullus abbatum uel episcoporum et nullus monachorum sine communi litterarum cautione suscipiat.

ID 6.411; C 19 q 3 c 3

¹ ab. S. Rufi after regularium S; Rufi after corr. and also in mg. Z

² corr. fr. -nes R

³ quispian CRNBZTHQ; quis and lacuna A

⁴ erasure follows Z

⁵ -li- ss A

⁶ -atis CRDBPZTHQA; -ati N

⁷ totius CLRXSWNBP; totiusque C²?ZTHQA

44

Vrbanus Hugoni Lugdunensi¹ archiepiscopo². De ordinatis a non³ suis episcopis

¹ Lugdunensi CRXSWNPZT; Lugdun- D; Ludunensi BH; Ludonensi QA

Lugdunensis⁴ parrochie clericos quos contra statuta canonum ab alterius parrochie episcopis ordinatos litterarum tuarum significatione monstrasti⁵, cum graduum suorum honore recipere religionis tue⁶ prudentia poterit, si eos alias canonice et sine prauitate aliqua ordinatos constiterit, si tamen eorum uitam probabilem id indulgentie perspexeris⁷ promereri. Legimus⁸ quippe sanctum Epyphanium episcopum ex dyocesi sancti Iohannis Chrisostomi [fo.159ra] quosdam clericos ordinasse, quod⁹ sanctus uir omnino¹⁰ non fecisset¹¹, si eis detrimentum fore perpenderet. Quos¹² igitur recipiendos¹³ moderatio tua arbitrata fuerit iniuncta satisfactionis gratia propter ecclesiam quam offenderunt congrua penitentia miserationis intuitu in¹⁴ suo quemque honore¹⁵ recipies, salua in omnibus sanctorum canonum disciplina.

ID 6.412; C 9 q 2 c 10

² archiepiscopo CRSWNBP; episcopo ZTHQA

³ a non CRSNBZTHA; non a Z

⁴ Lugdun- CRSWN²ZT; Lugden- N; Ludun- BHA; ? P

⁵ -asti CLXSWND²B²PZTHQA; -aui R; -ati B

⁶ tue CRSNBZTQA; tua H

⁷ persp- CRSWBPZ²T; prosp- LNDHQA; perspexerit Z

⁸ corr. fr. Legitimus T

⁹ quod CRSWNB; qui ZTHQA

¹⁰ omnino LRXSWNDPZTHQA; om. CB

¹¹ -ed A

¹² Quos CRDBZTHQA; Quis N

¹³ -dos CRWDPZTHQA; -dus N; ? B

¹⁴ in CRXWDZTHQA²; om. NA

¹⁵ corr. fr. -oreq H

45

Sententia beati¹ Augustini de bono coniugali, libro i². Quod uicia parentum non obsint filiis, si eorum non sectentur uicia³

Vndecumque nascentur homines si parentum uicia non sectentur et Deum recte⁴ colant, honesti et salui erunt. Semen enim hominis ex qualicumque homine Dei creatura est, et eo male utentibus male erit, non ipsum aliquando malum erit⁵. Sicut autem filii boni adulterorum nulla defensio est adulteriorum⁶, sic mali filii coniugatorum nullum crimen est nuptiarum.

ID 6.415; D 56 c 3

¹ beati CRWNBTHQ; om. A; sent. beati om. S

² i om. Q; lib. i om. S

³ Quod - uicia CRSWNBP; Vnde supra ZTHQA

⁴ Deum recte CRNBZTHQ; recte Deum A

⁵ non ipsum aliquando male erit C(in passage written over erasure)LR²(mg.)SWBPZTHA; om. RXND

⁶ -eriorum CRSWNBPZTA; -erorum HQBodl

46

Idem in epistola ad Ieronimum presbiterum de origine¹ anime. De eodem²

Illud quod in libro aduersus Rufinum posuisti quosdam huic sententie calumpniari, quod Deum dare animas adulterinis conceptibus uidetur³ indignum, unde conantur astruere meritis geste ante⁴ carnem⁵ uite animas quasi ad ergastula huius mundi iuste posse perducere, non me mouet multa cogitantem, quibus hec possit calumpnia refutari.

¹ origine CRSWDBZTQA; ordine N

² De eodem CRSWNBP; Vnde supra ZTHQA

³ uideretur Z?

⁴ lacuna follows in Z

⁵ corr. fr. carnem N

Et quod ipse respondisti, non esse uicium sementis in tritico quod furto dicitur esse sublatum, sed in eo qui frumentum⁶ furatus est, nec idcirco terram⁷ non debuisse gremio suo semina confouere, quia sator immunda ea proiecerit manu, elegantissima similitudo est, quam et antequam legerem nullas mihi obiectio⁸ ista de adulterinis fetibus in hac questione faciebat angustias gene[fo.159rb]raliter intuenti, multa bona Deum facere etiam⁹ de nostris malis, nostrisque peccatis. Animalis autem cuiuscumque creatio¹⁰ si habeat prudentem piumque consideratorem, ineffabilem laudem creatori excitat, quantomagis creatio non cuiuslibet animalis sed hominis?
ID 6.416

⁶ -entum CRSWNB; -enta ZTHQA

⁷ terram CRNBZTHQ; terra A

⁸ obiectio CRWNPZTHQA; oblectio B

⁹ erasure follows Z

¹⁰ corr. fr. ? B

47

Ieronimus in epistola¹ contra Rufinum. Idem in eodem²

Nasci de adulterio non est eius culpa qui nascitur, sed illius qui generat. Quomodo in seminibus non peccat terra que³ confouet, non semen quod in sulcis iacitur⁴, non humor⁵ et calor quibus temperata⁶ frumenta in germen pullulant, sed uerbi gratia fur et latro qui fraude et ui eripit⁷ semina, sic genus humanum. Recipit⁸ terra id est uulua quod suum est, et receptum confouet, confotum⁹ corporat, corporatum in membra distinguit¹⁰, et inter illas sacri uentris angustias Dei manus semper operatur, idemque est corporis creator et anime. Noli despicere bonitatem figuli qui te plasmauit et fecit ut uoluit. Ipse est Dei¹¹ uirtus, et Dei sapientia que in utero uirginis edificauit sibi domum. Iapte inter uiros sanctos apostoli uoce numeratus meretricis est¹² filius. Esau de Rebecca et Ysaac hispidus tam mente quam corpore quasi bonum triticum in lolium¹³ auenasque¹⁴ degenerat¹⁵. Quia non in¹⁶ seminibus sed in¹⁷ uoluntate nascentis causa uiciorum est atque uirtutum.

ID 6.413; +D 56 c 5

¹ in ep. CRDBZTHQA; om. N

² Idem (Item S?DBP) in (de SW) eodem CRSWNDBP; om. ZTHQA

³ que CRNBZTHQ; qui A

⁴ iacitur CRNBZTHQ; iascitur A

⁵ humor CRSNBZTQA; humo H

⁶ temperata CRSNBZTQA; temperamenta H

⁷ eripit CRNBZTH; eripi QA

⁸ et latro qui fraude - Recipit in mg. Q

⁹ -otum CXSWNBZTHQA; -utum R; ? P

¹⁰ ? after corr. C

¹¹ Dei LSWBPZTHQA; Deus CRXN

¹² est mer. marked for reversal B

¹³ corr. fr. lolicum H

¹⁴ corr. from -esque A

¹⁵ degenerat CRNPZTHQ; degnerat W; generat B; deguerat A

¹⁶ in CRWNPZTHQABodl; om. B

¹⁷ in CRWDBPZTHQABodl; om. N

48

Augustinus in epistola ad Bonifacium¹. De baptismo. Vtilis solutio de baptismo, et parentum² sacrilegio in filiis

¹ Bonifacium C; Boni- R (before corr.)W

² in add. N, om. CRWDBZTHQA; ? H

Iam³ itaque cum homo in seipso⁴ ab eo qui genuit alter est effectus, peccato alterius sine sua consensione⁵ non tenetur obnoxius. Traxit ergo reatum, quia unus erat cum illo, et in illo a quo traxit quando quod traxit admissum est. Non autem trahit alter ab altero, quando [fo.159va] sua uno quoque⁶ propria uita uiuente iam⁷ est unde dicatur, Anima que peccauerit ipsa morietur. Vt autem possit regenerari per officium uoluntatis aliene cum offertur consecrandus, facit⁸ hoc⁹ unus Spiritus, ex qua regeneratur oblatus.

ID 6.417; +C 1 q 4 c 8

³ Nam L

⁴ seipso RXSWNDBPZTHQA ; semetipso C; se ipse L

⁵ consensione CLRXWNBZTHQ; confessione R²SPA

⁶ uno quoque CRWBPZTHQA; unicuique ND

⁷ non add. HQA, om. CRSWNBZT

⁸ facit hoc C²LR²XBPZTOHA; fecit hoc CR; hoc facit N

⁹ hoc fac. marked for reversal N

49¹

Felix in secundo decretali² episcopis Gallie³. Quod infamis de propria possit agere causa

Si accusatorum persone in iudicio episcoporum culpabiles apparuerint⁴, ad arguendum non admittantur, nisi proprias causas asserere, et non tamen criminales uel ecclesiasticas uoluerint.

ID 6.418, cf above, 1.24.6b; +C 4 q 6 c 3, C 3 q 10 c 3

¹ om. DM

² corr. fr. decrit- R

³ Felix – Gallie om. S

⁴ -ru- ss Z

50

Decretum et responsio Leonis pape ad Karolum. Quomodo purgare se¹ debeant accusati sacerdotes

Omnibus uobis² uisu aut auditu notum esse non dubitamus, quod sepissime suadente antiquo hoste sacerdotibus crimina diuersa obiciantur³. Sed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis⁴ examinatio et satisfactio fiat, licet tempore bone memorie domni imperatoris⁵ nostri⁶ Pipini siue priscis temporibus a sanctis patribus et⁷ reliquis bone deuotionis hominibus sepissime uentilatum fuerit, nos tamen pleniter et ad liquidum⁸ definitum repperire minime⁹ quiuimus¹⁰. Nostris quippe temporibus id¹¹ ipsum a sanctis episcopis et reliquis sacerdotibus ac ceteris ecclesiastice dignitatis ministris, nostris in regnis seu in aliis Deo¹² degentibus¹³ nobisque una¹⁴ cum eis agentibus,

¹ purg. se CRWNBZTA; se purg. S; purg. HQ

² om. W

³ -iantur CRSNBZTQA; -iuntur H

⁴ -ilis CRSNBZTQA; -iliter H

⁵ imperatoris CL(uel genitoris ss)RN; toris X; genitoris WBPZTHQA; uel imperatoris add. in mg. Z

⁶ nostri CRSWNBZTQA; uestri ZH

⁷ a add. ZTHQA, om. CRSWNB

⁸ corr. fr. reliq- H

⁹ repp. min. LRXSWNDBPZTHA; min. repp. C

¹⁰ quiuimus corr. fr. quiuiuiumus after lacuna B

¹¹ id CRSWNBZTA; ad BPHQ

¹² protegente add. ND, om. CRSWBPZTHQA

¹³ corr. fr. ingentibus A

¹⁴ una CLXSWBPZTHQA; unam RS²ND

sepissime propter multas et nimias reclamaciones que ex hoc ad nos¹⁵ ex diuersis partibus uenerunt uentilatum est, sed qualiter consultu domni et patris nostri Leonis apostolici ceterorumque Romane ecclesie episcoporum, et reliquorum sacerdotum¹⁶, siue orientalium et Grecorum patriarcharum, et multorum sanctorum episcoporum¹⁷ et¹⁸ sacerdotum¹⁹, necnon et nostrorum episcoporum omniumque ceterorum²⁰ sacerdotum ac leuitarum auctoritate et [fo.159vb] consensu, atque²¹ reliquorum fidelium, et cunctorum consiliariorum²² nostrorum consultu definitum est, uos omnes utriusque ordinis ministros scire uolumus. Statutum²³ est namque ratione et necessitate atque auctoritate predicta consultu omnium, ut quotienscumque cuique²⁴ sacerdoti crimen imponitur, si ipse²⁵ accusator talis fuerit ut recipi debeat, quia quales ad accusationem sacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expressum²⁶ est, si autem ut dictum est, ille accusator qui canonice est recipiendus eum cum legitimo uirorum numero et bonorum testium approbare in conspectu episcoporum poterit, tunc canonice diiudicetur, et si culpabilis inuentus fuerit, canonice dampnetur. Si uero eum suprascripto²⁷ pretextu approbare ipse accusator minime poterit et hoc canonice diiudicetur. Ipse ergo sacerdos si suspiciosus aut incredibilis suo episcopo aut reliquis suis consacerdotibus siue bonis et iustis de suo populo uel de sua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut predicta suspicione remaneat cum tribus aut quinque uel septem²⁸ bonis ac uicinis sacerdotibus exemplo Leonis pape qui duodecim episcopos in sua purgatione habuit, uel eo amplius si suo episcopo uisum fuerit, aut necesse propter tumultum populi perspexerit²⁹, et cum aliis bonis et iustis hominibus se sacramento coram populo super quatuor euangelia dato purgatum ecclesie reddat. Si quis autem scire desiderat, quales testes ad accusationem sacerdotum recipi debeant, et quid de accusatore faciendum sit, pleniter in canonibus repperiri poterit.

ID 6.419; IP 5.3; C 2 q 5 c 19

¹⁵ nos CXSWNDBPZTHQA; hos R

¹⁶ corr. fr. -tes X

¹⁷ sanc. ep. CRSNBZTA; ep. sanct. HQ

¹⁸ reliquorum add. C, om. LRXSWNBPZTHQA

¹⁹ siue orientalium et Grecorum - episcoporum at foot of leaf H

²⁰ omniumque ceterorum CRSNBP; omniumque ceterorumque W; omnium ceterorumque ZTHQA

²¹ atque CRSWNBZT; et HQA

²² -iariorum CRWPZTHA; -iatorum NB

²³ corr. fr. Statum R

²⁴ cuique CRNBZTHQ; om. A

²⁵ ipse CRWBZTHQA; om. ND

²⁶ -um CRNBZTHQ; -us A

²⁷ suprascripto RXSWNBPZTHA; supradicto CL

²⁸ septem N

²⁹ populi perspexerit CRSWNB; populi prospexerit ZH; prospexerit TQA

51

Constitutio lxxiii. cp. i. Apud quos¹ iudices² queque cause clericorum sint terminande³

Si quis cum clerico litigium habuerit, [fo.160ra] siquidem de causa pecuniaria, adeat prius episcopum, cuius iudicio clericus suppositus⁴ est. Ille autem sine dampno, sine dilatione competentem finem liti impositurus est. Sin autem noluerit episcopus litem⁵

¹ om. P

² -c- ss A

³ Const. lxxiii. cp. i. Apud - terminande CRWDBP; Apud - term. S; Constitutio lxxiii N; Apud - terminande (in mg. Z). Const. lxxiii. cap. i (cap. i om. H) ZTHA

⁴ corr. fr. superp- to subp- R

⁵ litem CRWBZTHA; finem ND

dirimere, tunc ad ciuiles iudices disceptatio cause proueniat⁶. Vbi autem causam dirimere episcopus uult, sine scriptura omnia procedant, et diffinitiuam sententiam, ab eo sine scripturis inseratur. Quod si de criminali causa litigium emerit, tunc competentes interpellati consentaneum legibus terminum cause imponant, ita tamen ut disceptatio litis duorum mensium spacium non excedat, a litis contestatione numerandum. Non aliter⁷ autem⁸ puniatur clericus nisi obnoxius repertus sacerdotio nudatus fuerit ab episcopo suo, uel clericatus honore. Sin autem crimen ecclesiasticum est, tunc secundum canones episcopo soli cause examinatio et pena procedat, nullam communionem aliis iudicibus in huiusmodi causis habentibus.

ID 6.427, cf below 29.93 from ID 16.150; C 11 q 1 c 45

⁶ prou- CRSWNBPTA; peru- HQ

⁷ aliter C²LR²SWBPZTHQA; om. CRXND

⁸ ss Z

52

Alexander secundus Hudoni Treuerensi et Theoderico¹ Viridunensi² episcopis. De eo qui in³ infirmitate pressus monachum se fieri promisit⁴

Presentium lator Cosaldus presbiter ad limina apostolorum ueniens querelam⁵ apostolice sedi deposuit, beneficium et altaria que per canonicam Viridunensis⁶ ecclesie obtinere solebat, a quodam dyacono⁷ Richerio nomine sibi⁸ ablata⁹ esse. Dixit enim quod quondam in infirmitatem¹⁰ feruore passionis propressus¹¹ monachum se facere promiserit, non tamen ut monasterio uel abbati se tradiderit¹² uel promissionem scripserit, sed confitetur quod prefatum beneficium in manu aduocati ecclesie refutauerit. At postquam conualuit, monachum se¹³ facere mox negauit¹⁴. Dixit etiam quod cum¹⁵ infirmus iaceret predictus Richerus¹⁶ beneficium suum¹⁷ [fo.160rb] ab episcopo Viridunensi acquirere potuisset, quia dixit eum monachum iam¹⁸ factum esse. Causa differtur in Treuerensem synodum, in qua prefatus Richerius¹⁹ mala fide acquisisse ac male intrasse est conuictus. Quapropter quia et beati Benedicti canonicaque et precipue patris et predecessoris²⁰ nostri sancti Gregorii pape constitutio interdicat monachum, ante unius anni probationem effici, si ita est ut dixit, iudicamus et auctoritate apostolica precipimus, ut uestra²¹ diligentia atque clementia

¹ Theorico Z

² Viridunensi XSWZ; Virudunensi CR?BTQ; Wirdunensi L; Verdunensi N; Viridunensis P; Viurumdensi H; Virudensis A

³ in CRSW; om. LBPZTHQA

⁴ De eo – promisit om. N (in D); xii pars add. H

⁵ -re- ss A

⁶ R obsc.

⁷ dyacono CRWNPZTHA; clerico (uel diacono *supersc.*) B

⁸ ss C

⁹ abl- CRDBZTHA; obl- N

¹⁰ -itatem LRXWNBPTZTHA; -itate CS

¹¹ prop- CLRXWBPZTHQA; obp- R²; opp- S; perp- ND

¹² -di- ss C

¹³ se CRSWNBZ; om. THQA

¹⁴ et add. S, om. CRWNBZJTHA

¹⁵ cum CRSWNJHTA; ? B; om Z

¹⁶ -erus CLRN; -erius XSWBPZTHQA

¹⁷ beneficium suum CRWNPZTHA; benef... suo B

¹⁸ monachum iam CRSWNBPTZ; iam monachum HQA

¹⁹ diaconus add. ZTHQA, om. CRSWNB

²⁰ et pred. ss R

²¹ uestra CRNBZTHQ; nostra A

horum portitor Cosaldus presbiter uidelicet beneficium et altaria recipiat, habeat, et quiete retineat.

ID 6.428 as CB Alex. 86; IP 3.183; C 17 q 2 c 1

53

*Manifestam causam non egere testibus*¹

De manifesta et nota plurimis causa non sunt querendi testes, ut sanctus Ambrosius in epistola ad Corinthios dicit, de fornicatione sententiam exponens apostoli. Iudicis inquam non est sine accusatore dampnare, quia Dominus Iudam² cum fuisset fur, quia non est accusatus minime abiecit³. Cognito⁴ autem opere istius⁵, pellendum illum de cetu fuisse fraternitatis censuit. Omnes enim crimen eius sciebant, et⁶ non arguebant. Publice enim⁷ nouercam suam loco uxoris habebat. In qua re neque testibus opus erat, neque tergiuersatione aliqua poterat tegi⁸ crimen. ET PAVLO POST. Absens facie, presens autem Spiritus, auctoritate⁹ qui nunquam¹⁰ abest iam iudicaui ut presens eum qui hoc admisit tradi¹¹ Sathane in interitum carnis.

ID 6.431; IP 4.117; +C 2 q 1 c 17

¹ rubric erased N; Stephanus v papa Leonizianensi (Leoni Zannensi S, Levizianensi D?) episcopo add.

SW(before rubr.)Dmg. [cf ID 6.430]

² ss Z

³ ab- LWDBPZTHQA; ob- C?RXSN

⁴ -ito CRNBZTHQ; -ita A

⁵ istius CRSWNB; isto ZTHQA

⁶ et CRNBZTHQ; om. A

⁷ enim CRWNPZTHA; om. B

⁸ tegi CRSNBZT; tergi HQA

⁹ autem Spiritus auctoritate CRSWNB; autem auctoritate Spiritus ZHQ; auctoritate Spiritus TA

¹⁰ nun- CRSWNB; nus- ZTHQA

¹¹ tradi CRWNBZTHA; trade Z

54¹

*Ex libro capitulorum*². cp. ccclvii³. *Quod non liceat rem in contentione*⁴ *positam donari uel uendi*⁵

Rem⁶ in contentione⁷ positam non liceat donare uel uendere⁸.

ID 6.432

¹ W numbers text as first entry of capitulatio to B XI

² capitulorum CXND; capitularum LRWBP; capitularium B²ZTHQA

³ ccclvii CRWDBPZTQA; om. N; ccclviii H. Ex – ccclvii om. S

⁴ conditione D

⁵ Quod - uendi CRSWDBP; om. NZTHQA

⁶ [ ]em A

⁷ -ione CRSWNB?JTA; -ionem Z?H

⁸ donare uel uendere (uenderere H) CRWNPZTHQA; uendere uel donare B